

શ્રી રાજ-સોભાગ સદ્ગુરુ પ્રસાદ

અંક : ૪૨
(ત્રિમાસિક)
જૂન-૨૦૦૮



જ્ઞાનીપુરુષોની જ્ઞાનગંગામાં સ્નાન કરી
આત્માને નિર્મળ બનાવીએ.



Published by :

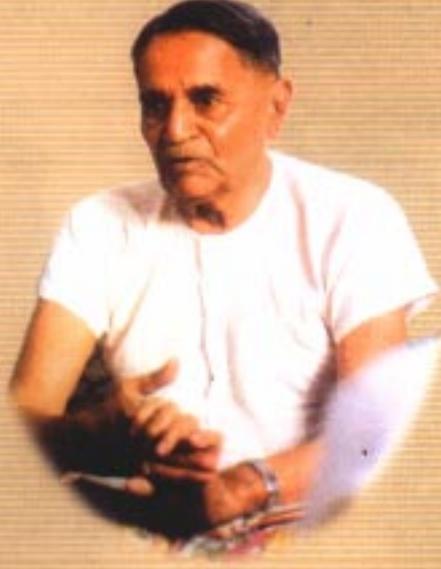
Shree Raj-Sobhag Satsang Mandal

Sobhag Para, SAYLA-363 430 (GUJARAT-INDIA)

Tel. : 02755-280533, TeleFax : 280791

Email : rajsaubhag@yahoo.com

Website : www.rajsaubhag.org



મોક્ષમાર્ગ સમજાય ત્યારે સાવ સરળ છે. કારણ કે પોતાના ઘરની વાત છે. અત્યારે તો એ પોતાનું ઘર ચૂકી ગયો છે. અને પરમાં મશગુલ થયો છે. એ યથાર્થ સમજણ આવે તો સરળ છે. સમજાય નહીં ત્યાં સુધી એ દુર્ઘટ છે, મુશ્કેલ છે. એ મુશ્કેલ ન હોત તો આપણે ક્યારના મોક્ષે ચાલ્યા ગયા હોત.

આપણે દર્શનમોહ ઉપર ઘા કરવાનો છે. દર્શનમોહને કાઢવાનો છે. એ રીત આપણે શીખવી જોઈએ. એ સહેલી વાત નથી. આ દુનિયાની જેટલી વળગણા છે એ બધી છોડી દેવી જોઈએ, છોડી દેવી એટલે જંગલમાં જવું એમ નહીં, પણ અંદરથી જેને આપણા માન્યા છે મોહથી અને માયાથી એ મારાપણું છોડી દેવું જોઈએ.



શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર અને મહાત્મા ગાંધીજી"

આકાશવાણી દ્વારા પ્રસારિત શ્રેણી



ॐ

આત્મીય શ્રી,

ગંગાના દર્શને જઈએ પણ એની ભવ્યતાનો ખરો ખ્યાલ આવે ગંગોત્રી જોઈએ ત્યારે. અહિંસા અને સત્યથી જગતને અજવાળનારા મહાત્મા ગાંધીજીને સમગ્ર વિશ્વ ઓળખે છે. પણ રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીના ચારિત્ર તેમજ વ્યક્તિત્વ ઘડતરમાં જેનો પ્રગાઢ પ્રભાવ રહ્યો છે એવા યોગનિષ્ઠ જગત્કલ્પિત્વાકર પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રથી ઘણા ઓછા લોકો પરિચિત છે.

ગાંધીજીએ, સૂક્ષ્મ ગુણગ્રાહ્ય દૃષ્ટિથી શ્રીમદ્જીના જીવન-વ્યવહારમાંથી ઘણી ગુણસમૃદ્ધિ આત્મસાત્ કરી લીધી. શ્રીમદ્ સાથે ગાંધીજીનો પત્રવ્યવહાર બહોળો હતો, પરંતુ કમત્માગ્યે આપણને માત્ર ત્રણ જ પત્રો ઉપલબ્ધ છે. ગાંધીજીની વિવિધ ધર્મો વિશેની અને ધર્મના મર્મ અંગેની તીવ્ર મથામણમાં શ્રીમદ્ના આ પત્રો એમને ધર્મપરિવર્તન કરતા અટકાવ્યા હતા. બન્ને વચ્ચે એકત્વ સ્થાપનારું તત્ત્વ અધ્યાત્મનું હતું.

શ્રીમદ્જીના પ્રત્યક્ષ સત્સંગથી તેમના પરિચયમાં આવેલ વ્યક્તિઓની સંસાર દૃષ્ટિ બદલાઈ જતી અને આજે તેમના સતશ્રુત પત્રસાહિત્ય તેમજ પદોના આધારે અનેક આત્માર્થી સાધકોને મોક્ષમાર્ગ પ્રાપ્ત થઈ રહ્યો છે.

આકાશવાણી રાજકોટ દ્વારા, એક સ્તુત્ય પ્રયાસ હાથ ધરાયો છે. "ગાંધી વંદના" કાર્યક્રમ મध्ये "શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર અને ગાંધીજી" કાર્યક્રમની વિશિષ્ટ શ્રેણી બન્ને મહાપુરુષોનો આધ્યાત્મિક સંબંધ દર્શાવી તેમના પાવન જીવનમાં રહેલી આત્મતાને શ્રોતાય પામી શકે તે ઉદ્દેશથી રાજકોટ, અમદાવાદ, વડોદરા, ભૂજ, મુંબઈ, આહ્વા, દમણ અને ગોધરા કેન્દ્રો ઉપરથી તા. ૪-જુલાઈ-૨૦૦૮ થી તા. ૨૬-સપ્ટેમ્બર-૨૦૦૮ સુધી દર શુક્રવારે ૧૩ હપ્તામાં પ્રસારિત થનાર છે.

આશ્રમના આઘસ્થાપક પૂ. બાપુજી શ્રી લાડકચંદ માણેકચંદ વોરાના અધ્યાત્મ વારસદાર વર્તમાન માર્ગદર્શક પૂ. ભાઈશ્રી નલીનભાઈ કોઠારીની એવી શુભ મંગળ ભાવના છે કે મહત્તમ લોકોને આ બન્ને દિવ્ય વિભૂતિઓના પાવન જીવનમાંથી જ્ઞાનલાભ થાય. તેથી શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળના સૌજન્યથી આ કાર્યક્રમ પ્રસારિત થવાનો છે.

✍ શ્રીમદ્જીની વાણી અલૌકિક છે, તો ગાંધીજીની વાણીમાં વિશિષ્ટ પ્રકારની સઘનતા અને ઊંડાણ છે.

✍ શ્રીમદ્જીના મુખારવિદમાંથી પ્રગટ થતી નિજસ્વરૂપમાં તન્મય થયેલી એકાગ્રતા છે, તો ગાંધીજીને જોતાં જ નિર્દોષતાનું સંવેદન થાય છે.

✍ નિર્મોહી શ્રીમદ્જીની નિર્લેપ અસંગદશા વિસ્મયતા ઉપજાવે છે. તો ગાંધીજીની અવિરત કર્મયોગધારા આશ્ચર્ય ! બન્ને વિભૂતિઓ શક્તિના પુંજ છે.

આપ આ જ્ઞાન યજ્ઞમાં સહભાગી બનો એવી અપીલ છે. વ્યક્તિ તરીકે કે સંસ્થા તરીકે આપ નીચે જણાવ્યા મુજબ ભૂમિકા ભજવી શકો છો. દીવાથી દીવો પ્રગટાવવાના આ પવિત્ર કાર્યમાં જોડાવા આપને ભાવભર્યું નિવેદન છે.

✍ કાર્યક્રમ પ્રસારના સમયે તમે સાંભળો, અન્યને સંભળાવો.

✍ કાર્યક્રમ પ્રચાર માટે પત્ર / પત્રિકા દ્વારા અન્યને સંદેશો મોકલો. નોટિસ બોર્ડ પર લગાડી શકો.

✍ ભવિષ્યમાં સાંભળી શકાય તે માટે રેકોર્ડિંગ કરી શકો.

✍ પ્રસાર માધ્યમોમાં પ્રેસનોટ / જાહેરાત આપી શકો.

✍ મિત્રો સંબંધીઓને ફોનથી જાણ કરી શકો. મિત્રો સાથે સહકુટુંબ કાર્યક્રમ નોંધી શકો.

"ગાંધી વંદના" કાર્યક્રમ શ્રેણી : 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર અને મહાત્મા ગાંધીજી'

પ્રસારણ તારીખ ૪ જુલાઈથી ૨૬ સપ્ટેમ્બર-૨૦૦૮ સુધી દર શુક્રવારે. ૧૩ હપ્તા બધા કેન્દ્રો પરથી

ક્રમ	પ્રસારણ કેન્દ્ર	પ્રસારણ સમય	Band	KHz	Meter
૧	અમદાવાદ-વડોદરા	સવારે : ૭-૧૫ થી ૭-૩૦	Medium Wave	846	354.6
૨	ભૂજ	સવારે : ૭-૧૫ થી ૭-૩૦	Medium Wave	1314	228.3
૩	રાજકોટ	સવારે : ૭-૧૫ થી ૭-૩૦	Medium Wave	810	370.4
૪	આહવા	સાંજે : ૫-૩૦ થી ૫-૪૫	Medium Wave	1485	202.0
૫	ગોધરા	સવારે : ૭-૧૫ થી ૭-૩૦	F. M.	102.2	MHz
૬	દમણ	સાંજે : ૬-૧૫ થી ૬-૩૦	F. M.	102.3	MHz
૭	મુંબઈ	સવારે : ૭-૧૫ થી ૭-૩૦	Medium Wave	1044	287.3

ટ્રસ્ટી ગણ

શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળ - સાયલા

આચારાંગ સૂત્ર-અધ્યયન-૪

સમ્યક્ત્વ

સમ્યક્ત્વ એટલે સાચાપણું. જ્યાં સુધી સત્યની જિજ્ઞાસા ન થાય ત્યાં સુધી ત્યાગ સંભવે નહિ, એટલે ત્યાગ માટે જે તત્ત્વની આવશ્યકતા છે, તેમ કહો કે જે તત્ત્વ ત્યાગના પાયારૂપે છે તેમ કહો પણ તે રૂપે આ અધ્યયનમાં સત્યને લક્ષ બનાવી તેના સાધનો વર્ણવે છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક : અહિંસા

પ્રથમ અધ્યયનમાં કહેવામાં આવેલી સૂક્ષ્મ અહિંસામાં વિવેકદૃષ્ટિ મુખ્ય હતી. અહીંયા અહિંસામાં જીવનના સર્વ ક્ષેત્રગત વ્યાપક અહિંસાની મૌલિક દૃષ્ટિ છે. અહિંસાનું સ્વરૂપ એટલું તો સર્વતોમુખી અને સર્વવ્યાપી છે કે તે પરથી જીવન વિકાસને લગતા પ્રશ્નોનો ઉકેલ આવી રહે. એટલે અહિંસામાં બીજા વ્રતોનો ગૌણપણે સમાવેશ થઈ જાય છે અને તે જ કારણે તેનું સ્થાન પ્રથમ છે. જે ધર્મમાં વિશ્વનાં સૂક્ષ્મ કે સ્થૂળ, ચર કે અચર સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે સમાન ભાવે વર્તવા જેટલી અહિંસાની ઉદાર વ્યાખ્યા હોય તે જ ધર્મ સાચો અને સનાતન હોવાનો દાવો ધરાવી શકે.

ગુરુદેવ બોલ્યા (૧) "અહો જંબૂ ! સાંભળ હું કહું છું કે-જેટલા તીર્થંકર ભગવાનો થઈ ગયા, જે હાલ વર્તે છે અને ભવિષ્યકાળમાં થવાના છે તે બધા આ રીતે કહે છે, બનાવે છે અને વર્ણવે છે કે બેઈન્દ્રિયાદિ સર્વ પ્રાણી, વનસ્પતિ વગેરે સર્વભૂતો, પંચેન્દ્રિયાદિ સર્વ જીવો તથા પૃથ્વી આદિ સર્વ સત્ત્વોને હણવાં નહિ, તેમના પર હકુમત ચલાવવી કે ધરાવવી નહિ, તેમને મમત્વભાવથી કબજે રાખવાં નહિ, સંતાપવા નહિ અને મારી નાખવા નહિ."

અહિંસા પણ એક સાધન છે અને સાધન સર્વકાળે, સર્વેક્ષેત્રે, સર્વદ્રવ્યે અને સર્વભાવે એક જ રૂપે હોય તેવું એકાંતે નથી, માટે અહિંસાનું રહસ્ય વિવેકપૂર્વક ઉકેલવું જોઈએ. અને પછી આચરણ થવું જોઈએ. કોઈની વૃત્તિ અને ક્રિયા બંનેમાં હિંસા દેખાય છે, તો કોઈની વૃત્તિ કરતાં ક્રિયામાં વધુ હિંસા દેખાય છે, અને કોઈની ક્રિયામાં પ્રત્યક્ષ ન દેખાતી હોય તોયે વૃત્તિમાં હિંસા હોય છે. જ્યાં અહિંસાનું સાચું સ્વરૂપ સમજાયું હોય ત્યાં આવી સ્થિતિ ન હોય.

કોઈપણ જીવ-નાનો હોય કે મોટો હોય તેના ઉપર માલિકી રાખવી, મમત્વ રાખવું, કબજો ધરાવવો કે તેની લાગણી દૂભવવી એ પણ હિંસા જ છે. અહિંસાનો ઉપાસક મનથી પણ કોઈની લાગણી દૂભવવા ઈચ્છે નહિ, પોતાના આશ્રયે રહેલા જીવો પર અત્યાચાર ગુજારે નહિ તે માટે માલિક ન સમજીને પાલક કે પોષક તરીકે સમજે અને તેના પર બાળક જેવું-નિર્દોષ વર્તન રાખે. એ સાચી અહિંસા છે. પણ જ્યાં પરિગ્રહની ભાવના, આસક્તિ અને મમતા છે. ત્યાં શુદ્ધ અહિંસા ન સંભવે. જે સાચો અહિંસક હોય તેના પ્રત્યેક કાર્યમાં વિવેકબુદ્ધિ જાગૃત જ હોય. એ કાયર ન હોય, તેમ વિલાસીએ ન હોય. કોઈપણ કાર્યમાં એ પોતાનો સ્વાર્થ બીજાના ભોગે ન સાધે.

(૨) "આ ધર્મ પવિત્ર, સનાતન અને શાશ્વત-નિત્યવર્તી છે. અને તેથી જ સંસારના દુઃખોને જાણનાર હિતકારી તીર્થંકર ભગવાને સાંભળવાને તૈયાર થયેલાઓને, નહિ થયેલાઓને, ગૃહસ્થોને, રાગીઓને, ત્યાગીઓને, ભોગીઓને કે યોગીઓને -એમ સૌને બતાવ્યો છે."

ધર્મની સત્યતા અને પ્રાચીનતા કાળ પરથી નિયત કરવામાં આવે છે, ત્યાં ભૂલ છે. ધર્મ નિર્માણનો આધાર પ્રત્યેક જીવના પૃથક પૃથક

જીવન વિકાસ પર નિર્ભર છે. ધર્મતત્ત્વ કોઈ અમુક સાધક, અમુક સંપ્રદાય કે અમુક સમાજ માટે જ નથી. માનવમાં બુદ્ધિ અને પુરુષાર્થનો સ્વાધીન વિકાસ થયેલો હોઈ તેમાં આ તત્ત્વ વધુ વિકસિત બનવાનો સંભવ છે, અને તેથી તેમને ઉદ્દેશ્યોને સૌ કોઈને ધર્મપાલન એકસરખું અનિવાર્ય રહેલું છે.

ધર્મ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, ભાવ, ભૂમિકા તથા માનવપ્રકૃતિને અપેક્ષિત હોવાથી તેમાં વિકાસભેદ તારતમ્યતા હોઈ શકે, પરંતુ જગતમાં જીવતી કોઈપણ વ્યક્તિ ધર્મ તત્ત્વથી પૃથક તો ન જ હોઈ શકે અને રહી શકે. આમ, જીવનમાં જેટલે અંશે ધર્મનું સ્થાન, તેની વ્યાપકતા અને વિવિધતા હોય તેટલે અંશે અહિંસાનું સ્થાન, વ્યાપકતા અને વૈવિધ્ય હોવાં સ્વાભાવિક છે. આથી કોઈ પણ ક્ષેત્ર કે ભૂમિકામાં રહેલા વિકાસની ઈચ્છા ધરાવનાર માનવને તેનું પાલન સંભાવ્ય અને સુશક્ય બની રહે તેમ છે.

(૩) "એ ધર્મ ખરેખરો છે અને માત્ર જિન પ્રવચનમાં જ વર્ણવેલો છે."

માત્ર જિનપ્રવચન કહેવાનું પ્રયોજન એ છે કે તે અમુક કુળ, જાતિ કે સમાજ આધારિત નથી. જૈન શબ્દ ગુણવાચક છે. આમાં દર્શાવેલા ગુણોને ધારણ કરે તે જૈન. તેથી જ સમસ્ત જગતની અપેક્ષાએ સૂત્રકારે ધર્મ તત્ત્વની તથા અહિંસાની વ્યાપકતા વર્ણવી છે.

(૪) "માટે શાણો સાધક આવા નિર્દોષ ધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણીને શ્રદ્ધા કર્યા બાદ તેના પાલનમાં આગસુ ન બને અને સમજીને ગ્રહણ કર્યા બાદ તે ધર્મનો પ્રાણ જતાં સુધી ત્યાગ ન કરે."

ધર્મનું પાલન અશક્ય નથી, માત્ર સાચી જિજ્ઞાસા અને સુવિચારણા હોવી ઘટે. વિકલ્પોના

વમળમાં ન ગુંચાતા કોઈ પણ ક્ષેત્ર કે ભૂમિકામાં રહીને ક્રમપૂર્વક સદ્ધર્મનું પાલન કરે.

(૫) "સાધક બાહ્યમાં દેખાતા રંગરાગમાં અંજાઈ ન જતાં વૈરાગ્ય ધારણ કરે."

અહીં અહિંસાના ઉપાસકોએ પદાર્થો પ્રત્યે મોહ ઘટાડવો જોઈએ એમ બતાવ્યું છે. જ્યાં મોહ છે, ત્યાં પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષપણે હિંસા થવાનો સંભવ છે જ. અહિંસાનું પાલન કરવા સારું પોતાની રૂઢ માન્યતાઓ અને ટેવોનો ભોગ આપવો પડે છે ત્યારે જ જીવનમાં આદર્શ અહિંસા સ્થિર થાય છે. મોહ એ જીવન સાથે જકડાયેલો પ્રગાઢ અંધકાર છે, તેને સુવિચારણા દ્વારા જ કાઢી શકાય. માટે બાહ્યમાં દેખાતાં વિધવિધ દૃશ્યોમાં તન્મય ન બનતાં સમદૃષ્ટિથી અવલોકન કરીને સદ્વૃત્તિને વિકાસ કરવાનો પ્રયત્ન કરે.

(૬) "વળી દુનિયાની દેખાદેખી (અંધ અનુકરણ) પણ ન કરે."

જેઓ ઓઘસંજ્ઞાને અનુસરે છે, તેમની સ્વતંત્ર બુદ્ધિ ક્ષીણ થતી રહે છે. એટલે એ પોતાના સુખના સાચા માર્ગનો વિચાર કર સૂત્ર પરથી કોણ ઉપદેશ આપી શકે, કોનો ઉપદેશ ઉપયોગી, સફળ અને સામાના હૃદય પર વિશ્વાસ જન્માવનાર નીવડી શકે, એ સમજાય તેવું છે.

(૯) "જેઓ સંસારમાં આસક્ત થઈને ખૂંપી રહે છે, તે જીવો સંસારમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે છે. (૧૦) માટે તત્ત્વદર્શી ધીર સાધકોએ પ્રમાદી-જનોને ધર્મથી અભિમુખ ન જાણીને અહર્નિશ ઉદ્દમવંત બની સાધના માર્ગમાં સાવધાનપણું રાખવું ઘટે."

અનાસક્તિ અને બાહ્ય વિકાસ એ બન્ને એકીસાથે રહી શકે નહિ. અપ્રમાદભાવ એ જ અમૃત છે, એ જ ધર્મ છે. પ્રમાદ એ અધ્યાત્મનું

મૃત્યુ છે. તે દર્દનો ચેપ એવો ભૂંડો છે કે તેના દર્દીને જ માત્ર નહિ પરંતુ તે દર્દીના સંસર્ગમાં આવતા પ્રત્યેકને પકડી લે છે, અને પતનની ગતિમાં ધકેલી દે છે. આથી ધર્મમાર્ગને યથાર્થ સમજીને શ્રદ્ધા-દૃઢ નિશ્ચયપૂર્વક પોતાના માર્ગમા અપ્રમત્ત રહેવું. એ જ સમ્યક્ત્વનું પરિણમન છે.

ઉપસંહાર : અહિંસાનો જીવનમાં પ્રત્યેક ક્ષેત્ર સાથે સંબંધ છે. સાચા અને સનાતન ધર્મનું પાલન અહિંસાની જીવન વ્યાપી આચરણીયતામાં છે. આવી અહિંસા કે જેનો સંબંધ પ્રત્યેક કર્મ, મન અને વાણી સાથે છે તે જીવનમાં વણાય તો તે દ્વારા કેવળ વ્યક્તિનો જ નહિ પણ સમાજ, રાષ્ટ્ર અને વિશ્વનો પણ વિકાસ છે અને એ સર્વને માટે અનિવાર્ય હોઈ શ્રદ્ધારૂપ બની જવી જોઈએ.

હિંસા અને ધર્મ એકી સાથે હોઈ શકે નહીં. બહિર્મુખ દૃષ્ટિ આત્મવિકાસનું આવરણ અને કર્મબંધનનું મૂળ છે. એથી આસકતીને વેગ મળે છે.

અહિંસાને જીવનમાં સ્થાપિત કરવા માટે આસકિત અને પૂર્વ અધ્યાસોથી પર રહેવું આવશ્યક છે. એટલે જાગૃતિ એ જીવન વિકાસમાં ઉપયોગી સાધન બની રહે છે. જાગૃતિથી પ્રવૃત્તિમાં અને વૃત્તિમાં શુભ સંસ્કારો સ્થાપિત કરવાની તક સાંપડે છે. એમ કહું છું.

દ્વિતીય ઉદ્દેશક : અહિંસા અને ધર્મ

આ ઉદ્દેશકમાં ધર્મ અને વ્યવહારનો મેળ સાધી કહે છે કે-જ્યાં અહિંસા નથી ત્યાં ધર્મ નથી. ગુરુદેવ બોલ્યા કે :

(૧) "આત્માર્થી જંબૂ ! સાંભળ જે આસ્રવના હેતુઓ છે, તે સંવરના હેતુઓ પણ થઈ શકે છે અને જે કર્મ ખપાવવાના હેતુઓ છે તે કર્મ બાંધવાના હેતુઓ પણ થઈ પડે છે."

(૨) "અથવા તો જેટલા કર્મ ખપાવવાના હેતુઓ છે, તેટલા જ કર્મ બાંધવાના હેતુઓ પણ છે અને કર્મ બાંધવાના હેતુઓ છે તેટલા જ કર્મ ખપાવવાના હેતુઓ પણ છે."

વાસ્તવિક રીતે જોતાં કર્મકાંડો તો માત્ર નિમિત્ત પુરતાં છે. અને તેમનો હેતુ ઉપાદાનની શુદ્ધિ અર્થે હોવો ઘટે. જે નિમિત્તો ઉપાદાનની શુદ્ધિમાં ઉપયોગી ન નીવડતાં હોય તે નિમિત્તોને મહત્વ આપવું નિરર્થક ગણાય. અર્થાત્ બહાર દેખાતો સંસાર એ સંસાર નથી, પણ સંસાર તો અંતરની વાસનામાં છે. એટલે બાહ્ય સંસાર એ કાળો કોલસો નહિ, પણ એનો જેવો જે ઉપયોગ કે દુરુપયોગ કરી શકે તેટલી અને તેવી તેના ઉપાદાનના શુદ્ધ-અશુદ્ધિ માટેનું માત્ર નિમિત્ત બને. ઉપરનાં સૂત્રો નિરાસકિત યોગનાં સૂચક છે. જગતમાં એક પણ નિરર્થક વસ્તુ નથી. એક જ પદાર્થ એકને અમૃતરૂપ બને છે અને બીજાને ઝેર પણ બની શકે છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ જ્યાં જઈ પાપનાં પોટલા બાંધે છે, ત્યાં જ સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવ કર્મ બાંધવાને બદલે છોડે છે. દા.ત. કોશા જેવી લાવણ્યવંતી અને ચતુર વેશ્યાના વિલાસગૃહમાં લાંબા કાળ સુધી અહોરાત્ર વસવાં છતાં શ્રી સ્થૂલિભદ્ર નિર્વિકાર રહ્યા. એક તરફ વિકારોત્તેજક વાસનાનું તીવ્ર વાતાવરણ અને બીજી તરફ શાંતમૂર્તિ યોગીશ્વરની અડગતા. એ બન્નેના ઉગ્ર દ્વન્દ્વમાં આખરે યોગી જીત્યા ને વેશ્યા પર પોતાના સત્યારિત્રની અખંડ છાપ પાડી. આ રીતે કર્મબંધનના સ્થાનમાં કર્મબંધન તોડ્યા એવો ઉલ્લેખ શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે. તે જ રીતે કેટલાક જીવો એવા પણ હોય છે કે, જે ઉત્તમ કોટિના પવિત્ર વાતાવરણમાં પણ પોતાની ગંદી વાસનાના પ્રબળપણાથી પાપિષ્ઠ વૃત્તિથી કર્મના તીવ્ર બંધન બાંધે છે.

નિમિત્તો કરતાં ઉપાદાનનું પ્રાબલ્ય (જોર) છે. જેનું ઉપાદાન પવિત્ર છે, તેને નિમિત્તો ગમે તેવાં મળે તોયે તેની પવિત્રતા જશે નહિ; પણ જેનું ઉપાદાન અપવિત્ર હશે, તે પવિત્ર નિમિત્તોમાં પણ પતન પામશે. આથી સાધકને ઉપાદાન પવિત્ર બનાવવાનો પ્રત્યેક સાધનામાં પ્રયત્ન કરવો, અને તે જ ધ્યેયથી આગળ તટસ્થ, મધ્યસ્થ કે સમભાવી રહી શકાય છે એમ માની કોઈ સાધક પોતાની કસોટી માટે સ્વયં તેવા સ્થાનમાં જવાનું સાહસ ન કરે, કારણ કે નિરાસક્તિ બોલવામાં જેટલી સરળ છે તેટલી આચરણમાં લાવવી વિકટ છે.

(૩) "આ પદો (ઉપર જણાવેલા ૧,૨માં જણાવ્યા પ્રમાણેના)ને સંપૂર્ણ રીતે સમજનારા તીર્થંકર દેવોના ફરમાવ્યા પ્રમાણે આ સંસારના જીવોને આ રીતે કર્મોથી બંધાતા જોઈને આ રીતે કયો સાધક ઉદ્ધમવંત નહિ બને ? બનશે જ."

(૪) "પ્રિય જંબૂ ! જ્ઞાની ભગવાન સંસારમાં રહેલાં છતાં અટલ, બોધી (મુમુક્ષુ, સુપાત્ર, ભૂમિકાયોગ્ય) અને બુદ્ધિશાળી પુરુષોને એવી રીતે ધર્મ કહે છે કે જેથી તેઓ કલેશ, શોક અને પરિતાપના સ્થાનમાં તથા ક્રોધાદિ, વિષયાદિ કે નિંદાદિ દુષ્ટ દોષોના વાતાવરણમાં હોવા છતાંયે ધર્માચરણ કરી શકે છે. અહો ! જંબૂ ! આ વાત અનુભવ પૂર્ણ સત્ય છે."

આ સૂત્રોમાં એક ભાવના એ છે કે : લોકસંગમાં રહેવા છતાં અનાસક્ત રહી વિકાસ સાધી શકાય છે, અને બીજી ભાવના એ છે કે આવા સંસારીઓને પોતાના વિકાસનો માર્ગ જ્ઞાનીઓ જ બતાવી શકે. જેણે અનુભવ્યું છે, જેણે વિવિધ દૃષ્ટિબિંદુઓને પચાવ્યાં છે, જેનામાં અનેકાંતતા છે અને જગતના જીવોને પોતાના સમાન ગણે છે, તેવો પુરુષ જ સાચું જ્ઞાન આપી

શકે. ભિન્ન ભિન્ન વ્યક્તિઓના વિકાસ માટે માર્ગ પણ ભિન્ન ભિન્ન હોવા જોઈએ. એવો ભાવ આમાંથી સ્પષ્ટ નીકળે છે. અણગાર કે આગાર કોઈપણ માર્ગનો આમાં એકાંતે આગ્રહ નથી, આગ્રહ માત્ર વિકાસના પંથે જવા વિષેનો છે. પણ એની રીત બતાવનાર પુરુષ જ્ઞાની હોવો ઘટે.

(૫) "અહો જંબૂ ! કેટલું આશ્ચર્ય ! જો આ બધા જીવો મૃત્યુના મુખમાં જઈ પડ્યા છે. આવાં પ્રાણીને માટે મૃત્યુ નહીં આવે એવો તો કશો જ નિશ્ચય નથી. તોયે આશાથી તણાતાં; ઊંધા સ્થાનવાળા પ્રાણી કાળના મોઢામાં પડ્યાં પણ જાણે કેમ કદી મરવું જ ન હોય, તેમ પાપક્રિયામાં મસ્ત-તરબોળ રહ્યા કરે છે અને જન્મ પરંપરા વધાર્યા કરે છે, અને પાછા તેની તે જ આશાની જાળમાં સપડાય છે."

(૬) "આ સંસારમાં એવા પણ કેટલાએ ભારે કર્મી-મોહમૂઢ હોય છે કે જેમને નરકાદિ દુઃખ ભોગવવાનો જાણે નાદ જ ન લાગ્યો હોય, તેમ તેવાં અધોર પાપકર્મો કરી ફરીવાર તેવા સ્થળોમાં ઉત્પન્ન થઈ તે પ્રકારનાં દુઃખો વેદ્યાં કરે છે."

(૭) "અતિકૂર કર્મો કરવાથી જીવો અતિ ભયંકર દુઃખવાળા સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અને જે જીવો અતિકૂર કર્મો કરતા નથી ને તેવા દુઃખી સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતાં નથી."

જીવાત્મા જે પ્રકારના કર્મો કરે છે, તેવા તેવા આકારમાં ચૈતન્ય વિકૃત થતું જાય છે; અને તે વિકૃત ચૈતન્ય કર્મોને વશ હોવાથી જે પ્રકારનાં કર્મોને યોગ્ય વાતાવરણ હોય છે, તેવા હલકાં (નિકૃષ્ટ) સ્થાનમાં એને જવું પડે છે. આટલું જાણીને જે સાધકો અધમ કૃત્ય કરતાં ડરે છે, તે અધમ સ્થાનમાં જવું પડે તેવું કલુષિત માનસ ઘડતા નથી.

(૮) "જે સત્ય શ્રુતકેવળી પુરુષો કહે છે, તે જ સત્ય કેવળજ્ઞાની પુરુષો કહે છે અને જે સત્ય કેવળજ્ઞાનીઓ કહે છે, તે જ સત્ય શ્રુતકેવળી પુરુષો પણ આ સંસારના જીવોને સદ્બોધવા માટે કહે છે."

દશપૂર્વથી માંડીને ચૌદ પૂર્વ સુધીના જ્ઞાનના ધરનાર હોય તે શ્રુતકેવળી કહેવાય છે. આ સત્યપુરુષો તીર્થંકર દેવોના ઉપદેશ પ્રમાણે જ પ્રવર્તે છે. તેથી તેમની વાણીમાં સર્વજ્ઞ દેવોની વાણીની એકવાક્યતા જળવાઈ રહે છે. આવા સમયજ્ઞ અને સદ્વર્તનવાળા મહાપુરુષોની શિક્ષાને અનુસરવું એ સાધકનું કર્તવ્ય થઈ પડે છે.

(૯) "આ જગતમાં કોઈ શ્રમણો તથા બ્રાહ્મણો સત્ય અને સનાતન ધર્મથી વિરુદ્ધ પ્રલાણ કરે છે : જેમ કે "અમે દીઠું કે સાંભળ્યું છે, નક્કીપણે જાણ્યું છે તથા પ્રત્યેક દિશાથી બરાબર તપાસ્યું છે કે-ધર્મ નિમિત્તે પ્રાણ, ભૂત, જીવ કે સત્ત્વ-એ ચાર પ્રકારના કોઈપણ વિભાગના કોઈપણ જીવને હણવા, દાબવા, પકડવા, દુઃખી કરવા કે પ્રાણવિહૂણાં બનાવવામાં કંઈએ દોષ થતો નથી." બરેબર એવો પ્રલાપ કરવો તે અનાર્યોનું જ વચન ગણાય.

(૧૦) "જે આર્ય સાધકો હોય છે તે તો આ જોઈને આ સ્થળે એવું જ કહે છે કે-અહો દયાપાત્રો ! તમારું તે જોવું, સાંભળવું, માનવું, નક્કીપણે જાણવું તથા બધાં દષ્ટિબિંદુઓથી તપાસી જોવું એ બધું દુષ્ટ-અસત્ય-અનર્થકારી છે, કારણ કે તમે એવું કહો છો કે જીવોને મારવામાં કશો દોષ નથી, પણ આ તમારું કથન અનાર્ય લોકોને અનુસરતું જ છે."

(૧૧) "અને અમે તો કહીએ છીએ, અને અમે વર્ણવીએ પણ છીએ કે-કોઈપણ પ્રાણીને કોઈપણ પ્રયોજનથી મારવું, દુઃખ દેવું, સંતાપવું,

પીડવું કે પ્રાણ રહિત બનાવવું નહિ અને એ અહિંસક રીતે વર્તવામાં જ દોષ નથી. આ વચન આર્યપુરુષો"-જ્ઞાની પુરુષોનું છે-આર્ય એટલે સંસ્કારી અને આર્યત્વ એટલે સંસ્કારિતા.

(૧૨) "દરેક મતવાળાનાં ધર્મશાસ્ત્રોમાં શું શું કહેલું છે તે બરાબર તપાસીને અમે દરેક જાતના અનુયાયીઓને પ્રશ્ન કરીએ છીએ કે : તમને સુખ અપ્રિય છે કે દુઃખ અપ્રિય છે કે જો તમને દુઃખ જ અપ્રિય છે, તો તમારા જેવાં ચેતનવાળાં બધા પ્રાણીઓને પણ દુઃખ જ મહાભયંકર અને અનિષ્ટ છે, તેમ સિદ્ધ થાય છે; માટે તમે તેમ વર્તો."

એટલે કે અહિંસાનું આચરણ કરો. હિંસા એ ધર્મનું લક્ષણ નથી. વાસ્તવિક ધર્મ તે છે કે જ્યાં અહિંસાના સિદ્ધાંતનો સંપૂર્ણ આદર છે. વળી ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિનાં માણસો માટે ભિન્ન ભિન્ન સાધનો હોવાં અસ્વાભાવિક નથી. સત્ય એક જ છે. બધી દિશામાં વ્યાપીને રહેલું છે. પંથ, મત, સંપ્રદાય અને વાડાઓની અનેકતા એ એનાં જ વિવિધ સ્વરૂપો છે. આથી જે સાધકો જ્યોતિ અને અનંતતાના પૂજારી છે, તે ગમે તે વિભાગમાં રહી અને ગમે ત્યાંથી એ મેળવી આગળ ધપે છે. પરંતુ જેઓ એકમાં અનંતતા કલ્પી લે છે, તેઓ કદાપ્રહ અને સાંપ્રદાયિકતામાં યુક્ત રહી પોતે ભૂલે છે અને બીજાને પણ ભૂલાવે છે. તે સંકુચિતતામાં ન પુરાતાં શાણો સાધક પોતાવત્ સર્વત્ર જુએ અને આગળ ધપે એ સમ્યક્ત્વનો સાર છે.

જે દર્શન જેટલું વ્યાપક હોય તેટલું જ ઉદાર અને સ્વાભાવિક હોય. નૈસર્ગિક દર્શન જેણે પચાવ્યું હોય તેવા મહાપુરુષોને પોતાના અનુયાયીઓ વધારવાની લાલસા ન હોય; પણ તે તો પોતે સત્યની જે અનુભૂતિ કરી છે, તે અનુભૂતિ જગતને થાળે ધરે છે; જગત તેમાંથી

લેવું હોય તેટલું લે. આ બોધપાઠ નૈસર્ગિક ધર્મને માનનાર પ્રત્યેક સાધકે જીવનમાં વણવા યોગ્ય છે.

ઉપસંહાર : કર્મબંધનનો મુખ્ય આધાર કોઈ બહારનું સ્થાન, ક્ષેત્ર કે ક્રિયા પર નહિ, પરંતુ આંતરિકવૃત્તિ પર છે. બહાર દેખાતી કર્મબંધનની ક્રિયા પણ જ્ઞાનીપુરુષોને કર્મ સંવર કે કર્મ નિજરાના કારણભૂત બને છે. કર્મબંધનના કારણ સમજ સાધક પુરુષાર્થી બને. મૃત્યુનો ભય રાખવાથી મૃત્યુને જિતાતું નથી. નિર્ભય જ મૃત્યુને જીતે છે. વીર-શૂરવીર જ કર્મબંધનને છોડી શકે છે અને વ્યાપક અહિંસાને પણ તે જ પામી શકે છે. [વીર કે શૂરવીર-પારમાર્થિક સાધવામાં વીરતા કે શૂરવીરતા કે હિંમત એટલે યથાતથ્યપણે સમતાભાવ અને સમાધિભાવને પોતાનામાં પ્રગટાવી તેમાં જ રહેવું. આમ કરવાથી જ કર્મબંધનને છોડી શકાય છે ક્ષય કરી શકાય છે.]

પ્રગટ દેખાતો ધર્મ, મત, સંપ્રદાય કે પંથો અહિંસાના પ્રચાર માટે યોજાયેલા હોવા જોઈએ. માત્ર માનવ-માનવ વચ્ચે નહિ, પણ સમસ્ત જગતના જીવો સાથે સમભાવરૂપી પ્રેમની સાંકળ સાધે તે ધર્મ. એવું જ્યાં ન દેખાય ત્યાં માનવું કે એ ધર્મ નથી, ધર્મનો વિકાર છે. એ ધર્મ વિકાર અધર્મ જેટલો જ અનર્થકારી નીવડે છે, માટે એને સર્વથા દૂર કરવા યોગ્ય છે.

જે સત્નો અર્થી હોય તેની શૈલી ખંડનાત્મક ન હોય, પણ મંડનાત્મક જ હોય. તેની કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ વિવેકબુદ્ધિ, વચનમાધુર્ય અને અનુકંપા ભાવથી વંચિત ન હોય. એને અધર્મ પર તિરસ્કાર હોય, પણ અધર્મ કરનાર પર તો પ્રેમ જ હોય. સ્યાદ્વાદનો આરાધક કે સનાતન ધર્મનો સાધક આટલું ધર્મ રહસ્ય બરાબર વિચારે એમ કહું છું.

તૃતીય ઉદ્દેશક : તપશ્ચર્યા

પ્રથમ બે ઉદ્દેશકમાં અહિંસાને સત્યના સાધનરૂપે અને શુદ્ધ અહિંસાની સમીક્ષા કરી છે. આ ઉદ્દેશકમાં અહિંસાના પાલન માટે તપ-ઈચ્છાનો નિરોધ અને સંયમ એ અનિવાર્ય છે. એમ સમજાવી તપશ્ચર્યાનું રહસ્ય બતાવે છે. ચિત્તના મળ, વિક્ષેપો પણ આત્મિક સુખના બાધક કારણ છે તેમજ આત્મસ્વરૂપના દર્શનનું આવરણ છે. ચિત્ત વિક્ષેપોને ટાળવા માટે તપશ્ચર્યાની વાત કરી છે.

સાધકની જુદી જુદી અવસ્થાઓ, પ્રકૃતિનો વિચાર કરી ભગવાને ૧૨ પ્રકારની તપશ્ચર્યાનો ઉપદેશ કર્યો છે. એના સેવન દ્વારા આપણો જીવાત્મા, શુદ્ધ, બુદ્ધ, પરિશુદ્ધ અને મુક્ત થાય છે. તપરૂપી રસાયણનું સેવન કરનારા સાધકે જે પથ્યો પાળવાનાં હોય છે તે સમજાવવા માટે ગુરુદેવ બોલ્યાં કે :

(૧) "અહો સાધક ! ધર્મભ્રષ્ટ, અધર્મ પ્રચારક કે સદ્ધર્મના વિરોધકના વર્તન તરફનું કશુંયે લક્ષ ન આપ. જેઓ અધાર્મિકો તરફ ઉપેક્ષાબુદ્ધિ રાખે છે, તે જ સાચા વિદ્વાનો-જ્ઞાનીઓ છે."

આ સૂત્રમાં સાધકને ચેતવે છે કે તું કોઈ વ્યક્તિગત ખંડનાત્મક કે કલુષિત પ્રવૃત્તિમાં ન પડી જતો, એમના વ્યક્તિગત વર્તન સામે કશુંયે લક્ષ નહીં આપતાં માત્ર સ્વધર્મમાં સ્થિર થા એટલે કે આત્માભિમુખ બન. ચિત્તના મળ, વિક્ષેપ તથા આવરણો દૂર કરવા માટે કેવળ તેમણે પોતાનો સ્પષ્ટ ધર્મ નક્કી કરી લેવો એ જ એમનું કર્તવ્ય છે એમ કહેવાનો ભાવ છે. સમ્યક્દર્શન માટેનો જ પુરુષાર્થ કરી લેવાનો છે.

સત્દેવ, સદ્ગુરુ અને સદ્ધર્મ પરની શ્રદ્ધા એવી ન હોવી ઘટે કે જેથી આપણા મળ, વિક્ષેપો

ઘટવાને બદલે વધી જાય. માટે બહિર્મુખ દૃષ્ટિને સૌથી પ્રથમ સંકોચવી તો જ આત્માભિમુખતા તરફ આગળ વધી શકાય.

આ સૂત્રમાં અધાર્મિકોના ત્રણ વિભાગો કહ્યા છે. તેમાં વૃત્તિના પરિણમનની તરતમતાનો ઊંડો મર્મ રહેલો છે. ધર્મભ્રષ્ટમાં અજ્ઞાન અને આસક્તિ બન્ને હોય છે.

(૨) "અધર્મ પ્રચારકમાં પ્રાયઃ અજ્ઞાન હોય છે, પણ સદ્ધર્મના વિરોધકમાં અજ્ઞાનવૃત્તિની મલીનતા અને શક્તિનો દુરુપયોગ પણ સાથે સાથે જ છે. તે સૌ પ્રત્યે સાધકે ઉપેક્ષા રાખી (ઉદાસીન-ભાવ રાખી) સ્વલીનતા એટલે કે સ્વાભિમુખ દૃષ્ટિ રાખવી." હે સાધક ! તું બરાબર વિચારી લે કે જેઓ પાપકર્મને દુઃખનું કારણ જાણી તેવાં અસદ્ આચરણનો ત્યાગ કરવા માટે શરીર શુશ્રૂષાની કશીયે દરકાર કર્યા વગર, ધર્મના જાણકાર અને અંતઃકરણના શુદ્ધ તથા ઉત્તમ વિદ્વાનો છે-એમ પ્રત્યેક તત્ત્વદર્શી પુરુષ કહે છે."

હવે આંતરિક દૃષ્ટિ પામ્યા પછી શું કરવું છે તે જણાવે છે : દુઃખના આત્યંતિક ક્ષય માટે અસત્નો ત્યાગ અને સત્નો સ્વીકાર જીવનમાં વણાવો જોઈએ. દેહ એ વિકાસનું અનુત્તર સાધન છે, માટે તે તરફ જરાપણ બેદરકાર રહેવું તે પણ બરાબર નથી, દેહની શુશ્રૂષા જરૂર કરવાની, પણ તે વિકાસમાં ઉપયોગી થાય તે રીતે કરવાની, વિકાસમાં અડચણ-બાધારૂપ બને એ રીતે નહિ. આ જ દૃષ્ટિએ વિલાસ નિરોધ અને ઈચ્છા નિરોધરૂપ તપશ્ચર્યાની આવશ્યકતા જણાવે છે.

(૩) "તત્ત્વદર્શી પુરુષો કેવા હોય તે જણાવે છે-એ તત્ત્વદર્શી પુરુષો દુઃખનાશના ઉપાયને તથા મૂળકર્મના સ્વરૂપને જાણવામાં કુશળ, શારીરિક અને માનસિક દુઃખના પ્રબળ વૈદ્ય અને સમ્યક્પણે મિતભાષી હોય છે તથા તેઓ

જાપરિજ્ઞાએ-વિવેક-બુદ્ધિ પદાર્થનું સ્વરૂપ જાણીને ખોટાનો ત્યાગ કરનારા હોય છે."

જ્યાં વર્તન અને વાણીની એકવાક્યતા છે, ત્યાં જ વિદ્વતા છે એમ સમજાવ્યું છે. આવા તત્ત્વદર્શીઓને જ તત્ત્વ બતાવવાની યોગ્યતાવાળા તરીકે સ્વીકાર્યા છે, તેનું કારણ એ છે કે તેવા મહાપુરુષો જ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, વસ્તુસ્વભાવ તથા સ્વપરના ભેદજ્ઞાનના અનુભવ હોવાથી સત્યમાર્ગનું યથાર્થ નિરુપણ અને ભાન કરાવી શકે છે.

(૪) "માટે આ જગતમાં સત્પુરુષોની આજ્ઞા પાળવાનો ઈચ્છુક પંડિત સાધક અનાસક્ત બની- ઈચ્છા નિરોધ કરી-પોતાના આત્માને યથાર્થ જાણીને તપ દ્વારા શરીર ને કસે."

જે ક્રિયાથી નિરાસક્તિ જન્મે, તે ક્રિયાને તપશ્ચર્યા કહી છે. આથી જ 'ઈચ્છાનો નિરોધ એ તપ' એવી વ્યાખ્યા સ્પષ્ટ છે. મહાપુરુષો આ દૃષ્ટિબિંદુથી જ શરીર કસવાનું કહે છે. એટલે કે તપશ્ચર્યાનો હેતુ દેહદમનનો નથી, પરંતુ વૃત્તિ દમન એ તપશ્ચર્યાનું માપક યંત્ર ગણાય. જેટલે અંશે વૃત્તિ કાબુમાં આવે તેટલે અંશે તપ સફળ થયું ગણાય.

(૫) "માટે હે સાધકો ! તમારી દૃષ્ટિ મનોવૃત્તિને તપ દ્વારા કૃશ કરો, જીર્ણ કરો."

(૬) "કારણ કે જેમ લીલાં લાકડાં કરતાં સૂકાંને અને સૂકાં કરતાં જૂનાં લાકડાંને અગ્નિ જલ્દી બાળે છે, તેમ જ આસક્તિ રહિત અને આત્મનિષ્ઠ અપ્રમત્ત સાધક હશે તેનાં કર્મો જલ્દી-ત્વરાથી ક્ષય થશે."

લીલાં લાકડાંને સૂકાં બનાવવાં એટલે પ્રથમ તો ક્રિયામાં થતી ભૂલોને પશ્ચાતાપ અને સંયમનો તાપ આપવો; પછી નિમિત્તમાત્રના ત્યાગ દ્વારા

આસક્તિના બીજને જીર્ણ બનાવવું; અને આસક્તિનું બીજ જીર્ણ થયા પછી તેને અગ્નિનો સ્પર્શ કરાવવો એટલે કે નિરાસક્તિ-ઉદાસીનતા જગાડવાના પ્રયત્નો કરવા. આ ક્રમનું પાલન કરવામાં શ્રમ અલ્પ છે અને સફળતા સાધ્ય છે. આથી અપ્રમત્તા, નિરાસક્તિ અને આત્મનિષ્ઠા જાળવી આગળ ધપવું ઘટે.

(૭) "પરંતુ હે સાધક ! મનુષ્યભવનું આયુષ્ય બહુ અલ્પ છે અને કેટલું છે તેનો વિશ્વાસ રાખી શકાય તેમ નથી. માટે ધૈર્યનું સેવન કરી સૌથી પ્રથમ ક્રોધને-તારા આત્માથી-દૂર કર."

આગળની વાત ફરીથી દઢ કરવા માટે સૂત્રકારે આ સૂત્રમાં કહી છે. સતત જાગૃતિ રાખવાનું સૂચવે છે. જે ક્રિયાનું પરિણામ વિચારતાં તેમાં સ્વાર્થ, અભિમાન કે તેવા મહાદોષો જણાય, તે ક્રિયા ગમે તેટલી સુંદર હોય તો પણ ન કરવી ઘટે એવો સાધકમાં વિવેક જાગે તેનું જ નામ જાગૃતિ છે. દુષ્ટ વૃત્તિને જીર્ણ કરવામાં ધૈર્ય રાખીને ચાલવું. માટે સૌથી પ્રથમ ક્રોધને તારા આત્માથી અળગો કરજે. અહીં ક્રોધ માટે કહેલું છે, પરંતુ ક્રોધ સાથે બીજા પણ આત્મશત્રુઓ ગણી લેવા. ક્રોધનું સ્થાન પ્રથમ શા માટે છે ? તે હેતુની વિચારણા (આ.અ.૩, ૩.-૪ સૂત્ર-૧૦)માં કરવામાં આવી છે.

(૮) "આત્માર્થી જંબૂ બોલ્યા : હે ભગવાન ! ક્રોધાદિ દોષો દૂર કેમ થઈ શકે ? તેના ઉત્તરમાં ગુરુદેવ કહે છે કે : હે સાધક ! આ જગતના જીવો ક્રોધાદિથી કેવા દુઃખો વેઠી રહ્યા છે અને વેઠશે તેનું સ્વરૂપ તપાસી તારી સમજની કસોટી કર."

ક્રોધ એ મૂળદોષ છે. ઘણીવાર સાધક પોતાને ખૂંચતા દોષોને દૂર કરવા ઈચ્છે છે, પણ દોષોને દૂર કરવાના માર્ગનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ નહીં હોવાને કારણે ઘણી વાર દોષો ઘટવાને બદલે વધી જાય

છે, એવો અનુભવ થતો જોવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી વિવેક બુદ્ધિ દ્વારા વૃત્તિ પર પાકી અસર ન થાય અર્થાત્ વૃત્તિ પલટાય નહિ, ત્યાં સુધી નિમિત્તો ખસી જાય તોયે દોષો ખસી શકે નહિ અને તે એક ક્ષેત્રમાં નહિ તો બીજા ક્ષેત્રમાં દેખાતા જાય, તેથી પરિણામે સાધના તથા શ્રમ બંને નિષ્ફળ જાય. વસ્તુના પરિણામ અને સ્વરૂપની સ્પષ્ટ વિચારણા એ જ વિવેકબુદ્ધિનું સ્વરૂપ છે. પરિણામની સમ્યક્-વિચારણા ભૂલથી બચાવે છે. અને કદાચ ચિત્તના તીવ્ર આવેગ વશ ભૂલ થઈ જાય તોયે તે ભૂલ વિકાસમાં બાધક બનતી નથી કે વધતી નથી; કારણ કે ભૂલનું પરિણામ આવતાં પહેલાં પરિણામનું તેણે મન દ્વારા વેદન કરી લીધું હોય છે. તેથી તે સમભાવ ધારે તો રાખી શકે છે. અને જાગૃત પણ રહી શકે છે. વસ્તુનો ભોગ કરતી વખતે તેના પૃથક પૃથક અંશોને અવલોકવાની બુદ્ધિના અભાવને કારણે જ વસ્તુ તરફની લાલસા અને વસ્તુ વિયોગમાં આવેશ કે દ્વેષ જન્મે છે; એટલે વિવેકબુદ્ધિથી વસ્તુને અવલોકતાં શીખો.

(૯) "વળી જેઓ કષાયોનો ઉપશમાવી પાપકર્મથી નિવૃત્ત થયા છે તે કેવા વાસનારહિત-શાંત અને પરમસુખમાં નિમગ્ન રહે છે, તેનો પણ અનુભવ કરો."

આ સૂત્રમાં સૂત્રકાર કહે છે કે : આંતરિક કે બાહ્ય કોઈપણ શાંતિનું મૂળ જગતના બાહ્ય પદાર્થો કે શરીરમાં નથી. બાહ્ય પદાર્થો કે શરીર જે સુખ, દુઃખ, શાંતિ કે અશાંતી જન્માવે છે, તેનું કારણ તે નહિ પણ પોતામાં રહેલી વૃત્તિ જ માત્ર છે. પરંતુ આ વાત સાંભળીને તું બેસી ન રહે. તેને જીવનનો પરમ સિદ્ધાંત બનાવી સ્વયં અનુભવ કર. વૃત્તિના વિજય વિના અનુભવ સહજ લભ્ય નથી બનતો. જ્યાં સુધી પોતાના શુદ્ધ વિચારોની

સ્વયં સ્ફૂરણા અને વિવેકબુદ્ધિપૂર્વક વળગી રહેવાની વફાદારી ન જાગે, ત્યાં સુધી તે સાધકના જીવનમાં સિદ્ધાંત, શક્તિ કે અનુભવ જાગૃતિ થાય નહિ. અને સ્થિરતા વિનાના લોકોની જેમ એવો સાધક અહીં તહીં જ્યાં નમાવો ત્યાં નમે. આ રીતે વિચારોની ચોક્કસતા એ વિકાસનું પ્રાથમિક ચિહ્ન છે.

જગતના મહાપુરુષોની શાંતિનું બીજ જિજ્ઞાસાપૂર્વક પદાર્થની અવલોકન બુદ્ધિથી ઉત્પન્ન થયું હોય છે, એટલે તે પુરુષોની શાંતિ પરથી પણ તું શ્રદ્ધા જન્માવી તારા આત્મામાં પણ તેવી જ શાંતિ ભરી છે તેનો અનુભવ કર, એમ સૂત્રકાર કહે છે.

(૧૦) "ઉપરની બન્ને બાજુ તપાસીને બુદ્ધિમાન અને તત્ત્વદર્શી સાધક કદાપિ પ્રબળ નિમિત્તો મળવા છતાંયે કોઈ પર ક્રોધ ન કરે."

‘પ્રબળ નિમિત્તો મળવા છતાં’-એ પદ મૂકવાનું પ્રયોજન એ છે કે : નિમિત્તો પોતે કંઈ મહાન નથી. નિમિત્તો દ્વારા જે કંઈ ક્રિયા થાય છે તેમાં નિમિત્તોની મહત્તા નથી. પણ મુખ્યત્વે ઉપાદાન કારણભૂત હોય છે. વૃત્તિ પોતે જ અંતરમાં રહી બહારના નિમિત્તો ઊભા કરે છે. અથવા નિમિત્તોને વશ થાય છે. એ વૃત્તિના દૂષિત આવેગનું જ નામ ક્રોધાદિ કષાયો છે. એટલે આ ક્રોધાદિ કષાયોને કે વૃત્તિના આવેગને શમાવવો એ જ સાધનાનું ફળ હોવું ઘટે. વિવેકબુદ્ધિ અને આત્માભિમુખતાની પણ એ એક કસોટી છે.

ઉપસંહાર : પરમાન્યતા કે પરભૂમિકાના ધર્મ તરફ ઉપેક્ષા ભાવ રાખી સ્વધર્મ પરની શ્રદ્ધા કેળવવી. જે સંસ્કારો જીવનના સમસ્ત તત્ત્વોને સંસ્કારી બનાવે છે, તે જ સાચી વિદ્યા કહેવાય. માટે તત્ત્વદર્શી પુરુષોના વચનો પર શ્રદ્ધા રાખી

જીવન પ્રફુલ્લ અને વિકસિત બને છે. આત્માભિમુખ દૃષ્ટિના વિકાસ માટે દેહદમન, ઈન્દ્રિયદમન અને વૃત્તિ દમન-ત્રણેની આવશ્યકતા છે. જે વિલાસમાં ક્રોધાદિ રિપુઓની ઉત્પત્તિ છે, તે વિલાસ દુઃખદ છે. તમારી સાચી દૃષ્ટિ જાગૃત કરો અને તે દૃષ્ટિથી પદાર્થોને અને જગતને અવલોકો.

કષાયોની ઉપશમતામાં શાંતિનું મૂળ છે. જગતના સર્વ મહાપુરુષોએ એ જ માર્ગ સ્વીકાર્યો છે. તે સ્વીકારી કલ્યાણને પ્રાપ્ત કરવા પુરુષાર્થો બનીએ. એમ કહું છું

ચતુર્થ ઉદ્દેશક : તપનો વિવેક

‘સત્’ની આરાધનામાં તપની આવશ્યકતા છે, એમ ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં વ્યક્ત કર્યા પછી કહે છે કે : તપનો હેતુ ત્યારે જ સરે કે જ્યારે તે સાધક તેટલી યોગ્યતા પર પહોંચ્યો હોય. સંયમ-આવશ્યકતાઓ ઘટાડવી-એ તપનું પ્રાગ્ સ્વરૂપ છે. તેથી તેની આરાધના કર્યા વિના જે સાધક તપ કરે છે તેને તપનો વાસ્તવિક લાભ મળી શકતો નથી. ગુરુદેવ બોલ્યા.

(૧) "આત્માર્થી જંબૂ ! સાધક વૃત્તિના પૂર્વ અધ્યાસોની અસરથી નિવૃત્ત થઈને અને માનસિક શાંતિ મેળવીને પછી જ ક્રમપૂર્વક પહેલાં ઓછી, પછી થોડી વિશેષ એમ અનુક્રમે તપની વૃદ્ધિ કરી દેહદમન કરે."

દેહને કસવાનો પ્રયોગ એટલે દેહદમન. એ પણ તપનો એક વિભાગ તો છે જ. પણ સંયમ અને ત્યાગને આચરતાં સહજ રીતે જે તપ થાય છે તે જ સ્વાભાવિક છે. જેટલે અંશે તપસ્વીનાં મન, વાણી અને કર્મમાં ઉપશમ-શાંતદશાની વૃદ્ધિ થયેલી જણાય તેટલે અંશે તે તપશ્ચર્યા ફળી કહેવાય/ ગણાય.

(૨) "અને એટલા માટે વીર સાધકે નિશ્ચળ અને શાંત મનથી સ્વરૂપમાં પ્રેમ ધારણા કરી, આત્મલીનતા કેળવી, સમિતિ તથા જ્ઞાનાદિ હિતકારક સદ્ગુણોને સાથે રાખી હંમેશાં યત્નપૂર્વક રહેવું-વર્તવું."

કર્મ ખપાવવાના પ્રયોગોમાં જે ગુણોની આવશ્યકતા છે તે બતાવ્યા છે. સાધક હંમેશાં સ્વાભિમુખ એટલે પોતાના મનનો દ્રષ્ટા થઈને રહે. મન પર નિમિત્તોની તે લેશ પણ અસર ન થવા દે. પળેપળે જે સાધક આટલો જાગૃત હોય તે જ પારમાર્થિક અનુષ્ઠાનાદિમાં પ્રવર્તવાની યોગ્યતા ધરાવી શકે.

(૩) "વહાલા મોક્ષાર્થી શિષ્ય ! માટે જ જ્ઞાની ભગવંતો કહે છે કે : મોક્ષાર્થી અને વીર સાધકોને માટે પણ આ માર્ગ બહુ વિકટ છે."

કંઈક સમર્થ સાધકોએ સાધના માર્ગમાં પ્રવેશતાં મૂળમાં જ ગૌથા ખાધાં હોય એવા અનેક દૃષ્ટાંતો છે. માટે કોઈ સામર્થ્ય કે શક્તિના અહંકારમાં નિયમોનો તિરસ્કાર કરીને સ્વચ્છંદતા ન પોષે પણ સાધનામાં સતત જાગૃત રહે. અગ્નિમાં બળી મરવું, પર્વતથી પડીને જીવનનો અંત આણવો કે જીવનભર દિગંબર અવસ્થામાં અને શુષ્કવૃત્તિથી રહેવું શક્ય છે, પણ પૂર્વ અધ્યાસોથી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરવા માટે સમ્યક્ શ્રદ્ધા ટકાવી રાખવી અને વૃત્તિને જીતવી એ વીરોનેય દુઃશક્ય છે. એમ સૂત્રકાર વર્ણવે છે અને અનુભવ પણ એ વાતની સાક્ષી પૂરે છે.

(૪) "હે સાધકો ! અહંકાર અને કામવાસનાને ઉત્તેજીત કરે તેવી રીતે તમારા દેહમાં માંસ અને લોહી ન વધારતાં ઊલટું તપ દ્વારા દેહનું દમન કરો. જે બ્રહ્મચર્યમાં (આત્મસ્વરૂપના લક્ષ્ય સાથે અથવા કામપરિત્યાગમાં) રહીને શરીરને તપથી દમે છે, તે જ વીર પુરુષો

મુક્તિ મેળવવાના અધિકારી હોવાથી માનનીય ગણાય છે."

અહીં વીરતા એ શારીરિક વીરતા નથી, પણ બ્રહ્મચર્ય, સંકલ્પબળ અને વૃત્તિ વિજય પર વીરતાનો આધાર છે. સાધક વૃત્તિનો જય કરે એ જ વીરતા છે અથવા સમભાવ-સમાધિને સિદ્ધ કરે તે વીરતા છે. માટે તપ વિવેકપૂર્વક અને ધ્યેયની ભાવનાપૂર્વક હોવું જોઈએ.

(૫) "હે જંબૂ ! કેટલાક સાધકો પ્રથમ તો નેત્રાદિના વિષયોને રોકીને સાધનામાર્ગમાં જોડાય છે, પરંતુ પાછળથી મોહવશ થઈ વિષયો તરફ આસક્ત બની જાય છે. તેવા બાળ જીવો ક્ષાબંધનથી કે ક્ષા પણ પ્રપંચથી છુટી શકતા નથી. અને એવા અજ્ઞાની જીવો મોહરૂપી અંધકારને લઈને તીર્થંકર દેવની આજ્ઞાને પણ આરાધી શકતા નથી."

તીર્થંકર દેવની આજ્ઞા એટલે પારમાર્થિક સાધના માટેના નિયમો પાળવાની તૈયારી. આ માટે વૃત્તિ વિજય જરૂરી છે. તેના વગર સાધના માર્ગમાં આગળ વધવું તે શક્ય બનતું નથી.

(૬) "વહાલા જંબૂ ! જેણે પૂર્વભવમાં ધર્મસાધના કરી નથી અને ભવિષ્યમાં ધર્મસાધના થાય તેવી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી નથી, તે વર્તમાન-કાળમાં ધર્મ સાધના કરવાને લાયક શી રીતે બની શકે."

અત્યંત પ્રયત્ન કરવા છતાં ઘણીવાર સાધકની આંતરિક મનોદશા જ એવી વિચિત્ર હોય છે કે તે વૃત્તિના વિજયમાં વારંવાર નિષ્ફળતા અનુભવે છે, તેનું કારણ તે પ્રકારના પૂર્વકર્મોનો ઉદય જવાબદાર છે.

સાધના અને સંયોગો સુંદર મળવા છતાં જેણે વૃત્તિ પર કાબુ ધર્યો નથી તે સાધક સાધનામાં બેસે

તો પણ સફળ થઈ શકતો નથી.

(૭) "પ્રિય જંબૂ ! આ તરફ દષ્ટિ ફેંક; પાપિષ્ઠ વૃત્તિ દ્વારા આ જીવાત્માને વધ, બંધન ઈત્યાદિ ભયંકર દુઃખો અને અસહ્ય વેદનાઓ અનુભવવી પડે છે, એમ સમજી જે પરમાર્થી અને જ્ઞાનીપુરુષો તેવી વૃત્તિથી દૂર રહેવા સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે, તેમનું વર્તન કેટલું સાચું, સુંદર અને પ્રશંસનીય છે."

(૮) "માટે અહો સાધકો ! તમે પણ બહારનાં પ્રતિબંધો કાપી પાપકર્મોથી પર થઈ મોક્ષ તરફ લક્ષ રાખી સાધનામાં અગાળ વધો.

બહારના પ્રતિબંધો કાપવા એટલે કે પરિગ્રહ તથા વિષયોથી દૂર રહેવું. વૃત્તિ વિજય સાથે બાહ્યત્યાગ પણ જરૂરી ગણાયો છે.

(૯) "કરેલાં કર્મોનું ફળ અવશ્ય મળે જ છે. આમ જાણીને તત્ત્વજ્ઞ સાધકો કર્મ બંધનના હેતુઓથી હંમેશાં દૂર રહે છે."

(૧૦) "જે સાધકો ખરેખરા વીર, સત્પ્રવૃત્તિમાં પ્રવર્તનાર, જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં રમનાર, હંમેશા પુરુષાર્થી, કલ્યાણનું જ લક્ષ રાખનાર, પાપભાવથી નિવૃત્ત થયેલા અને યથાર્થપણે જોનારા હતા, તે પૂર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષિણ કે ઉત્તર એમ બધી દિશાઓમાં રહીને પણ સત્યને જ વળગી રહ્યા હતા."

અહીં ખરેખર વીર સાધકના ગુણો વર્ણવ્યા છે. સત્યવાનના સદ્ગુણો વર્ણવતાં સૂત્રકાર કહે છે કે : 'સત્'નો અર્થ સદા સત્યવાન, વીર, અપ્રમત્ત, સત્પુરુષાર્થી, વિવેકી, આત્માર્થી અને પાપભીરુ હોય છે, હોવો જોઈએ.

(૧૧) "તેવા ગુણોથી યુક્ત સત્પુરુષોનો અભિપ્રાય હું સૌને જણાવું છું કે "તત્ત્વદર્શી પુરુષને ઉપાધિઓ રહેતી નથી."

ઉપસંહાર : તપમાં પણ વિવેકની આવશ્યકતા છે. વિવેક જાળવાથી પ્રત્યેક ક્રિયામાં સફળતા મળે છે. જીવનમાં દાન કરતાંયે જિજ્ઞાસા મોંઘી છે. તપથી દેહ કૃશ કરવો સહેલો છે, પણ મર્કટ સમી ચંચળવૃત્તિને કૃશ કરવી કઠણ છે.

દેહ અને ઈન્દ્રિયોનું દમન વૃત્તિના ઉશ્કેરાટને દબાવે છે, વિષયોના વેગને રોકે છે, પણ વિષયો તરફ વૃત્તિનું વલણ જ્યાં સુધી રહે ત્યાં સુધી તપની સર્વાંગ સિદ્ધિ ન ગણાય. પૂર્વકર્મોને બાળવા માટે તપરૂપી અગ્નિ સફળ બને છે, તોયે વર્તમાનમાં કર્મોની શુદ્ધિ પર સતત લક્ષ્ય રાખવું ઘટે. 'સત્' નિષ્ઠામાં વીરતાની કસોટી છે. 'સત્'નો માર્ગ જ એક અને અજોડ આનંદદાતા છે-એમ કહું છું.



આચારાંગ સૂત્ર અધ્યયન-૬

(ગતાંકથી ચાલુ)

(૮) "મોક્ષાભિલાષી જંબૂ ! જે સાધકો આવા પવિત્ર ધર્મને જાણીને સત્ક્રિયા આચરે છે તે સાધકો ખરેખર મુક્તિ જ પામ્યા છે."

(૯) "પણ અહો પ્રિય સાધકો ! સત્પ્રવૃત્તિના બહાના તળે કોઈ ખોટા પ્રપંચમાં ફસાઈ જશો નહિ. આ વિચિત્ર વિશ્વમાં ધન-દોલતની પ્રાપ્તિ માટે તરફડતાં કંઈક પામર જીવો અનેક કામનાઓથી પીડાતા રહે છે. માટે તેવાઓની જાળમાં ન ફસાતા સંયમ માર્ગથી જરાયે ચલિત ન થશો."

આત્મલક્ષીની સહજ થતી પ્રવૃત્તિમાં એનું આત્મહિત કે મુક્તિના માર્ગે જરાયે રોકાતા નથી, એટલું જ ઉપરના સત્યપ્રવૃત્તિનાં માર્ગથી ફલિત થાય છે. સમાજની સેવાને બહાને કેટલાક સાધકો સંયમ માર્ગથી પણ દૂર જતા રહે છે, એ ઉચિત નથી. જો કે વાસ્તવિક રીતે જ્યાં આત્મલક્ષ્યતા છે,

ત્યાં જગતની સેવા નિશ્ચિતરૂપે છે. પરંતુ આ વાત ઊંડી તેમજ અનુભવગમ્ય છે. અહીં તો સાધક પોતાનું આત્મલક્ષ્ય જાળવીને પ્રવૃત્તિ કરે, એને ચૂકીને નહિ, એટલું જ યાદ રાખવા જેવું છે.

(૧૦) "વહાલા જંબૂ ! હિંસક વૃત્તિવાળા અને અવિવેકીજનો જે પાપી પ્રવૃત્તિઓ કરતાં ડરતા નથી તેવી સર્વ પાપી પ્રવૃત્તિઓને દુઃખના હેતુરૂપ જાણી જ્ઞાની સાધક સર્વથા એમનાથી દૂર રહે છે અને આ માર્ગે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ઈત્યાદિને પણ વમી નાખે છે. આવો સાધક જ કર્મબંધનથી મુક્ત થાય છે, એમ કહું છું."

અવિવેક અને હિંસક વૃત્તિ જ અજ્ઞાન અને દુઃખનાં મૂળ છે એવું આ સૂત્રમાં બતાવી સૂત્રકાર કહે છે કે : ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ કષાયો રાગ અને દ્વેષનું વિસ્તૃત રૂપ છે. રાગ અને દ્વેષ એ બે જ સંસારના મૂળ છે. વાસ્તવિક રીતે તો દ્વેષ પણ રાગથી જ જન્મે છે. આથી રાગ જ દુઃખનું મૂળ છે અને રાગથી મુક્ત થવું એટલે સુખની સિદ્ધિ થઈ એમ ફલિત થાય. એટલે કે પ્રત્યેક સાધક જીવનું સાધ્ય એક જ માત્ર વીતરાગભાવની પરાકાષ્ઠા થવી એ છે. એટલે કે વીતરાગતા જ પ્રગટાવવાની છે.

આ ધૂત અધ્યયનમાં પૂર્વગ્રહના પરિહારથી માંડીને સાધનાની સંપૂર્ણ સિદ્ધિ સુધીનો માર્ગ વર્ણવ્યો છે. એ માર્ગે જનાર સાધક બંધનથી સર્વથા મુક્ત થાય છે, એ આ ધૂત અધ્યયનનો સાર છે. એટલે જે સંપૂર્ણ રીતે ચેતીને ચાલે છે, તે જ માલ પામે છે. એ વાત સ્પષ્ટ કરવા માટે ઉપસંહારરૂપે સૂત્રકાર છેલ્લા સૂત્રમાં કહે છે કે :

(૧૧) "મોક્ષાથી જંબૂ ! દેહનાશના ભય પર વિજય મેળવવો એ જ સંગ્રામની ચોટ છે. આત્મસંગ્રામનો અંતિમ વિજય છે. જે સાધક મૃત્યુથી મૂંઝાતો નથી તે સાધક અવશ્ય આ

સંસારનો પાર પામી શકે છે. માટે મુનિ સાધકે જીવનનાં અંત સુધી સાધના માર્ગમાં આવતાં સંકટોથી નહિ ડરતાં લાકડાના પાટિયાની જેમ અચળ રહેવું, અને મૃત્યુકાળે પણ જ્યાં સુધી આ શરીર જીવથી ભિન્ન ન થાય ત્યાં સુધી મૃત્યુને વરવાની હોંસભેર તૈયારી રાખવી. જે મૃત્યુથી ડરતો નથી તે જ યુદ્ધ ખેલી શકે છે. જે ક્ષણે ક્ષણે મૃત્યુથી ડરે છે, તે પામર સાધક કશુંયે કરી શકતો નથી."

સાધના માર્ગમાં સાચી વીરતામાં કોઈપણ પ્રકારની લાલસા કે આવેશને અવકાશ નથી. એ વીરતાનો સંબંધ મુખ્યત્વે આંતરિકબળ સાથે છે; અને તેથી એનો ઉપયોગ કેવળ અંતઃકરણ પર સ્થાન પામેલી દુષ્ટ વૃત્તિઓ સામે લડવામાં અને તેમને હટાવવામાં થાય છે. "આવા વીરને એ દ્વન્દ્વ સાથે લડતાં શરીરનો નાશ થાય તોયે પરવા ન હોય." એટલે કે આવા વીર સાધકને શરીરનું મહત્વ માત્ર સાધન તરીકે હોય. સાધ્યમાં સાધન ડબલ કરતું હોય તો તે જાય તો તેનીયે તેને પરવા ન હોય. સારાંશ કે તેવો સાધક શરીરનો નાશ થતો હોય તો થવા દે, પણ વૃત્તિને આધીન ન બને, એટલો એ સ્વમાની, મસ્ત અને સ્વતંત્ર હોય. જે મૃત્યુથી ન મૂંઝાય તે સંસારનો પાર પામે છે. મૃત્યુની અંતિમ પળોનો જેને અનુભવ થયો હોય કે અનુભવ જોયો હોય એમને આ વાતની યથાર્થતા સહેલાઈથી સમજાય. જે સાધક ધ્યેયને પામ્યો હોય કે તે માર્ગે વળ્યો હોય તે જ માત્ર મૃત્યુના ભયને જીતી શકે, જ્યારે શરીરરૂપી સાધન જીવન લંબાવવાને યોગ્ય ન રહે, ત્યારે જ શરીર સમેટી લઈ તે જીવને બીજી નવી ભેટ આપે છે એવી પ્રતીતિ એને થઈ ગઈ હોય છે.

સાધકને જેટલો શરીર પ્રત્યેનો મોહ ઓછો થાય તેટલું જ તેનું કાર્ય ઓછા પ્રયત્ન થઈ જાય.

શરીર મોહ ત્યારે જ ઘટે કે જ્યારે એનું સાચું સ્વરૂપ સમજાય. આ સ્વરૂપ સમજનાર સાધકને જીર્ણ વસ્ત્ર થઈ ગયા પછી નવું મળે છે, તેમ તેને પણ નવું તંદુરસ્ત શરીર મળે છે. અને એથી જ એ સાધક આનંદિત રહે.

અહીં લાકડાનાં પાટિયાનું દૃષ્ટાંત આપી મૃત્યુના વિજેતાની અડગતા કેવી હોય તે બતાવ્યું છે. જેમ લાકડાના પાટિયાને કોઈ છોલે કે તેમજ રાખે તોયે તેને કશું થતું નથી, બલ્કે છોલવાથી ઊલટી દુઃખની અરસ થવાને બદલે ચમક બહાર આવે છે, તેમજ સાધકને જેમ જેમ કષ્ટ આવે તેમ તેમ તે વધુ ચમકે છે અર્થાત્ તે કર્મના નિયમો પ્રત્યે સજ બની જાય.

આવો વીર સાધક જ મૃત્યુ આવ્યા પહેલાં એનો જે સંદેશો આવે છે તે સાંભળી કે સમજી શકે છે, અને મૃત્યુની અંતિમ મહામૂલી પળોને સફળ પણ કરી શકે છે. જો કે આવા સંદેશ તો મૃત્યુ પહેલાં પ્રત્યેક જીવને મળે છે, પણ જેઓ મોહની આંધીથી ઘેરાયેલા અને બધિર થઈ ગયા હોય છે, તેઓ ગૂઢ સંદેશોને જોઈ, સાંભળી કે ઉકેલી શકતા નથી.

ઉપસંહાર : આત્મલક્ષી પ્રવૃત્તિ એ જ નિવૃત્તિ. નિવૃત્ત સાધકો અનુભવમાં જેમ જેમ પીઠ થતા જાય તેમ તેમ જિજ્ઞાસુને પોતાને અનુભવનું અમૃત યોગ્યતા અનુસાર આપતા જાય. સારાંશ કે સદુપદેશ એ આવા સાધકનો સહજધર્મ બની રહે. તેઓ પ્રત્યેક ક્રિયામાં આ રીતે સહજ હોય તથા ક્રિયાના ફળમાં પણ સમભાવી અને સમાધિવંત હોય. આવા અડગ સાધકોને કોઈ પણ નિમિત્ત કંપાવી ન શકે કે કોઈ પણ કર્મ એમની સાગર જેવી ગંભીરતાને ક્ષુબ્ધ ન કરી શકે. એવા સાધકો ગમે તે સંયોગોમાં કેવળ સાધકતાની લહેર ઝીલતા રહે એમ કહું છું.



સાધકની વિચારણા

અમાનિત્વ મદભિમિત્વમહિંસા ક્ષાંતિરાજર્વમ્;
આચાર્યોપાસન શૌચં સ્થૈર્યમાત્મવિનીગ્રહ:- (૭)
ઈન્દ્રિયાર્થોષુ વૈરાગ્યમનહંકાર એવ ચ;
જન્મ-મૃત્યુ જરા વ્યાધિ દુઃખ દોષાનું દર્શનમ્- (૮)
આસક્તિભિષ્વકર પુત્રદ્વાર ગૃહાદિષુ;
નિત્યં ચ સમચિત્ત્વમિષ્ટાનિષ્ટોપપત્તિષુ- (૯)
મયિ ચાનન્યયોગેન ભક્તિરવ્યભિચારિણી;
વિવિક્ત દેશ સેવિત્વભરતિર્જન સંસદિ- (૧૦)
અધ્યાત્મજ્ઞાન નિષ્ઠત્વં તત્ત્વજ્ઞાનાર્થ દર્શનમ્;
એતદ્જ્ઞાનમિતિ પ્રોક્તમજ્ઞાનં યદતોઽન્યથા- (૧૧)
(ગીતાદર્શન-અ.૧૩)

- * ૧. માનની અનિચ્છા - નિર્માનભાવ
- * ૨. અદંભીપણું - દંભરહિતપણું
- * ૩. અહિંસા -
- * ૪. ક્ષમા - શાંતિ
- * ૫. સરળતા - આર્જવતા
- * ૬. સદ્ગુરુ - સેવા
- * ૭. શૌચ - પવિત્રતા
- * ૮. મનએકાગ્રતા - સ્થિરતા
- * ૯. આત્મનિગ્રહ - આત્મસંયમ
- * ૧૦. વિષયવિરતિ - ઈન્દ્રિયોના વિષયો પ્રત્યે વિરતિ.
- * ૧૧. અહંતાનો અભાવ- નિરહંકારભાવ, અનહંકાર ભાવ
- * ૧૨. જન્મ, મૃત્યુ જરા, રોગ ઈત્યાદિ દશામાં રહેલાં દુઃખનું અને દોષોનું સતત ઊંડું નિરીક્ષણ
- * ૧૩. પુત્ર-સ્ત્રી (દારા), ઘર આદિમાં આંતરિક અને બાહ્ય બંને પ્રકારે અસંગતા કેળવવી

- * ૧૪. ઈષ્ટના યોગમાં કે અનિષ્ટના સંયોગમાં ચિત્તનું સમતોલપણું-મનનું સમતોલપણું
- * ૧૫. પોતાના આત્મામાં અથવા સત્પુરુષમાં અનન્ય ધ્યાનપૂર્વકની એક નિષ્ઠ ભક્તિ.
- * ૧૬. લોકસંગમાં ભળવું નહિ, તેમજ એકાંત-વાસનું સેવન.
- * ૧૭. અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રત્યે નિષ્ઠા
- * ૧૮. તત્ત્વજ્ઞાનના સિદ્ધાંતોનું યથાર્થ દર્શન.

આ અઢાર સદ્ગુણો એ જ સમ્યક્જ્ઞાન, તેનાથી ઊલટું તે બધું અજ્ઞાન-અસમ્યક્જ્ઞાન.

માનની અનિચ્છા અને અનહંકારભાવ એ બે સદ્ગુણ જુદા છે. પોતાની વડાઈ કે વખાણ જેને ગમતાં નથી તે અમાની-માનની ઈચ્છા વગરનો છે. પોતે જાતે અહંકાર કે મદને વશ થતો નથી તે અનહંકારી છે.

લોકસંગમાં વારંવાર ભળવાની ઈચ્છા ઉપર અંકુશ મૂકવો જરૂરી છે. કારણ કે તે ઈચ્છાને વેગ આપવાથી અમૃતમય સ્થિતિમાં રોગ કે મોહરૂપી ઝેરને ગળવાનો સંભવ રહેલો છે. સાધકે કામ પૂરતો સંબંધ રાખીને વિશેષ એકાંતવાસ પસંદ કરવો ઘટે છે કે જેથી તે પ્રતિપણે પોતાના દોષોનું નિરીક્ષણ કરી શકે અને તત્ત્વચિંતનમાં લીન થઈ શકે.

બુદ્ધ્યા વિશુદ્ધ્યા યુક્તો ધુત્યાત્માનં નિયમ્યય, શબ્દાદીન્ વિષયાંસ્ત્યક્ત્વા રાગદ્વેષૌ વ્યુદસ્ય ચ(૫૧)
વિવિક્તસેવી લબ્ધ્વાસી યત વાક્ કાય માનસઃ,
ધ્યાન યોગપરો નિત્યં વૈરાગ્યં સમુપાશ્રિતઃ-(૫૨)
અહંકારં બલં, દર્પ, કાળં, ક્રોધં પરિગ્રહમ,
વિમુસ્ય નિર્મમઃ શાન્તો બ્રહ્મભૂયાય કલ્પતે-(૫૩)
બ્રહ્મભૂતઃ પ્રસન્નાત્મા ન શોચતિ ન કાંક્ષતિ,
સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ મદ્ભક્તિં લભતે પરામ્-(૫૪)
ભક્ત્યા મામમિ જાનન્તિ યાવાન્ યશ્ચાસ્મિન્ત્વતઃ,
તતો માં તત્ત્વતો જ્ઞાત્વા વિશતે તદનન્તરમ્-(૫૫)

સર્વ કર્માણ્યપિ અધ કુર્વાણો મદ્વકયાયાશ્રયઃ,
મત્ પ્રસાદાદવાપ્નોનિ શાશ્વતં પદ્મ વ્યયમ્-(૫૬)
(ગીતા-અ.-૧૮)

વિશુદ્ધ બુદ્ધિથી જોડાયેલો યોગી, સાત્વિક, ધૃતિથી (ધીરતા) આત્માને દૃઢ રીતે કાબુમાં રાખીને, શબ્દાદિ વિષયોને છાંડીને, રાગદ્વેષને દૂર રાખીને, એકાંત સેવન કરીને અલ્પ આહારી બને છે. મન, વાણી તથા કાયાને અંકુશમાં રાખીને, ધ્યાન યોગમાં રહેલો અને નિત્ય વૈરાગ્યને સેવનારો બનીને, અહંકાર, બળ, દર્પ, કર્મ, ક્રોધ તથા પરિગ્રહ છાંડીને નિર્મમત્વ બનીને તેમજ શાંત બનીને બ્રહ્મભાવી બની શકે છે. (૫૧-૫૨-૫૩)

બ્રહ્મભાવી પ્રસન્ન ચિત્તવાળો બનીને શોક કરતો નથી કે કાંક્ષા ઈચ્છા કરતો નથી. સૌ પ્રાણી માત્ર પર સમદૃષ્ટિ રાખે છે. અને તેથી તે પરમાત્માની પરાભક્તિને પામે છે. (૫૪)

પરાભક્તિ વડે જેવો અને જે રૂપે આત્મા છે, તેવો તે રૂપે આત્માને ઓળખે છે અને ઓળખ્યા પછી એમાં જ પ્રવેશ કરે છે. (૫૫)

જે આ પ્રમાણે જ્ઞાનીપુરુષનો-સત્પુરુષનો, સદ્ગુરુનો આશ્રિત થઈને સર્વ કરતો રહે તો છતાં કૃપા પ્રસાદથી શાશ્વત અને અવિનાશી એવા પદને પામે છે. (૫૬)

આપણે સૌ ગ્રંથિભેદ કરી આત્માની ઓળખાણ કરવા માટે, આત્મસાક્ષાત્કાર કરવા માટે આરાધના શિબિરમાં આવીને સાધના કરવાનો પુરુષાર્થ કરી રહ્યા છીએ. સાધનામાં પરિણામ મેળવવા માટે આપણે ચોક્કસ વાતોનું ધ્યાન રાખવાનું હોય છે. જેમ કે :

- (૧) વિશાળ બુદ્ધિ (હૃદયની વિશાળતા)
- (૨) મધ્યસ્થતા કે મધ્યસ્થપણું (૩) સરળતા-માયા કપટ રહિતપણું (૪) જિતેન્દ્રિયપણું-વિષયો પ્રત્યેથી પાછા ફરવું.

આ ચાર વાતો તત્ત્વ પામવાની યોગ્યતા પ્રગટાવવા માટે ખાસ જરૂરી છે. તે ઉપરાંત..

(પ) વૈરાગ્ય અને ઉપશમભાવમાં વૃદ્ધિ કરતાં રહેવું જરૂરી છે. કારણ કે વૈરાગ્યભાવથી આરંભ-પરિગ્રહની વૃત્તિ મોળી પડતી જાય છે અને યથાવત્ વિવેક પ્રગટવાની શરૂઆત થાય છે. વિવેક એ ભેદજ્ઞાન દ્વારા આત્મા અને જડને જેમ છે તેમ સમજવા ઉપયોગી સાધન છે. જેમ જેમ આરંભ-પરિગ્રહનું બળ ઘટતું જાય તેમ તેમ વૈરાગ્ય ઉપશમમાં વધારો થાય અને તેના આધારે વિવેક બળવાન બને છે.

(દ) અનેકાંતદૃષ્ટિયુક્ત એકાંતદૃષ્ટિનું જ સેવન કરવું. અનેકાંત દૃષ્ટિથી આત્માને બરાબર ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરવો અને શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી આત્માનું સ્વરૂપ સમજી તેને પ્રગટાવવાનો પુરુષાર્થ કરવો અને એમાં જ રહેવાનો સતત પુરુષાર્થ કરવો.

(૭) જોગાનુજોગની પ્રાપ્તિ થવી-જે ગ્રંથિભેદ કરવા માટે નિમિત્ત કારણ છે. આ જોગાનુજોગની પ્રાપ્તિ આપણને આ કળિકાળમાં થઈ છે. તો તેને સફળ બનાવી લેવો જોઈએ.

- તથારૂપ જોગ બનવો એટલે પોતાની સ્વરૂપ પાત્રતા થવાનો અવસર.

- અપુર્નબંધકપણાની પ્રાપ્તિ થવી અને સામે જ્ઞાનીપુરુષરૂપ નિમિત્તકારણની હાજરી.

- પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીનો જોગ થયા પછી, તેમનાથી છુટા પડતાં તેમની સ્મૃતિ, તેમની વાણી અને તેમની જીવનદશા અંતરમાંથી ખસતી ન હોય તો તેવી અંતર જાગૃતિને તથારૂપ જોગ થયો કહેવાય.

-પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની વાણી સાંભળતાં વાણીમાં અપૂર્વતા જણાય. અપૂર્વતા એટલે જે આજ સુધી સાંભળ્યું છે તેનાથી કાંઈક જુદા પ્રકારની આ વાત છે, છતાં સમજણમાં આવતી નથી અને તેને

સમજવાનો ભાવ થવો તે તથારૂપ જોગ થયો કહેવાય.

- સત્પુરુષના નિમિત્તથી કે કોઈ નિમિત્તથી માર્ગની પ્રાપ્તિ થતાં જેને અંતર્ભેદ જાગૃતિ થાય તેને મોક્ષ વિશેષ દૂર નથી.

- જોગાનુજોગ મળવાથી અકામ નિર્જરામાં સકામ નિર્જરાના અંશોનું બળવાપણું થવાથી અકાળ નિર્જરા કરતો જીવ આગળ વધી ગ્રંથિભેદ નજીક આવે છે. અને પોતાના બળવાનપણાથી પ્રબળ ગ્રંથિમાં પ્રવેશ કરી ગ્રંથિ પોચી પાડી ગ્રંથિભેદ કરી શકે છે. તે માટે બળવાનપણું (સમતા)ની જરૂર પડે છે.

(૮) હિંમત બે પ્રકારની છે-સાંસારિક કાર્ય કરવા માટેની અને પારમાર્થિક કાર્ય કરવા માટેની. સાંસારિક કાર્યમાં શારીરિક તાકાતવાળી હિંમત જરૂરી છે. જ્યારે પારમાર્થિક કાર્ય માટેની હિંમત સાંસારિક હિંમતથી વિરુદ્ધ પ્રકારની રહેલી છે. પારમાર્થિક હિંમત એટલે સમભાવ-સમતાને ધારણ કરવા તે, કારણ કે મોક્ષમાર્ગ સરળ અને સહજ હોવાથી તેમાં ઉતાવળ કે આવેશ ચાલતો નથી. ધૈર્ય સાથે આગળ વધતાં વધતાં સમતાને સહજ બનાવવી એ જ પારમાર્થિક હિંમત છે.

(૯) અતિ બળવાનપણું એટલે પરમાર્થ માર્ગમાં કોઈ કરવાની ક્રિયા તે પુરુષાર્થ નથી, પણ જેટલી સહજતા-વીતરાગતા પ્રગટે એટલો પુરુષાર્થ કહેવાય. પરની વિસ્મૃતિ થવાથી સ્વસંવેદનના આકર્ષણરૂપે જે સ્થિરતા ટકેલી છે, તેનું નામ અતિ બળવાનપણું છે.

આમ, (૧) થી (૯) સુધી જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું તેના પર વિચારણા કરી તે રૂપ આંતરિક પરિણતિ બનાવવાથી ગ્રંથિભેદ કરી શકવાની હિંમત આપણામાં પ્રગટ થાય છે. અને આપણા લક્ષ્યને પાર કરી શકાય છે.

આપણે સૌ સાધના કરી રહ્યા છીએ તે સાધનાને બળ પૂરું પાડે તેવા બે વિષયો આરાધના શિબિરમાં જોવામાં આવ્યા છે. (૧) વિવેક યુગમણિ અને (૨) યોગદષ્ટિ સમુચ્ચયને આધારે આઠ દષ્ટિ.

‘વિવેક યુગમણિ’ પુસ્તક શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય દ્વારા લખવામાં આવેલ છે તેમાં અદ્વૈતવાદ સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરેલું છે એ જ વાતને આપણે જૈન પરિભાષામાં આ પ્રમાણે વિચારી શકીએ કે શુદ્ધ અવસ્થામાં દરેક આત્મા એક જ સ્થિતિવાળા થઈ જાય છે એટલે કે એકબીજા આત્મા વચ્ચે ભેદ રહેતો નથી, જ્ઞાનભાવથી બધા એક જ સરખા છે એ અપેક્ષાએ અદ્વૈત છે તેમ વિચારવાથી વિરોધાભાસ નહીં આવે અને સમજવામાં પણ સરળ પડશે. ‘વિવેક યુગમણિ’ પુસ્તકમાં જે ઉપદેશ બોધ છે તેનો વિચાર કરતાં અને અમલમાં મૂકતાં આપણામાં પાત્રતા (યોગ્યતા), વૈરાગ્યભાવ, ઉપશમભાવ વધારવામાં ઉપયોગી થાય તેમ છે. કમબદ્ધ આત્મા કેમ નિર્મળ બનતો જાય તેની છણાવટ તેમાં કરવામાં આવી છે. અને આ બોધ ઉપદેશ મળવાથી શિષ્યને જે બોધનું પરિણમન થવાથી આત્માની ઓળખાણ-આત્મસાક્ષાત્કાર થયો છે તેની વાત અંતમાં કરવામાં આવી છે.

જૈન પરિભાષા પ્રમાણે આપણે યોગ એટલે મન-વચન-કાયા એમ સમજીએ છીએ. વિવેક યુગમણિમાં એ જ વાત પાંચ કોષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી છે. જેમ કે :

અન્નમય કોશ + પ્રાણમયકોશ = શરીર(કાય) યોગ
મનોમય કોશ = મન યોગ
વિજ્ઞાનમય કોશ = વચન યોગ
વિજ્ઞાનમય કોશ + આનંદ કોશ = ભ્રાંતિ, ઉપાધિ,
સુખાભાસ.

આ પુસ્તકમાં જ્યાં એક ઈશ્વર કે પરમાત્માની વાત કરવામાં આવી છે ત્યાં આપણે આપણા આત્માને જ પરમાત્મસ્વરૂપ રૂપે સમજીએ અને તે પ્રમાણે વાંચીને વિચારીશું, પુરુષાર્થ કરીશું તો આ આપણને ખૂબ જ ઉપયોગી બને તેમ છે.

હવે આપણે બીજું પુસ્તક "યોગ દષ્ટિ સમુચ્ચય"ના આધારે આઠદષ્ટિ વિષે વિચારણા કરીએ પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે કે-‘આઠદષ્ટિ’ની સજ્ઞાય એ આત્મદશા માપક થર્મોમીટર છે.

તો એ ‘દષ્ટિ’ઓ થર્મોમીટરનું કેવી રીતે કાર્ય કરે છે તે જોઈએ. દરેક દષ્ટિ આત્માની આંતરિક સ્થિતિ શું હોયતે દર્શાવે છે.

મિત્રાદષ્ટિ - ખેદ નામનો દોષ જાય
અદ્વેષ નામનો ગુણ પ્રગટે - યમ નામનું યોગનું અંગ
તારાદષ્ટિ - ઉદ્વેગ નામનો દોષ જાય
બલાદષ્ટિ - ક્ષેપ નામનો દોષ જાય
તત્ત્વ શુશ્રુષા નામનો ગુણ પ્રગટે - આસન-યોગનું અંગ
દીપ્રાદષ્ટિ - ઉત્થાન નામનો દોષ જાય
સ્થિરાદષ્ટિ - ભ્રાંતિ નામનો દોષ જાય
તત્ત્વ સૂક્ષ્મબોધ નામનો ગુણ પ્રગટ-પ્રત્યાહાર યોગનું અંગ
કાંતાદષ્ટિ - અન્યમુદ્ નામનો દોષ જાય
તત્ત્વ જિજ્ઞાસા નામનો ગુણ પ્રગટે - નિયમ યોગનું અંગ
તત્ત્વ શ્રવણ નામનો ગુણ પ્રગટે - પ્રાણાયામ યોગનું અંગ
તત્ત્વ મિમાંસા નામનો ગુણ પ્રગટ - ધારણા યોગનું અંગ

આ કાળમાં આ છઠ્ઠી દષ્ટિ સુધી પહોંચે તો પણ તેનો ઘણો રસ્તો કપાઈ જાય તેમ છે. જે દોષોની વાત કરી તે શું છે તે જોઈએ.

૧. ખેદ - સાધનામાર્ગમાં ખેદ (અરુચિ) આવવો-ખતરનાક દોષ છે.
- જ્ઞાન કે જ્ઞાની પ્રત્યે અરુચિ તે પણ ખેદ દોષ છે.

૨. ઉદ્દેગ - સાધના પ્રત્યે અરુચિ થવી
૩. ક્ષેપ - સાંસારિક પદાર્થોમાં-ભોગોમાં ઉપાદેય બુદ્ધિ થવી તે.
૪. ઉત્થાન- અપ્રશસ્ત કષાયોમાં રુચિપૂર્વક પ્રવૃત્તિ થવી. બીજા આત્માઓ પ્રત્યે અણગમા સાથે કષાયની પ્રવૃત્તિ કરવી તે.
૫. ભ્રાંતિ - જે પદાર્થમાં જે નથી તેનું આરોપણ કરવું તે દા.ત. : શરીર એ આત્મા એમ માનવું અને એ પ્રમાણે વ્યવહાર કરવો.
૬. અન્યમુદ્ - મોક્ષમાર્ગ છોડીને સંસારની કોઈપણ પુદ્ગલની પ્રવૃત્તિમાં જોડાવું ગમે તે. મોક્ષમાર્ગ સિવાય-અન્યભાવોમાં રચવા રૂપ બુદ્ધિ થવી તે અન્યમુદ્ દોષ છે.



પારિભાષિક શબ્દોના અર્થ

- (૧) અઘાતિ કર્મ : જે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાદિ જીવના સ્વભાવના ઘાતમાં નિમિત્ત નથી. બાહ્ય સામગ્રીનો સંબંધ બને છે. તેના નામ છે-આયુ, નામ, ગોત્ર, વેદનીય.
- (૨) અચક્ષુ દર્શન : નેત્ર સિવાયની બાકીની ઈન્દ્રિયોથી અને મનન સંબંધથી થતા સામાન્ય પ્રતિભાસ અથવા અવલોકનને અચક્ષુ દર્શન કહે છે.
- (૩) અજીવ : સુખ-દુઃખનું જ્ઞાન, હિતનો ઉદ્દમ અને અહિતનો ભય જેને થતા નથી, તેને ભગવંતે અજીવ કહ્યા છે. તેના પાંચ ભેદ છે-પુદ્ગલાસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય, અધર્મો-સ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને કાળ.

- (૪) અણુ (પરમાણુ) : સર્વ સ્કંધોનો જે અંતિમ ભાગ તેને અણુ (પરમાણુ) જાણો તે અવિભાગી, એક, શાશ્વત, મૂર્ત, અશબ્દ છે. મૂર્તપણાનો કારણભૂત જાણવો.
- (૫) અનુભાગબંધ : જ્ઞાનાવરણાદિ દ્રવ્યકર્મોના રસ વિશેષને અનુભાગબંધ કહે છે.
- (૬) અભ્યંતર ક્રિયારોધ : શુદ્ધ આત્મ અનુભવના બળ વડે સ્થિરતાનુસાર શુભાશુભ મનના વિકલ્પરૂપ ક્રિયાના વ્યાપારનો રોધ થવો તે.
- (૭) આતાપ : સૂર્ય અને સૂર્યકાંતમણિમાં રહેવાવાળો ખાસ ગુણ નામકર્મની પેટા પ્રકૃતિ છે.
- (૮) આયુકર્મ : કજેના નિમિત્તે પ્રાપ્ત થયેલ શરીરનો સંબંધ જીવને છુટી શકતો નથી તે. તેના ચારભેદ છે-નારકી, તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવગતિનું આયુષ્ય.
- (૯) આસ્રવ : આત્માની મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય અને યોગરૂપ મલિન અવસ્થા તે ભાવાસ્રવ. જ્ઞાનાવરણાદિ આઠકર્મનો બંધ થવાને યોગ્ય કાર્મણવર્ગણાનું આવવું તે દ્રવ્યાસ્રવ છે.
- (૧૦) ઈન્દ્રિય : આત્માના અસ્તિત્વને બતાવનાર અને પરોક્ષજ્ઞાનની ઉત્પત્તિમાં નિમિત્તભૂત.
- (૧૧) ઉત્પાદ : દ્રવ્ય અથવા ગુણની નવી પર્યાય થવી તે.
- (૧૨) ઉદ્યોત : ચંદ્ર, ચંદ્રકાંતમણિ, આગિયા વગેરેનો પ્રકાશ-નામકર્મની પેટા પ્રકૃતિ છે. તે દઝાડે તેવો પ્રકાશ નહીં, પણ શાંત કે શીતળ હોય.
- (૧૩) ઉપયોગ : આત્માનો અસાધારણ ગુણ.

- જેની હાજરીમાં જ કાંઈ પણ પ્રવૃત્તિ થઈ શકે કે કરી શકાય.
- (૧૪) કર્તા : (૧) પરમાર્થથી સ્વભાવનો કર્તા.
(૨) અનુપચરિત વ્યવહારથી-વિશેષ સંબંધ સહિત દ્રવ્યકર્મનો કર્તા / આત્મા.
(૩) ઉપચારથી ઘર નગર આદિનો કર્તા.
- (૧૫) કષાય : કષ્=સંસારરૂપ દુઃખ, આય=લાભ-જેનાથી સંસાર પરિભ્રમણમાં વૃદ્ધિ થાય. આત્માના કલુષિત પરિણામ જેવા કે : મિથ્યાત્વ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ-મોહ રાગદ્વેષ વગેરે.
- (૧૬) ગુણિ : મોહ, રાગદ્વેષના અભાવને લીધે અદ્વૈત, પરમચિદ્રૂપમાં સમ્યક્પણે અવ્યવસ્થિત રહેતાં, યોગની પ્રવૃત્તિ અટકી જવી તે. મનગુણિ, કાર્યગુણિ, વચનગુણિ.
- (૧૭) ધાતિકર્મ : આત્માના જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-વીર્યના વિભાવ પરિણમનમાં નિમિત્તરૂપ દ્રવ્યકર્મ. આત્માના ગુણોનો ઘાત કરનાર-જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, અંતરાય, મોહનીયકર્મ.
- (૧૮) ચક્ષુદર્શન : નેત્રના સંબંધથી થનાર સામાન્ય પ્રતિભાસ અથવા અવલોકન તે.
- (૧૯) ચૈતન્ય : સ્વપર પ્રકાશક ચૈતન્ય સત્તા જેમાં છે તે, ભય દેખી ભાગી જવાની જે વિચારણા કરી શકે છે તે.
- (૨૦) છન્નસ્થ : કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલ નથી એવા સંસારી જીવ.
- (૨૧) દુરભિનિવેશ : સંશય, વિપર્યય, અનિર્ધાર (અન્ અધ્યવસાય)
- (૨૨) ધ્યાન : સમ્યક્જ્ઞાન સાથે આત્માને આત્મામાં એકાગ્ર કરવો તે.
- (૨૩) ધ્રોવ્ય : ધ્રુવ-જેનું અસ્તિત્વ ત્રણેકાણ રહે છે તે. નિત્યપણે રહેનાર.
- (૨૪) નય : પ્રમાણનો અંશ-અથવા જ્ઞાતાનો અભિપ્રાય.
- (૨૫) નિર્જરા : કર્મનું આત્મપ્રદેશો ઉપરથી ખરી જવું તે-સકામ અને અકામનિર્જરા અથવા અકામ અને વિપાક નિર્જરા.
- (૨૬) પરોક્ષ જ્ઞાન : પાંચ ઈન્દ્રિયોની તથા મનની સહાયતાથી થતું જ્ઞાન-મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન.
- (૨૭) પ્રત્યક્ષજ્ઞાન : ઈન્દ્રિયો અને મનની સહાય વગર આત્મા પોતાના સ્પષ્ટ જ્ઞાનથી એકદેશ અથવા સંપૂર્ણપણે પ્રત્યક્ષ જાણે તે-અવધી, મનઃપર્યવ અને કેવળજ્ઞાન.
- (૨૮) પર્યાપ્તિ : (પૂર્ણતા) : છ પર્યાપ્તિ જીવને હોઈ શકે-આહાર, શરીર, ઈન્દ્રિય શ્વાસોચ્છવાસ અને મનરૂપ થવામાં નિમિત્તભૂત જીવની શક્તિની પૂર્ણતા તે.
- (૨૯) પ્રમાદ : આત્મસ્વરૂપની અસાવધાની, પર વસ્તુ તરફ ઉત્સાહ - શુભાશુભમાં પ્રવર્તવું તે.
- (૩૦) ભોક્તા : ૧. પરમાર્થથી જીવ પોતાના સહજ સ્વભાવરૂપ શુદ્ધભાવનો ભોક્તા. ૨. પૂર્વકર્મને અનુલક્ષીને ઉદયમાં આવતા સુખદુઃખનો ભોક્તા.
- (૩૧) મિથ્યાત્વ : તત્ત્વોની વિપરીત શ્રદ્ધા, સ્વપરના એકપણાનો અભિપ્રાય. રાગથી ભલું થાય તેમ માનવું તે.
- (૩૨) વિભ્રમ : વસ્તુના સ્વરૂપને ઊલટાસ્વરૂપે સમજવું તે.
- (૩૩) વિમોહ : અનિર્ધારપણું-વસ્તુના સ્વરૂપનો કોઈપણ નિશ્ચય ન કરવો તે.
- (૩૪) વ્યય : દ્રવ્યના પૂર્વ પર્યાયના ત્યાગને વ્યય કહે છે.

- (૩૫) સમનસ્ક : સંજી-મનસહિત જીવ.
- (૩૬) સમિતિ : જેના આચરણ દ્વારા બાહ્ય ભાવોથી છુટા પડીને આત્મામાં સમ્યક્ પ્રકારે લીન થવું-ઈર્ષ્યા, ભાષા, એષણા, આદાનનિક્ષેપણ, ઉત્સર્ગ.
- (૩૭) સમુદ્ધાત : મૂળ શરીરને છોડ્યા વિના આત્માના પ્રદેશોના વિસ્તારરૂપે બહાર નીકળવું તે.
- (૩૮) અધિકાર : નવ છે-જીવત્વ, ઉપયોગમય, અમૂર્ત, કર્તા, સ્વદેહ પરિમાણ, ભોક્તા, સંસારસ્થ, સિદ્ધ, વિસ્ત્રસા ઉર્ધ્વગમન.
- (૩૯) અનુપ્રેક્ષા : ૧૬-અનિત્ય, અશરણ, સંસાર, એકત્વ, અન્યત્વ, અશુચિ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, લોક, બોધિદુર્લભ, ધર્મ તેમજ મૈત્રી, પ્રમાદ, કરુણા, માધ્યસ્થતા.
- (૪૦) સિદ્ધના આઠ ગુણ : સમ્યક્ત્વ, કેવળજ્ઞાન-દર્શન, અનંતવીર્ય, સૂક્ષ્મત્વ, અવગાહનત્વ, અગુરુલઘુત્વ, અવ્યાબાધત્વ.
- (૪૧) આસ્રવ : દ્રવ્ય અને ભાવથી. ભાવથી-મિથ્યાત્વ-પ, અવિરતિ=૧૨, પ્રમાદ-૧૫, યોગ-૧૫, કષાય=૨૫=૭૨.
- (૪૨) આચાર : જીવના પાંચ આચાર-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્યાચાર.
- (૪૩) ઉપયોગ : ૨/૧૨, જ્ઞાન અને દર્શન ઉપયોગ. તેના ભેદ જ્ઞાનના આઠભેદ-મતિ, શ્રુત, અવધિ, મન:ર્પયવ, કેવળ અને કુશ્રુત, કુમતિ, વિભંગજ્ઞાન. એમ-આઠ દર્શન ઉપયોગ-ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન, કેવળ દર્શન-૪



॥ ૐ ॥

સુગતિ કોને સુલભ બને ?

પુનર્જન્મમાં વિશ્વાસ કરનારા પરલોકમાં પણ પોતાની સદ્ગતિની ઈચ્છા ધરાવતા હોય છે. દ.વૈ. સૂત્રમાં સદ્ગતિના ઉપાયોનું નિર્દેશન કરવામાં આવ્યું છે.

તવો ગુણપહાણસ્સ, ઉજ્જુમઈ ખંતિસંજયરયસ્સ ।
પરિષહે જિણંતસ્સ, સુલહા સુગ્ગઈ તારિસગસ્સ ॥

જે સાધક તપો-ગુણથી પ્રધાન, ઋજુમતિ (સરળતા ગુણવાળા) ક્ષાંતિ-ક્ષમા, સંયમમાં લીન અને પરિષહોને જીતનારા હોય છે એને માટે સુગતિ સુલભ છે.

(૧) તપોગુણ-પ્રધાનતા :- સદ્ગતિની પ્રથમ કસોટી છે તપોગુણ-પ્રધાનતા. બાહ્ય સાથે આત્મ્યંતર તપશ્ચર્યા કરનાર વ્યક્તિ આત્માને શુદ્ધ કરે છે, પૂર્વકર્મોની નિર્જરા કરે છે. એની સાથે ઈચ્છા ન હોવા છતાં તે પુણ્યનો બંધ પણ કરે છે. એની સદ્ગતિનું તે એક કારણ બને છે. માટે સાધકે પોતાનું સામર્થ્ય અને પરિસ્થિતિઓને અનુલક્ષીને વિવેકપૂર્વક પોતાને તપશ્ચર્યામાં નિયોજિત કરવી જોઈએ.

(૨) ઋજુતા-સરળતા :- સદ્ગતિની બીજી કસોટી છે ઋજુતા-સરળતા. ઇળ-કપટ વગરનો નિશ્ચળ સાધક સદ્ગતિનો અધિકારી બની શકે છે. જેનું મન બાળકના મનની જેમ સરળ અને પવિત્ર છે, તે જ વ્યક્તિ સદ્ગતિમાં પ્રવેશ કરી શકે છે. ઇળ-કપટ સાધકને તનાવયુક્ત બનાવી દે છે. અવસ્થા વૃદ્ધિ સાથે કઈ વસ્તુનો વિકાસ થાય છે અને કઈ વસ્તુનો દ્વાસ-નાશ થાય છે ?-અવસ્થા વૃદ્ધિ સાથે જ્ઞાનનો વિકાસ અને સરળતાનો નાશ થાય છે.

નિ:સંદેહ સરળતા એક વિશિષ્ટ ગુણ છે. સરળતાનો અર્થ છે-આંતર-બાહ્ય એકરૂપતા હોવી,

કથની અને કરણીમાં ભેદ-તફાવત ન હોવો. જે વ્યક્તિમાં સરળતાનો વાસ હોય છે તે અન્યના દિલમાં પોતાનું સ્થાન બનાવી શકે છે. પરંતુ સરળતાને સ્વીકારવી દરેક માટે સરળ કાર્ય નથી.

આજે સૌથી મોટી ચિંતાની વાત છે-સરળતા પ્રત્યે માનવીને આસ્થા કે શ્રદ્ધા રહી નથી, કારણ કે એક સામાન્ય ધારણા-માન્યતા બની ગઈ છે કે માનવીએ વધારે પડતા સરળ બનવું જોઈને નહીં. જે સરળ હોય છે એનો દુરુપયોગ થાય છે, એને નુકસાન વેઠવું પડે છે. આ વિચાર પરિસ્થિતિ સાપેક્ષ હોઈ શકે છે. પરંતુ અધ્યાત્મ ક્ષેત્રમાં અસરળતાનું કોઈ મૂલ્ય નથી. અધ્યાત્મની ભાષામાં વિચારીએ તો વ્યક્તિ બીજા સાથે દગો કરે છે, તો તે બીજાને નહીં, પરંતુ સ્વયં ખુદને જ દગો કરે છે. પોતાના પતનના દ્વાર ખોલી નાખે છે.

(૩) ક્ષમા : ક્ષમા કોધનું પ્રતિપક્ષી છે. કોધને આગ કહીએ તો ક્ષમા એ આગને શાંત કરનાર શીતળ ચંદન છે. એટલે કે કોધની આગને ક્ષમા રૂપી બાવના ચંદન મળી જાય તો તે શાંત થઈ શકે છે.

કોધ સંતાપ-ક્લેશમાં વૃદ્ધિ કરે છે, વિનયમાં અંતરાય ઊભો કરે છે, મૈત્રીને તોડી નાખે છે, ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરે છે, અસમ્યક્ ભાષા બોલવા માટે પ્રેરિત કરે છે, ઉશ્કેરે છે, કજ્યા-કંકાસમાં વધારો કરવાનું કાર્ય કરે છે, કીર્તિનો નાશ કરે છે, મતિ-બુદ્ધિને કુત્સિત (મલિન) કરે છે, પુણ્યોદયનો અંત આણે છે. અને કુગતિમાં ઘસડી જાય છે. આવા કોધનો ત્યાગ સજ્જન પુરુષો દ્વારા ત્યજાય છે. સામે વાળી વ્યક્તિને ઉત્તેજીત જોઈ પોતે ઉત્તેજીત થવું એ મોટી વાત નથી. પણ એ સમયે ક્ષમાનો, સહિષ્ણુતાનો પરિચય આપવો. ક્ષમા ને એટલા માટે જ વીરોનું ભૂષણ કહેલ છે. ધર્મના ચાર દ્વારોમાં ક્ષમાને પ્રથમ દ્વાર માનવામાં આવ્યું છે. ક્ષમા સામૂહિક જીવનનું

એક મહત્વપૂર્ણ આલંબન છે. જે વ્યક્તિ સહન કરવાનું શીખી લે છે, તે આ જન્મમાં પણ, સુખ મેળવે છે, અને આગળની ગતિ પણ સારી બને છે. (ધર્મના ચાર દ્વાર : ઋજુતા, ક્ષમા, સંયમ અને પરિષદ જય-છે.)

(૪) સંયમ :- સદ્ગતિ માટે સંયમ જરૂરી છે. જે મર્યાદિત પદાર્થોનો ઉપભોગ કરે છે તે સુખી રહે છે. પણ જે પદાર્થોના ઉપભોગમાં જ રચ્યો-પચ્યો રહે છે તે અશાંત રહે છે. માનવ આજે આંધળી દોડનો હરીફ બની ગયો છે, તેથી અશાંત જ રહે છે. જો માણસ સુખ-શાંતિથી જીવવા માંગતો હોય તો તેણે જીવનને સંયમિત બનાવવું જ પડશે. એના સિવાય એ સુખ-શાંતિથી જીવી નહિ શકે. મન, વચન, કાયા-ની પ્રવૃત્તિઓનો જે સંયમ રાખી જાણે છે, સદ્ગતિ સ્વયં તેને વરે છે.

(૫) પરિષદ જય :- દૃઢ મનોબળ અને પ્રબળ આત્મ બળ (જ્ઞાનબળ) દ્વારા જ પરિષદ જય થઈ શકે છે. સાધક જીવન પણ એક પ્રકારનો સંગ્રામ જ છે. સાધકે પરિષદ સામે પોતાના મનોબળને સજ્જ રાખે અને પીછેહઠ ન કરે એ જરૂરી છે. ક્યાંક સ્થળ-આવાસની પ્રતિકૂળતા હોય, ક્યાંક જીવ-જંતુનો ઉપદ્રવ હોય, ક્યાંક કોઈના અભદ્ર-અશિષ્ટ વ્યવહાર-વર્તનનો સામનો કરવો પડે છે. ક્યારેક તૃષા-ક્ષુધાનો પરિષદ પણ આવી પડે. ક્યાંક ઠંડી-ગરમી સહન કરવાની આવે. આવા પ્રકારના બાવીસ પરિષદ છે, તેને કર્મ નિર્જરાનો હેતુ ગણીને જે સાધક સહન કરે છે તે પરિષદ જય કરી શકે છે અને આલોક-પરલોકમાં યશસ્વી બને છે.

સાધક પોતાના જીવનના ઊધ્વારોહણ-આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે ઉપરની વાતોને પોતાના જીવનમાં વણી લે તો તે પવિત્ર અને શુદ્ધ બનીને પોતાની મંજિલ પ્રાપ્ત કરે છે. એટલે કે સંસાર પરિભ્રમણનો નાશ કરી શકે છે.

પ્રયોજનભૂત શું ?

છ દ્રવ્યોમાં સમયે સમયે પરિણમન થાય છે, તેને પર્યાય (હાલત, અવસ્થા) કહેવાય છે. ધર્મ-અધર્મ-આકાશ-કાળ-એ ચાર દ્રવ્યોના પર્યાય તો સદાય શુદ્ધ જ છે; બાકીના જીવ અને પુદ્ગલ એ બે દ્રવ્યોમાં શુદ્ધ પર્યાય હોય છે. અથવા અશુદ્ધ પર્યાય પણ હોઈ શકે છે.

જીવ અને પુદ્ગલ એ દ્રવ્યોમાંથી પણ પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં જ્ઞાન નથી, તેનામાં જાણપણું નથી અને તેથી તેનામાં જ્ઞાનની ઊંધાઈ રૂપ ભૂલ નથી; માટે પુદ્ગલને સુખ કે દુઃખ હોતાં નથી. સાચા જ્ઞાન વડે સુખ અને ઊંધા જ્ઞાન વડે દુઃખ થાય છે, પરંતુ પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં જ્ઞાન ગુણ જ નથી, તેથી તેને સુખ-દુઃખ નથી, તેનામાં સુખગુણ જ નથી. આમ હોવાથી પુદ્ગલ દ્રવ્યને તો અશુદ્ધ કે શુદ્ધ દશા બન્ને સમાન છે; શરીર એ પુદ્ગલ દ્રવ્યની અવસ્થા છે. માટે શરીરમાં સુખ-દુઃખ થતાં નથી. વેદનરૂપે જ્ઞાયક આત્માના છે.

છ એ દ્રવ્યોમાં જીવ એક જ દ્રવ્ય જ્ઞાનનું સામર્થ્ય ધરાવે છે. જીવમાં જ્ઞાન ગુણ છે અને જ્ઞાનગુણનું ફળ સુખ છે. તેથી સુખગુણ એ જીવનમાં છે. જો સમ્યક્જ્ઞાન કરે તો સુખ હોય, પરંતુ જીવ પોતાના જ્ઞાન સ્વભાવને ભૂલીને, જ્ઞાનથી જુદી અન્ય વસ્તુઓમાં સુખની કલ્પના કરે છે. આ ભૂલને લીધે જ જીવને દુઃખ છે. અજ્ઞાન તે જીવનો અશુદ્ધ પર્યાય છે. જીવનો અશુદ્ધ પર્યાય તે દુઃખ રૂપ હોવાથી, તે દશા ટાળીને સાચા જ્ઞાન વડે શુદ્ધ દશા કરવાનો ઉપાય કહેવામાં આવ્યો છે. સુખ શુદ્ધ દશામાં જ રહેલું છે; માટે જે છ દ્રવ્યો જાણ્યાં તેમાંના જીવ સિવાયનાં પાંચ દ્રવ્યોના ગુણપર્યાય સાથે તો જીવને પ્રયોજન નથી; પણ પોતાના ગુણ-પર્યાય સાથે જ જીવને પ્રયોજન છે.



તત્ત્વની શ્રદ્ધા ક્યારે થઈ કહેવાય ?

- જૈન શાસ્ત્રોમાં કહેલા જીવના ભેદોને, ગુણસ્થાન, માર્ગણાસ્થાનના ભેદોને, જીવ-પુદ્ગલોના ભેદોને તથા વર્ણાદિ ભેદોને તો જીવ જાણે છે, પણ અધ્યાત્મ-શાસ્ત્રોમાં ભેદ વિજ્ઞાનના કારણભૂત અને વીતરાગ દશા થવાના કારણભૂત વસ્તુનું જેવું નિરૂપણ કર્યું છે, તેવું જે જાણતો નથી, તેને જીવ-અજીવ તત્ત્વની યથાર્થ શ્રદ્ધા નથી.

- વળી કોઈ પ્રસંગથી ભેદ વિજ્ઞાનના કારણભૂત અને વીતરાગદશાના કારણભૂત વસ્તુના નિરૂપણનું જાણવું માત્ર શાસ્ત્રાનુસાર હોય પરંતુ પોતાને પોતારૂપ જાણીને તેમાં પરનો અંશ ન મેળવવો તથા પોતાનો અંશ પણ પરમાં ન મેળવવો-એવું શ્રદ્ધાજ્ઞાન જ્યાં સુધી જીવ ન કરે ત્યાં સુધી તેને જીવ અને અજીવ તત્ત્વની યથાર્થ શ્રદ્ધા નથી.

- જેમ મિથ્યાદષ્ટિ પર્યાયબુદ્ધિથી-દેહદષ્ટિથી જાણપણામાં તથા વર્ણાદિમાં અહંબુદ્ધિ ધારે છે, તેમ જ જે જીવ આત્માશ્રિત જ્ઞાનાદિમાં તથા શરીરાશ્રિત થતી ઉપદેશ, ઉપવાસાદિ થતી ક્રિયામાં પોતાપણું માને છે તેને જીવ-અજીવ તત્ત્વની યથાર્થ શ્રદ્ધા નથી. એવો જીવ કોઈ વખત શાસ્ત્રાનુસાર સાચી વાત બોલે પરંતુ તેને અંતરંગ નિર્ધારરૂપ શ્રદ્ધા નથી તેથી જેમ દારૂના નશામાં મસ્ત મનુષ્ય માતાને માતા કહે તો પણ તે શાણો નથી તેમ, આ જીવ પણ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી.

- વળી તે જીવ, કોઈ બીજાની જ વાત કરતો હોય તેમ આત્માનું કથન કરે છે, પરંતુ એ 'આત્મા' હું જ છું એવો ભાવ તેને ભાસતો નથી. વળી જેમ કોઈ બીજાને બીજાથી ભિન્ન બતાવતો હોય તેમ આ આત્મા અને શરીરની ભિન્નતા કહે છે, પરંતુ 'હું' એ શરીરાદિથી ભિન્ન છું' એવો ભાવ તેને ભાસતો નથી; તેથી તેને જીવ-અજીવની યથાર્થ શ્રદ્ધા નથી.

- પર્યાયમાં કે વર્તમાન દશામાં જીવ પુદ્ગલના પરસ્પર નિમિત્તથી અનેક ક્રિયા થાય છે; તે સર્વને બે

દ્રવ્યોના મેળાપથી બનેલી માને છે, પણ ‘આ જીવની ક્રિયા છે અને આ પુદ્ગલની ક્રિયા છે.’ એમ ભિન્ન ભિન્ન ભાવ ભાસ્યા વિના તેને જીવ-અજીવનો સાચો શ્રદ્ધાની કહી શકાય નહિ, કારણ કે જીવ-અજીવને જાણવાનું પ્રયોજન તો એ જ હતું, તે આને થયું નહિ.

જ્યાં સુધી આવી યથાર્થ શ્રદ્ધા ન થાય ત્યાં સુધી જીવ સમ્યગ્દષ્ટિ થતો નથી.

જ્ઞાયક આત્માની રુચિ યથાર્થ હોય તો તેનો વિવેક પણ યથાર્થ હોય છે. સ્વ-પરનો વિવેક કરી, યથાર્થ જ્ઞાન કરે તો યથાર્થ માર્ગ ગ્રહણ થાય. જેની રુચિ યથાર્થ તેનું બધું યથાર્થ. આત્મા સ્વભાવે પૂર્ણ રહેલો છે, તેની યથાર્થ રુચિ થતાં જ્ઞાન પણ યથાર્થ થાય. આને માટે નિમિત્ત (સદ્ગુરુ)નો વિવેક યથાર્થ આવવો જરૂરી છે. સ્વભાવની ઓળખાણ સદ્ગુરુના સાનિધ્ય વડે ખૂબ જ ઝડપથી થઈ જાય છે. જે સદ્ગુરુના શરણમાં રહેલો હોય, તેનું જ્ઞાન સમ્યક્ હોય અને તેથી વિવેક પણ યથાર્થ હોય. રુચિ યથાર્થ ટકી રહેવી જરૂરી છે. તો વિવેક પણ યથાર્થ જ રહે.

આત્માના ‘સ્યાત્ અસ્તિપદ’ની અપૂર્વતા અંતરમાં આવે તો, આત્મામાં જ સર્વસ્વ છે એમ જણાય. આત્મા બીજા પદાર્થોથી જુદો છે, તે તરફથી રુચિ-પુરુષાર્થ જાગે અને શુભાશુભ ભાવમાં ક્યાંય પોતાપણાની રુચિ ન લાગે તેને પોતાના અસ્તિત્વનો અંતરથી યથાર્થ સ્વીકાર આવે.

આત્મવિકાસમાં બાધકતા અને ઉપાય

પરમતત્ત્વના સર્વગુણો આપણામાં પૂરેપૂરા વિકસવા માટે અંતરાયરૂપ આપણી ભાવનાઓમાં ઊભરાતી અસંવાદિતા છે. ભયને કારણે આ અસંવાદિતા ઊભી થાય છે. અસંવાદિતાને જો આપણે દૂર કરી સંવાદિતા લાવી શકીએ તો આપણા મૂળ તત્ત્વની સર્વ ઉપકારક શક્તિઓ આપણા જીવનમાં વિકસે આ માટે એકત્વની ભાવના અને ધ્યાન એ હાથવગું સાધન છે.

‘સત્’નો મૂળ અર્થ છે ‘અસ્તિત્વ’-‘સ્યાત્ અસ્તિ’. સંવાદિતા એટલે આપણી ભાવનાઓમાં અને અંતરના ઊંડાણમાં પ્રસન્નતાનો અનુભવ. કોઈપણ કારણસર આપણી પ્રસન્નતા ખોરવાય અને આપણે ઉદ્વેગ અનુભવીએ એ અસંવાદિતા.

સમ્યગ્દષ્ટિની અંદરની શુદ્ધિ વધતી રહે ?

ભૂમિકા પ્રમાણે અંદરની શુદ્ધિ વધતી જાય છે. ભેદજ્ઞાન થયેલું છે, સ્વરૂપ આચરણરૂપ ચારિત્ર છે, અનંતાનુબંધી કષાય ક્ષય થયો છે, અને શુદ્ધિ વધતી જાય છે, તેને ચૈતન્યનો આશ્રય ચોવીસે કલાક છે. ઉપયોગ ઉદયને અનુલક્ષી બહાર જાય તો પણ એ તેને સ્વરૂપમાં ખેંચ્યા કરે છે. સ્વરૂપની મર્યાદા બહાર ઉપયોગને બહાર જવા દેતો નથી. સ્વાનુભૂતિની નિર્વિકલ્પ દશા તો જુદી જ છે. પણ તેના આધારે ઉપયોગને બહાર જવા દેતો નથી. ઉપયોગ બહારના કાર્યોમાં દેખાય, પણ સત્દેવ-સદ્ગુરુ સત્શાસ્ત્રની ભક્તિ-પૂજા કરે, સ્વાધ્યાય કરે કે સાંભળે પણ શુભ કે અશુભ કાર્યમાં જવા ન દે.

ક્ષયોપશમ જ્ઞાન વધે તો લાભ થાય ?

ક્ષયોપશમ જ્ઞાન હોય તો વાંધો નથી, પણ પ્રયોજન રૂપ નથી, માત્ર એક આત્મા જ પ્રયોજન ભૂત છે. વિશેષ ક્ષયોપશમ હોય તો વધારે લાભ થાય અર્થાત્ મુક્તિનો માર્ગ પ્રગટ થાય કે મોક્ષ થાય તેમ નથી. ક્ષયોપશમ જ્ઞાનને ઈચ્છવા કરતાં મને આત્મા કેમ પ્રગટ થાય ? ભેદજ્ઞાન કેમ પ્રગટે અને પરિણમે ? એવી ભાવના તીવ્ર કરવાની છે. થોડો ક્ષયોપશમ હોય તો પણ ભેદજ્ઞાન અને સ્વાનુભૂતિ થાય છે. દરેકને એક સરખો ક્ષયોપશમ હોતો નથી, તે તે દરેકની યોગ્યતા પ્રમાણે હોય છે. ક્ષયોપશમની ઈચ્છા લાભ કરતી નથી, માત્ર પ્રયોજન ભૂત આત્માને જાણી લેવો તેમાં બધું આવી જાય છે. ઘણાં શાસ્ત્રો ભણે કે

(અનુસંધાન પાન-૩૩ ઉપર)

પ. પૂ. ભાઈશ્રીની લંડન (યુ.કે.) ધર્મયાત્રા - ૨૦૦૮

ઈશ્વરમાં હોય એવા ગુણોનું પ્રગટીકરણ આપણે સદ્ગુરુમાં જોઈ શકીએ છીએ. ગુરુ પોતાનું સર્વસ્વ શિષ્યને આપવા તત્પર છે. પણ તે માર્ગ શિષ્યે પોતાની ગુરુભક્તિ દ્વારા ખુલ્લો કરવો પડે છે. લંડનના મુમુક્ષુઓએ ઉત્તમ પ્રકારની ગુરુભક્તિ દાખવી કે જેથી પ.પૂ. ભાઈશ્રીએ યુ.કે.ની ધર્મયાત્રાએ જવાનું નક્કી કર્યું.

તા. ૩૦ એપ્રિલ, ૨૦૦૮ના રોજ ભાઈશ્રીની યુ.કે. ધર્મયાત્રાનો આરંભ થયો. બ્ર.રસિકભાઈ, બ્ર.લલિતાબેન, વિક્રમભાઈ, નયનાબેન તથા મેહુલની સાથે જ્યારે ભાઈશ્રી લંડન પહોંચ્યા ત્યારે અનેક મુમુક્ષુઓ ભાઈશ્રીનું સ્વાગત કરવા વિમાન મથકે હાજર હતા. બ્ર.સુધાબેન કે જેમણે લંડન તથા નૈરોબીના ક્ષેત્રને તૈયાર કર્યું છે તેઓ પણ ભારતથી પરત લંડન ભાઈશ્રી સાથે જ પધાર્યા હતા. પોતાના હૃદય સિંહાસન પર બિરાજેલા ગુરુ આજે પ્રત્યક્ષ પધાર્યા હોવાથી દરેક મુમુક્ષુઓનો આનંદ તેમના ચહેરા પર સ્પષ્ટ જણાતો હતો.

લંડનમાં ભાઈશ્રીનાં પગલાં પડતાં જ તે ક્ષેત્રમાં જ્ઞાનોદય થયો. ભાઈશ્રી પધાર્યા તે દિવસથી યાત્રા પૂર્ણ થઈ ત્યાં સુધીના બધા જ દિવસોમાં સૂર્ય દેવતાએ પોતાનો પ્રકાશ પાથરી મુમુક્ષુઓના આત્મામાં જાગેલી આધ્યાત્મિક ઉત્તકાંતિને વધુ પ્રબળ બનાવવામાં સહાય કરી હતી.

તા. ૧-મેના રાત્રે ભાઈશ્રીના માનમાં હૃદયસ્પર્શી સ્વાગત સમારોહ યોજાયો કે જેમાં સહુ મુમુક્ષુઓ સહપરિવાર હાજર રહ્યા હતા. દૈનિક જીવનમાં આચરી શકાય અને આપણા દરેક વ્યવહારમાં સાંગોપાંગ ધાર્મિકતાનો આવેરભાવ થાય તેવાં અમી ભરેલાં ઉત્તમ બોધ વચનો દ્વારા પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ યાત્રાના પ્રારંભે જ સહુને પ્રેરિત અને ઉત્સાહિત કર્યાં.

પ્રથમના ત્રણ દિવસ દરમ્યાન શિબિરને અનુલક્ષીને ભાઈશ્રીએ અનંતાનુબંધી કર્મના જુદા જુદા સ્વરૂપને સમજાવતા સ્વાધ્યાયો આપ્યા કે જેથી શિબિર મધ્યે દર્શન મોહનીય કર્મને જીતવાનો મુમુક્ષુઓનો પુરુષાર્થ લક્ષપૂર્ણ બન્યો.

તા.-૪-મેના રોજ ૧૨૦ મુમુક્ષુઓ સાથે ભાઈશ્રી લેસ્ટર સ્થિત જિનાલય ગયા હતા. લેસ્ટર જિનાલયનાં ૨૦ વર્ષ પૂર્ણ થયાની ઉજવણી ખૂબ ભાવપૂર્ણ રીતે કરવામાં આવી. સેવાપૂજા, સત્સંગ, પ.કૃ.દેવના જીવનને દર્શાવતી ફિલ્મ, યુવાનો માટે અંગ્રેજીમાં સ્વાધ્યાય, મેજિક ટચના બાળકોનો કાર્યક્રમ તથા ભક્તિ આમ સવારથી સાંજ મંગલમય રીતે પસાર કરી મોડી સાંજે બધા પાછા લંડન આવ્યા.

તા. ૫ થી ૮ મે સુધી આરાધના શિબિરમાં સરેરાશ ૧૫૫ જેટલા મુમુક્ષુઓએ ભાગ લીધો. સવારના ૧૦ થી સાંજે ૫.૩૦ સુધીના સમય દરમ્યાન ત્રણ ધ્યાન તેમજ બે પ્રશિક્ષણ દ્વારા આત્મલક્ષી સાધના પાંચ દિવસ સુધી શિબિરની પૂર્ણાહુતિ સુધી ચાલી. પૂ.ભાઈશ્રીએ આત્મજ્ઞાનનાં સાધનો તેમજ શ્રી રસિકભાઈએ ચૈતન્ય યાત્રાના વિષયો લઈ સહજતાએ સૂક્ષ્મ બોધ આપ્યો. ભાઈશ્રીના દરેક સત્સંગમાં તેઓએ મુમુક્ષુઓમાં રહેલા છૂપા ઈશ્વરની પ્રતીતિ કરાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો. શિબિર દરમ્યાન

દરેકને વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન આપી સાધનામાં વર્તતી મુશ્કેલીઓ તેમજ મૂંઝવણનો સાચો ઉકેલ આપી દરેક મુમુક્ષુ પ્રગતિ કરતો થાય એવી રીતે શિબિરનું સંચાલન થયું.

શિબિરના દિવસો દરમ્યાન તા. ૬-મેના રાત્રે કિંગ્સબરી સ્કૂલના હોલમાં સાયલા આશ્રમ દ્વારા થતાં જનકલ્યાણનાં કાર્યોને પાવરપોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન મારફત બતાવવામાં આવ્યા. યુ.કે.ની અનેક સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિઓ તથા ત્યાંના સમાજના અગ્રગણ્ય વ્યક્તિઓ આ સમારોહમાં હાજર રહી તેઓ સર્વે પોતાનો સંતોષ વ્યક્ત કરી ભવિષ્યમાં હરહંમેશ આવાં ઉત્તમ કાર્યોમાં સાથ આપશે એવું હૃદયના ભાવ સહિત જણાવ્યું. મુરપાર્કની લાયન્સ કલબ શાખાએ તે દિવસે ૧૦,૦૦૦ પાઉન્ડનો ચેક ભાઈશ્રીને અર્પી આપણી શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ માટે મોટું યોગદાન આપ્યું હતું. ભાઈશ્રીએ પોતાની મધુર શૈલીમાં સહુનો આભાર માની ધન્યવાદ આપ્યા હતા.

તા. ૧૦-મેના રોજ પોર્ટ્સબાર સ્થિત ઓસ્વાલ સેન્ટર ખાતે સવારના ૮ થી રાત્રે ૧૦ સુધી યુવા શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાંના ભવ્ય જિનાલયમાં સેવાપૂજા કર્યા બાદ સહુએ સાથે મળી નાસ્તો કર્યો હતો. ત્યાર બાદ ભાઈશ્રીએ કથા સ્વરૂપે બોધ આપી સહુના મનમાં સુવિચારણાની ધારા શરૂ કરાવી કહ્યું કે આધ્યાત્મિક જીવનનો પાયો છે સદાચાર, દિલની સચ્ચાઈ અને મન, વચન, કાયાની પવિત્રતા, નાના-નાના ગ્રુપોમાં બ્રહ્મનિષ્ઠો દ્વારા અધ્યાત્મ ચર્ચા તેમજ પ્રશ્નોત્તરી થકી ધર્મ વિશે વધુ સમજણ અપાઈ હતી. મિનળબેન તથા વિક્રમભાઈના અંગ્રેજી સંબોધન દ્વારા યુવાનોને મોક્ષમાર્ગ તેમજ તેનો ક્રમિક વિકાસ વિષેની માહિતી અપાઈ હતી. સાંજે જિનાલયમાં આરતી તથા મંગળદિવો બાદ રાત્રે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમના અંતે શિબિર પૂર્ણ થઈ હતી.

તા. ૧૩-મેના રોજ માત્ર બહેનો માટેનો એક વિશિષ્ટ કાર્યક્રમ નેલેન્ડ સેન્ટરમાં રાખવામાં આવ્યો હતો. કૌટુંબિક તેમજ વ્યાવહારિક જવાબદારીઓ નિભાવતાં છતાં કઈ રીતે સમતાયુક્ત પરિણામો કેળવી ઉત્તમ પ્રકારે ધર્મ આરાધના કરી શકાય છે એ વિષયના અંતર્ગત બ્ર.મિનળબેને અંગ્રેજીમાં તથા બ્ર. લલિતાબેને ગુજરાતીમાં સ્વાધ્યાય કરાવ્યો હતો. મીનળબેન તથા લલિતાબેને પોતાના જીવન અનુભવના આધારે કહેલી વાતોએ ૧૮૦ જેટલી સંખ્યામાં હાજર રહેલી બહેનો ઉપર ખૂબ જ પ્રભાવ પાડ્યો હતો.

એ જ દિવસે સવારે સાઉથ લંડનના મુમુક્ષુ જવીબેનના ઘરે પૂ.ભાઈશ્રીનો સત્સમાગમ ગોઠવાયેલો હતો. તા. ૧૨-મેના રોજ થોડા મુમુક્ષુઓ સાથે ભાઈશ્રી Windsor Castle ગયા હતા. ત્યાં નૈસર્ગિક સૌંદર્યની વચ્ચે રમણીય બગીચા મધ્યે ભાઈશ્રીના અલૌકિક ઉપદેશે સહુને ધન્ય કર્યા હતા. Windsor Castle કે જે બ્રિટનની મહારાણીનું એક નિવાસસ્થાન છે. તેને અંદરથી નિહાળી લંડન પરત આવ્યા હતા. ભાઈશ્રીની નિશ્રામાં ભૌતિક વૈભવ પણ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરાવે છે. બહીરાત્મભાવે દુનિયા સાથે બંધાયેલી ચેતના સદ્ગુરુના સાનિધ્યમાં પોતાના મૂળ ઉદ્ભવ અંતરઆત્મા સાથે જોડાઈ જાય છે માટે પુદ્ગલનું આકર્ષણ વેદાતું નથી.

તે જ દિવસે રાત્રે લંડન આવ્યા બાદ યંગ જૈનસ દ્વારા આયોજિત સ્વીટ હારમની કાર્યક્રમ કે જેનું સંચાલન છેલ્લાં આઠ વર્ષોથી મુમુક્ષુ શિલાબેન તથા તુષારભાઈ કરી રહ્યા છે. તેમાં ભાઈશ્રીને

ખાસ આમંત્રિત કરાયા હતા. ભાઈશ્રીએ કથાનુયોગ દ્વારા સાચી ભક્તિ કોને કહેવાય તેની વાત કરી વર્ષોથી ચાલતી આ ધર્મ પ્રવૃત્તિને બીરદાવી હતી. સ્વીટ હારમનીના કાર્યક્રમમાં સહુ સાથે મળી ભક્તિ કરતા હોય છે અને તેમાં લેવાતા પદોની સમજણ પણ અપાતી હોય છે. ભાઈશ્રીના સ્વાધ્યાય બાદ વિક્રમભાઈએ પ્રથમ અંગ્રેજીમાં પોતે ગાયેલા પદોની સમજણ આપી સમૂહમાં ભક્તિ કરાવી હતી.

તા. ૧૩-મેના રોજ રાત્રે નવનાત ભવનમાં ભાઈશ્રીનો સ્વાધ્યાય રાખવામાં આવ્યો હતો. પ.કૃ. દેવ તથા સૌભાગભાઈનો અનન્ય આધ્યાત્મિક સંબંધને દર્શાવી વચનામૃતનાં પત્રોમાંથી સ્વાધ્યાય કરાવ્યો હતો.

તા. ૧૪-મેના રોજ સવારના ભાઈશ્રીએ સ્વાધ્યાય કરાવ્યો અને ત્યારબાદ ત્યાંના આત્માર્થી મુમુક્ષુ શ્રી પ્રદીપભાઈને બ્રહ્મનિષ્ઠ તરીકે જાહેર કર્યા હતા. ન્યુરોમોટરની બીમારીથી પીડિત શ્રી પ્રદીપભાઈ સંપૂર્ણપણે પરાધીન છે. આહાર-નિહાર જેવાં સઘળાં શારીરિક કાર્યો કોઈના આધાર વડે જ કરી શકે છે. તીવ્ર પ્રતિકૂળ અને અશાતામય દેહમાં રહ્યા છતાં તેઓએ એક નિષ્ઠાથી ગુરુ આજ્ઞાનું પાલન કરી ભાઈશ્રીના સાનિધ્યમાં વર્ષ પ્રતિવર્ષ ઉત્તમ પુરુષાર્થ વડે દેહ છતાં વિદેહી દશા પ્રાપ્ત કરી લીધી. સર્વ મુમુક્ષુઓ માટે તેઓ મોટી પ્રેરણા બન્યા છે. તેમનાં ધર્મપત્ની રશ્મીબહેને દિવસ-રાત તેમની સેવા કરી સાચો ધર્મ નિભાવ્યો છે. વિશ્વભરના બધા જ મુમુક્ષુઓએ પ્રદીપભાઈને વંદન નમસ્કાર કહેવડાવ્યા છે.

ધર્મયાત્રાના પ્રથમ સાત દિવસમાં આત્માર્થી જયસુખભાઈ તથા ઈલાબેનના ઘરે અને આત્માર્થી નીમુબેન તથા કેશુભાઈના ઘરે એક-એક દિવસ તેમજ બાકીના દિવસો આત્માર્થી મંજુબેન તથા અરૂણભાઈના ઘરે રહેવાનું થયું. તેઓ બધા ખૂબ ભક્તિભાવપૂર્વક સતત ભાઈશ્રીની સેવામાં રહ્યા હતા.

અત્યાર સુધીની બધી જ ધર્મયાત્રામાં આ ધર્મયાત્રા સૌથી વધુ સફળ રહી છે અને તેનો યશ ત્યાંની કમિટીના સભ્યોને જાય છે કે જેમણે પ્રૌઢ રીતે સમગ્ર સંજોગોનો વિચાર કરી બે મહિના પૂર્વેથી તમામ તૈયારીઓ કરી હતી. બ્ર.મિનબેનની મૌજુદગીએ આ યાત્રાને નવો ઓપ આપ્યો હતો. યાત્રા દરમ્યાન અર્પણતા-૧૨, અર્ધપ્રાપ્તિ-૧૩, પૂર્ણપ્રાપ્તિ-૬ તથા ૨ મુમુક્ષુઓને ચિંતન ભૂમિકા આપવામાં આવી તથા એક સાધકને બ્રહ્મનિષ્ઠ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા. ધર્મયાત્રાની ફળશ્રુતિનો વિચાર કરીએ તો હું આત્મા છું, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છું તેવી આત્મ સભાનતા મુમુક્ષુઓમાં સંવર્ધન પામી અને પોતાના જ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મામાં નિવાસ કરવાનો મહાવરો પડ્યો. ભાઈશ્રીની દિવ્ય ઉપસ્થિતિને કારણે અધ્યાત્મ ભાવ ઉલ્લાસ ચોમેર છવાયેલો હતો.



પ્રદીપભાઈને બ્રહ્મનિષ્ઠ જાહેર કર્યા પછી લંડનના મુમુક્ષુઓએ તેમનું બહુમાન કર્યું ત્યારે તેમણે આપેલ વક્તવ્ય

અનન્ય શરણના આપનાર એવા શ્રી સદ્ગુરુને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર.

ગુરુ એ માત્ર જ્ઞાન આપનાર છે એમ નહીં, કિંતુ સુશિષ્યને આત્માનાં દર્શન કરાવી અને પૂર્ણ મુક્તિને પંથે લઈ જનાર છે.

મારા માતા-પિતાને ધર્મના ગ્રંથો પ્રત્યે ખૂબ જ પ્રેમ અને અહોભાવ હતો. તે અમારા સર્વ ભાઈઓમાં તેમણે સિંચ્યો હતો.

મહાવીર ભગવાનના માર્ગમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા કેળવી હતી. નાની ઉંમરમાં જ મને શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃત મને પિતાશ્રી અને મોટાભાઈ વાંચી અને સમજાવતા હતા. ત્યારથી જ મને સત્પુરુષ અને તે પણ પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષની જરૂર જણાતી હતી, ક્યાં શોધ કરવી તે ખબર ન હતી. ઘણા સત્પુરુષોએ તેમની વાણીથી, લખાણથી મને માર્ગની રુચિ વધારવામાં મદદ કરેલ-તેમાંના પૂ.ચિત્રભાનું, પૂ.આત્માનંદજીના નામ મને યાદ આવે છે પણ બીજા ઘણા સત્પુરુષોનો હું ઋણી છું.

સાલ ૨૦૦૩માં મને પ્રભુની કૃપાથી પરમ પૂ.ભાઈશ્રીનાં દર્શન થયાં અને મને તરત જ ખાત્રી થઈ ગઈ કે તેમની પાસેથી જ મને સાચું શરણ મળશે. મેં મારું સર્વસ્વ તેમને સમર્પણ કરી અને તેમનું શરણું લીધું. લગભગ દોઢ વર્ષ પછી તેઓ પાછા યુ.કે. પધાર્યા ત્યારે તેમણે અસીમ કૃપા કરી મને જ્ઞાનપ્રાપ્તિ કરાવી.

જેમ હું પુરુષાર્થ કરતો ગયો તેમ મને તે જ્ઞાનની અપૂર્વતાનો ખ્યાલ આવતો ગયો અને પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ કેવી કૃપા કરી હતી તે સમજાઈ. ત્યાર પછી પ.પૂ.ભાઈશ્રીની ઘણી જ કૃપા કરી દર અઠવાડિયે મારો રિપોર્ટ લેતા અને મને માર્ગદર્શન આપતા-જેનાથી મને અને અન્ય મુમુક્ષુઓને ઘણો

જ ફાયદો થયો. તેમની સાથે મારે સંબંધ એટલો નિકટ થયો કે તેઓ મારાથી ૪૦૦૦ માઈલ દૂર છે તેવું કદી ન લાગ્યું-તેમની પ્રત્યક્ષ હાજરી જ જણાતી હતી. તેમની આજ્ઞાથી દર બુધવારે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃતમાંથી સ્વાધ્યાય કરાવતો અને મારા પુરુષાર્થને બળ અને વેગ મળતાં હતાં. આ ઉપરાંત બીજાની અનુકૂળતાએ પણ કોઈવાર સ્વાધ્યાય કરાવવામાં આવતા હતા. આ સ્વાધ્યાયથી મને પરમ કૃપાળુદેવનાં વચનોનો સાર સમજાવા માંડ્યો હતો.

મારી શારીરિક સ્થિતિને કારણે મને ઘણા મુમુક્ષુઓ મદદગાર થતા હતા અને મને સ્વાધ્યાય માટે ગ્રંથો, વિડિયો-ઓડિયો કેસેટ જોવા/સાંભળવા માટે આપતા હતા. પણ મને વચનામૃતમાંથી જે આંતરિક ભાવો સ્પર્શતા હતા, પ.પૂ.ભાઈશ્રીની સ્વાધ્યાય સીડીમાં જે સૂક્ષ્મતા જણાતી હતી. તે બીજે ક્યાંય પણ જણાયાં નહીં તેથી બીજી કેસેટોમાં કે ગ્રંથોમાં રુચિ થઈ નહીં. પણ તે સર્વ મુમુક્ષુઓની શુભેચ્છા માટે હું તેમનો આભાર માનું છું.

પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ પહેલાં પણ કહ્યું હતું અને હમણાં પણ કહ્યું હતું કે માર્ગમાં આગળ વધવા માટે જે સાધનો જરૂરી છે તે સર્વ તેમણે આપણને સર્વને આપ્યાં છે અને આપણને બીજું કંઈ ગોતવાની જરૂર નથી. ભાઈશ્રીનાં આ વચનો પર દંઢ શ્રદ્ધા રાખી અને મારું લક્ષ્ય તો મને જેણે અપૂર્વ સાધન આપ્યું હતું તેમાં જ સંપૂર્ણ પણે હતું અને તે જ મારી ઉત્કૃષ્ટ સાધના હતી. ઉદય આવેલાં કર્મોને ભોગવતાં નવાં કર્મ ન બંધાય તેની જાગૃતિ રાખી અને પ.પૂ. ભાઈશ્રીને મારા હૃદયમાં સ્થાપીને મારાં સર્વ કાર્યો કરું છું.

આપ સૌએ રશમી અને મારા ઉપર જે પ્રેમ અને આદરભાવ દર્શાવ્યો તે માટે અમે બન્ને આપ સર્વનો ખરા અંતઃકરણથી આભાર માનીએ છીએ અને સાથે ભાવના ભાવીએ છીએ કે આપ સર્વ પણ આ જ માર્ગમાં પ્રગતિ પામો.

"સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતનું કલ્યાણ કરો."

એકાંત મૌન આરાધના શિબિર તથા આરાધના શિબિર

"સત્પુરુષમાં જ પરમેશ્વર બુદ્ધિ એને જ્ઞાનીઓએ પરમ ધર્મ કહ્યો છે."

પરમ પૂજ્ય ભાઈશ્રીની નિશ્રામાં દર મહિને આરાધના શિબિર અને એકાંત મૌન આરાધના શિબિર યોજવામાં આવે છે. આવી શિબિરોથી સાધકના જીવનમાં આમૂલ પરિવર્તન સર્જતું હોય છે. અને સાથે સાથે સાધનામાં પણ ખૂબ જ પ્રગતિકારક પરિણામ જોવા મળે છે.

એપ્રિલ માસની શિબિર

એપ્રિલ માસમાં તા. ૨૭-૪-૦૮ થી ૧-૦૫-૦૮ સુધી એકાંત મૌન આરાધના શિબિર તથા આરાધના શિબિર યોજવામાં આવેલ. આ વખતની એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ ૨૪ નામ જાહેર કર્યાં. જેમાં ઉચ્ચ શ્રેણીના ૭, પૂર્ણ પ્રાપ્તિના ૧૧ અને અર્ધ પ્રાપ્તિના ૬ સાધકો હતા.

આ વખતે પ.પૂ.ભાઈશ્રી તા. ૩૦-૪-૦૮ના રોજ લંડનની ધર્મયાત્રાએ જવાના હોવાથી તા. ૨૭-૪-૦૮ના રોજ બંને શિબિરોની શુભ શરૂઆત કરાવી અને સાંજે મુંબઈ જવા રવાના થયેલ. આ વખતે પ.પૂ.ભાઈશ્રીની ગેરહાજરીમાં તેમની વાણીનો લાભ બંને શિબિરમાં મળે તે હેતુથી ઓડિયો સીડી દ્વારા સ્વાધ્યાયનો પ્રોગ્રામ યોજેલ.

એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી વિરચિત અધ્યાત્મસારમાંથી ધ્યાન અધિકાર લીધો. તેના ૧૬ શ્લોકનો સ્વાધ્યાય પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ પહેલા દિવસે કરાવ્યો અને ત્યાર બાદ ઓડિયો સીડી દ્વારા સ્વાધ્યાય કરવામાં આવ્યો. રેકોર્ડિંગ સુંદર હોવાથી પ.પૂ.ભાઈશ્રી પ્રત્યક્ષ હાજર હોય તેવું વેદાંતું હતું. આ સ્વાધ્યાયની અસર દરેક સાધકના અંતરમાં ખૂબ જ ઊંડી થઈ.

આ વખતની આરાધના શિબિરમાં ૯ સાધકો હતા. જેમાં ઉચ્ચ શ્રેણીના ૧, પૂર્ણ પ્રાપ્તિના ૩ અને અર્ધ પ્રાપ્તિના ૫ સાધકો હતા. તેમાંના ૪ સાધકો રાજમાર્ગનું યોગારોહણમાં જોડાયેલ હતા. આ વખતે આ શિબિરમાં એક નવો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો. તેમાં ૪ ધ્યાનની જગ્યાએ ૫ ધ્યાન રાખવામાં આવ્યા. તેમાં પહેલા દિવસે પ.પૂ. ભાઈશ્રીએ વચનામૃતમાંથી પત્રાંક પર ખૂબ જ વિસ્તારપૂર્વક સમજાવ્યો અને ત્યાર બાદ ઓડિયો કેસેટ દ્વારા પત્રાંક ૩૩૦ થી ૩૩૯ અને ૨૧૨નો સ્વાધ્યાય કરવામાં આવ્યો.

ઉપરોક્ત બંને શિબિરમાં અમેરિકા, દુબઈ, મુંબઈ, અમદાવાદ, રાજકોટ, સુરેન્દ્રનગર, ઈન્દોર અને બોટાદ એમ જુદા જુદા ક્ષેત્રોથી આવેલ સાધકોએ ભાગ લીધેલ.

મે માસની શિબિર

મે માસમાં તા. ૨૮-૫-૨૦૦૮ થી ૧-૬-૦૮ સુધી એકાંત મૌન આરાધના શિબિર તથા આરાધના શિબિર યોજવામાં આવેલ. આ વખતની એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ શરૂઆતમાં આવેલ ૧૬ નામ જાહેર કર્યાં હતાં. પછી જેમ જેમ શિબિરની તારીખ નજીક આવતી ગઈ તેમ તેમ મુમુક્ષુઓની સંખ્યા વધવા લાગી. સાધકોને રહેવાની જગ્યા મર્યાદિત હોવા છતાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ ૩૫ સાધકોને તક આપી. જેમાં ઉચ્ચ શ્રેણીના ૮, પૂર્ણ પ્રાપ્તિના ૨૦ અને અર્ધ પ્રાપ્તિના ૭ સાધકો હતા.

એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી વિરચિત

જ્ઞાનસારમાંથી "પરિગ્રહાષ્ટક" તથા "શમાષ્ટક" લીધાં. જેમાં પરિગ્રહાષ્ટક સાથે પ. કૃપાળુદેવ શ્રીમદ રાજચંદ્ર વચનામૃતમાંથી પરિગ્રહ વિષેના પત્રોનો સમન્વય કરી ખૂબ જ વિસ્તારપૂર્વક સૂક્ષ્મતાથી સમજ આપી.

આ વખતની આરાધના શિબિરમાં ૧૫ સાધકો હતા. જેમાં ઉચ્ચ શ્રેણીના ૧, પૂર્ણ પ્રાપ્તિના ૭ અને અર્ધ પ્રાપ્તિના ૭ સાધકો હતા. જેમાં ૫ સાધકો રાજમાર્ગનું યોગારોહણમાં જોડાયેલ હતા. આરાધના શિબિરમાં પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ મહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી વિરચિત જ્ઞાનસારમાંથી "ભવોદ્દેગાષ્ટક" અને શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃત તથા સ્વામી કાર્તિકેયાનુંપ્રેક્ષામાંથી "સંસાર અનુપ્રેક્ષા" ખૂબ જ સુંદર શૈલીથી તલસ્પર્શી સમજ આપી અને દરેક સાધકના અંતરમાં ખૂબ ઊંડી અસર થઈ. બ્ર.નિ.શ્રી રસિકભાઈએ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર રચિત "મોક્ષમાળા"નો સુંદર સ્વાધ્યાય કરાવેલ.

ઉપરોક્ત બંને શિબિરમાં દુબઈ, મુંબઈ, અમદાવાદ, રાજકોટ, સુરેન્દ્રનગર, પેટલાદ, વલસાડ, બોટાદ તથા સાયલા એમ જુદા જુદા ક્ષેત્રેથી આવેલ સાધકોએ ભાગ લીધેલ.

એકાંત મૌન આરાધના શિબિર નં.-૧૬ - એપ્રિલ - ૨૦૦૮ની ફળશ્રુતિ

- ❖ ધ્યાનમાં ઘણીવાર ચિંતન છૂટી જવાથી કેવળ આનંદ, ઉલ્લાસ અને શાંતિનો અનુભવ થતો હતો. ધ્યાન સિવાયના સમયમાં પણ શાંતિ જણાતી. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ ધ્યાનમાં જેમ જેમ ચિંતન ઘાટું થતું જાય છે તેમ તેમ આંતરિક આનંદમાં વધારો થાય છે. મનની શાંતિનો અનુભવ થાય છે. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં દરરોજનાં પાંચ ધ્યાન કરવાથી મનની શાંતિ, દ્રષ્ટાભાવ સારા રહે છે. ખાસ તો સ્વઅવલોકન કરવાથી પોતાના દોષો જોવાની પ્રેક્ટીસ અને તે દૂર કરવાના પ્રયત્નો થાય છે. દ્રષ્ટાભાવ પણ કેળવાય છે. જેથી જે કોઈ સંયોગો બને તેમાં સમભાવ પણ રહે છે. રાગ-દ્વેષનાં પરિણામ ઓછાં થાય છે. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ આ એકાંત મૌન શિબિર ભરવાથી મારામાં રહેલી ચંચળતા ઘણી જ ઓછી થઈ ગઈ છે. વૈરાગ્ય અને ઉપશમભાવ વધતાં જાય છે. રાગ-દ્વેષ પાતળા પડતા જાય છે. સંસારનાં દરેક કાર્યોમાં દ્રષ્ટાભાવ રહે છે. સંસારભાવ ઘટતો જાય છે. સ્થિરતા અને શાંતિનો અનુભવ વધતો જાય છે. શરીર હલકું ફૂલ લાગે છે. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ શિબિર દ્વારા મળતું ઘનિષ્ઠ સાધનાનું ફળ ખરેખર અનન્ય અને અદ્ભુત કલ્યાણ કરનાર અને લાભનું કારણ થાય છે તેનું વર્ણન કરવા માટે કોઈ માપ કે શબ્દો હોતા નથી. ખૂબ આનંદ અને ઉલ્લાસ ભાવથી સાધના કરવાના પાંચ દિવસો જોત જોતામાં ચાલ્યા ગયા. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ જાગૃતિ પૂર્વક અને ઉલ્લાસથી ધ્યાનમાં બેસાય છે. ધ્યાનમાં બેસવાનો જરા પણ કંટાળો આવતો નથી. તેમ થાક પણ લાગતો નથી. ઉલટાની સ્ફૂર્તિ લાગે છે. શારીરિક તકલીફ પણ ગાયબ થઈ જાય છે. ધ્યાનમાં એકાગ્રતા આવતી જાય છે. વિચારોના જ્ઞાતા દ્રષ્ટા સહેજે રહેવાય છે. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક

- ❖ આંતર નિરીક્ષણ કરતાં ઘણા દોષ જેવા કે—રાગ-દ્વેષ, માન, ક્રોધ, કપટ, અહંકાર વિગેરે જણાય છે. તેને સમજાવવા દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરું છું. તેમજ જાગૃતિ રાખું છું. દોષો ઓછા થતા હોય તેમ લાગે છે. — અર્ધપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ શિબિરનો વિષય "ધ્યાન અધિકાર" તેનાથી તો ખૂબ ફાયદો થયો. મન હમેશાં "આર્ત અને રોદ્ર" ધ્યાનમાં જ રહ્યા કરે છે. ગમતી વસ્તુ જ લેવી ગમે ન ગમતી વસ્તુથી કેમ દૂર રહું તે સતત ચાલ્યા જ કરતું હોય છે. તેની સમજ પડી અને તેનાથી કેટલાં કર્મ બંધાય તે સમજાયું. — અર્ધપ્રાપ્તિના સાધક



એકાંત મૌન આરાધના શિબિર નં - ૧૭ - મે - ૨૦૦૮ની ફળશ્રુતિ

- ❖ ધ્યાનમાં ચિંતન જાગૃતિ સાથે ઘાટું થતું જાય તેમ તેમ આંતરિક શાંતિનો અનુભવ થતો હતો. આનંદ પણ અનુભવાતો હતો. ક્યારેક થોડી ક્ષણો માટે ચિંતન બંધ થઈ જાય ત્યારે દેહ અને આત્મા જુદા હોય તેવો અનુભવ થતો હતો. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ આ શિબિરનાં ધ્યાન દરમ્યાન અને પછી પણ શાંતિ અને આનંદ-આનંદનું વેદન ન વેદાતું હતું. શારીરિક મુશ્કેલી હોવા છતાં તે તરફ લક્ષ જતું જ ન હતું. દેહાધ્યાસ ખૂબ ખૂબ ઘટી ગયો હોય તેમ ચોખ્ખું દેખાઈ રહ્યું છે. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ આ શિબિર ભરવાથી મને ખૂબ જ લાભ થયો છે. દિવસ દરમ્યાન જાગૃતિ સાથે જ્ઞાયક સ્વભાવનો લક્ષ રહે છે. એમાં વધારો થયા કરે છે. સ્વઅવલોકન શક્તિ વધી છે. જેથી મને મારા દોષો જોઈ તે કાઢવાનો પુરુષાર્થ થઈ શકે છે. ધ્યાનમાં દ્રષ્ટાભાવ વધારે રહી શકે છે. સ્થિરતામાં પણ વધારો થયો જણાય છે. પરમ શાંતિ - નિરાકુળતા અનુભવાય છે. — ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધક
- ❖ એકાંત મૌન શિબિરમાં આંતરિક નિરીક્ષણ કરતાં ઘણા દોષ દેખાય છે. જાણે કે દોષોથી જ ભરેલી છું. હવે મારા દોષો દૂર કરવાનો પુરુષાર્થ પણ થાય છે. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ આ શિબિર ભરવાથી મને મારા દોષો જણાય તેને હું પુરુષાર્થ કરી દૂર કરીશ જ. દોષો કાઢવાથી સાધનામાં આગળ વધીશ, જરૂર આગળ વધીશ. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ એકાંત મૌન શિબિરો ભરવાથી પહેલા કરતાં સંસારમાં રુચિ ઓછી થઈ છે. કષાય મોળા પડ્યા છે. જીવનમાં હળવાશ લાગે છે. એકાંત તથા મૌન રહેવું ગમે છે. — પૂર્ણપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ એકાંત મૌન શિબિરમાં આત્મચિંતન, આત્મનિરીક્ષણ, પોતાના દોષો જોવા તેને કાઢવા અને સાધનામાં આગળ વધવું. પ.પૂ. ગુરુદેવની આજ્ઞા મુજબ આરાધનામાં થતા અવરોધો દૂર કરવા, વધારે જાગૃતિ પૂર્વક ધ્યાન કરવાની એકાંત મૌન આરાધના શિબિરમાં તક વધારે મળે છે. — અર્ધપ્રાપ્તિના સાધક
- ❖ આ શિબિરથી સંકલ્પ - વિકલ્પ ઓછા થયા છે. રાગદ્વેષ ઓછા થયા છે. જે પરિસ્થિતિ આવે તેનો સ્વીકાર થાય છે. કષાય અને કષાય ભાવો ઓછા થાય છે. શાંતિ અને આનંદનો અનુભવ થાય છે. — અર્ધપ્રાપ્તિના સાધક

- ❖ શિબિર દરમ્યાન ધ્યાનમાં વિચારો આવતા પણ ભળવા પણ ઓછું રહેતું હતું. એક ધ્યાનમાં તો જાણે શરીર જ નથી એવો અનુભવ થયો હતો. ધ્યાનમાં શાંતિ લાગતી હતી. અંદર ઊંડે ઊંડે હજુ ઘણા દોષો પડ્યાં છે તે હવે દેખાય છે. — અર્ધપ્રાપ્તિના સાધક



સાયલા આશ્રમના પ્રમુખ - શ્રી સી.યુ.શાહ સાહેબની ૯૦મી જન્મજયંતીનો સમારોહ

આપણા આશ્રમના પ્રમુખ શ્રી સી.યુ.શાહ સાહેબની ૯૦મી જન્મજયંતીનો ભવ્ય સમારોહ બ્ર. મીનળબેને તા. ૨૫-૫-૦૮ના રોજ ખૂબ સુંદર રીતે આયોજિત કર્યો હતો. પ.પૂ.ભાઈશ્રી આ સમારોહમાં દાનવીર શેઠ શ્રી દીપચંદભાઈ ગાર્ડી સાથે અતિથિ વિશેષ તરીકે બિરાજેલ હતા.

કાર્યક્રમની શરૂઆત મીનળબેનના મીઠા આવકાર તથા દીપ પ્રાગટ્યથી થઈ અને ત્યાર બાદ જાણીતા હાસ્ય કલાકાર થાનના શ્રી શાહબુદ્દીનભાઈ રાઠોડે રમૂજ સભરતાથી જીવનના પાઠો કહી સૌને હાસ્યરસમાં તરબોળ કરી દીધા.

દ્રશ્ય શ્રાવ્યના માધ્યમથી શ્રી સી.યુ.શાહની ૯૦ વર્ષની સફળ, યશસ્વી અને ઉન્નત જીવન કારકિર્દીની ઝાંખી બ્ર.વિક્રમભાઈએ તેમના સુંદર ભાવવાહી મધુર સ્વરે કહી અને સૌને મંત્રમુગ્ધ કરી દીધા. પ.પૂ.ભાઈશ્રીના શુભ હસ્તે "સંવેદનાની ક્ષિતિજે" પુસ્તકનું વિમોચન થયું. આ પુસ્તકમાં શ્રી સી.યુ.શાહની સ્તુતિ કરતા અનેક લોકોના હૃદયના ભાવો આલેખિત છે. દાનવીર શેઠશ્રી દીપચંદભાઈ ગાર્ડીએ સૌ વતી શ્રી સી.યુ.શાહનું હાર પહેરાવી હાલુમાન કર્યું. પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ પોતાના વક્તવ્યમાં કહ્યું કે અનેક ભવોમાં ન થઈ શકે એવું કાર્ય શાહ સાહેબે એક ભવમાં કરી બતાવ્યું છે. તેમજ શ્રી રાજસોભાગ આશ્રમને યોગદાન આપી તેમણે પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય ભેગું કર્યું છે. એમણે વધુમાં આનંદ વ્યક્ત કર્યો કે મીનળ, શાહ સાહેબનું કાર્ય આગળ વધારી શકવાને પૂર્ણ રીતે સક્ષમ છે. શ્રી સી.યુ.શાહે સૌનો આભાર માની ખુશી વ્યક્ત કરી કે તેમણે શરૂ કરેલ કાર્યોનો મીનળ અને તેમનો દીકરા જેવો જમાઈ રોહિત પૂર્ણ રીતે સંભાળશે અને વિકસાવશે. આ પ્રસંગે શ્રી સી.યુ.શાહે સ્થાપેલ સંસ્થાના મુખ્ય કાર્યકરો તથા સમાજના અગ્રગણ્ય વ્યક્તિઓ, કુટુંબીઓ તથા સ્નેહીજનો મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત હતા. સૌએ પોતપોતાની રીતે શાહ સાહેબને દીર્ઘ તંદુરસ્ત આયુષ્યની શુભકામના આપી. સર્વે ભોજન લીધા બાદ એક પવિત્ર સમારોહની સ્મૃતિ દીર્ઘકાળ સુધી રહે એવી ભાવના સાથે ઘેર ગયા.

આ શુભ અવસરે મીનળબેને શ્રી સી.યુ. શાહના ૯૦ વર્ષની સ્મૃતિ સ્વરૂપે ચાંદીનો સિક્કો તેમજ પુસ્તક ભેટરૂપે કુટુંબ દીઠ પ્રભાવના કરી. ❖

ક્ષયોપશમ જ્ઞાન વધે તો લાભ થાય ?

(પાના નં.-૩૨ થી ચાલુ)

ગોખી નાખે તો આત્મા ઓળખાય એમ નથી. શાસ્ત્રનું જાણપણું તે નિમિત્ત બને છે, વિશેષ જાણવાનું કારણ બને, પણ ક્ષયોપશમ ઘણો હોય તો જ આગળ જવાય એમ નથી. શિવભૂતિ મુનિ થોડું જાણતા હતા તો પણ આગળ ગયા. પ્રયોજન ભૂત ભેદજ્ઞાન જાણે તો ભવનો અભાવ થાય, આત્મા ઓળખાય, સ્વાનુભૂતિ થાય તેને ક્ષયોપશમ સાથે સંબંધ નથી.

રાગથી છૂટા પડતાં ચૈતન્યના શુદ્ધ પર્યાયો પ્રગટે છે, અને શુદ્ધતા વધતી જાય છે. પણ તેની ઉપર દષ્ટિ આપવાથી કે તેનો આશ્રય કરવાથી તે પ્રગટ થતી નથી. આશ્રય તો દ્રવ્યનો લે તો જ શુદ્ધાત્માની પર્યાયો પ્રગટે છે. માટે દષ્ટિ તો એક પૂર્ણ ઉપર જ રાખીને ચાલવાનું છે. પર્યાયો ઉપર કે ગુણો ઉપર દષ્ટિ રાખી તેમાં રોકાવાનું નથી, પણ દષ્ટિ જ્ઞાન તરફ રાખવાની છે. પર્યાયો જે પ્રગટ થાય છે તે ચૈતન્યના આશ્રયે પ્રગટ થઈ છે, તે કાંઈ જડની નથી, તેમ જ્ઞાન યથાર્થ કરવું. દષ્ટિ પૂર્ણ ઉપર રાખવાથી જ્ઞાન યથાર્થ થાય છે, તેથી સાધકદેશની પર્યાય પણ યથાર્થપણે પ્રગટે છે. દષ્ટિપૂર્ણ દ્રવ્ય ઉપર રાખીને તેમજ જ્ઞાનમાં એમ હોય કે મારી શુદ્ધ પર્યાય હજુ અધૂરી છે, એમ દૃઢતા હોય તો સાધકદેશ પ્રગટે છે, નહિ તો જ્ઞાન ખોટું થાય છે.

ભાવનામાં એમ રહેવું જોઈએ કે વિભાવ એ અમારો દેશ નથી. દ્રવ્ય દષ્ટિથી જોતાં ચૈતન્ય એ જ અમારો દેશ છે, અત્યારે અધૂરી શુદ્ધ પર્યાય હોવાથી વિભાવ છે, પણ એ અમારું સ્વરૂપ નથી. આમ દષ્ટિ અખંડ ઉપર રાખીને ચારિત્ર પર્યાયમાં આગળ વધવા માટે અનેક પ્રકારની ભાવનાઓ પ્રગટે છે. આથી આપણા પુરુષાર્થની ગતિ ચૈતન્યની શુદ્ધતા તરફ જવી જોઈએ. ચૈતન્ય તરફથી દષ્ટિ કરવાથી વિભાવ-પરભાવ અમારા નથી એમ ભાવના ભાવવામાં આવતાં તેનાથી પર થઈને શુદ્ધ ચૈતન્ય તરફ આગળ વધી જવાય છે. <

સંસ્થા સમાચાર

આંખની હોસ્પિટલ માટે બનાવવામાં આવેલ નવા વોર્ડનું ઉદ્ઘાટન

અંદાજે બે વર્ષ પહેલાં માતુશ્રી કાશીબેન હરજીવનદાસ સંઘરાજકા આંખની હોસ્પિટલ, આપણી સંસ્થા દ્વારા ચાલુ કરવામાં આવેલ છે. આ હોસ્પિટલની શરૂઆત થઈ ત્યારથી જ દર્દીઓની સંખ્યા ઉત્તરોત્તર વધતી જતી હોવાથી જગ્યા ટૂંકી પડવા લાગી. હોસ્પિટલ વિસ્તારવાની જરૂરિયાત સમજી સાયલા મહાજન પાંજરાપોળના ટ્રસ્ટીઓએ આપણી વિનંતી સંદર્ભે લાગણી ભર્યો સહકાર આપ્યો અને હોસ્પિટલ તથા અન્ય શુભ હેતુસર વધુ ૮૩૫૦ ચો.ફૂટ જમીનની ફાળવણી કરેલ છે.

હાલની મુશ્કેલીને નિવારવા તાત્કાલિક બે વોર્ડ બનાવવામાં આવ્યા અને તેનું ઉદ્ઘાટન તા. ૧૮-૪-૦૮ના રોજ શુક્રવારે સવારે ૧૦.૩૦ કલાકે પૂ.ભાઈશ્રીની નિશ્રામાં રાખવામાં આવેલ.

આ સમારંભના મુખ્ય અતિથિ તરીકે (૧) શ્રી વીરેન્દ્ર એલ. શાહ-પ્રમુખ-સાયલા મહાજન પાંજરાપોળ (૨) શ્રી કચીયા સાહેબ, સરપંચશ્રી, ગ્રામપંચાયત, સાયલા (૩) ડૉ. વસાણી સાહેબ CDMO સુરેન્દ્રનગર વતી ઉપસ્થિત રહેલ.

સાદો પણ સુંદર સમારોહ સંપન્ન થયો. હોસ્પિટલની સુવિધા વધતાં હવે આંખનાં વિવિધ પ્રકારનાં દર્દોની માવજત કરવાની પણ ભાવના છે.



નિ:શુલ્ક છાસ વિતરણ

ઉનાળાના ધોમ ધખતા તાપમાં ગામડાના મહેનતુ લોકો માટે છાસ અમૃત સમાન છે. સાયલા આશ્રમ દ્વારા દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ નિ:શુલ્ક છાસ વિતરણ કેન્દ્ર ધર્મ, જ્ઞાતિ કે નાતજાતના

ભેદભાવ વગર સાયલા, મૂળી અને ચોટીલા તાલુકાનાં ગામડાંઓમાં તા. ૧૮-૦૪-૨૦૦૮ થી તા. ૨૦-૦૬-૨૦૦૮ સુધી ચલાવવામાં આવેલ. પ.પૂ. ભાઈશ્રીના શુભ હસ્તે તા. ૧૮-૪-૨૦૦૮ અને તા. ૧૯-૦૪-૨૦૦૮ના રોજ જૂના આશ્રમ, દળવાડીપરામાં તથા કરશનપરામાં, સાયલા ગામના સરપંચ શ્રી કાનજીભાઈ કચીયા તેમજ અગ્રગણ્ય નાગરિકોની હાજરીમાં શરૂ કરવામાં આવેલ.

ચોટીલા ગામમાં આ વર્ષે શ્રી ચોટીલા પાંજરાપોળ ટ્રસ્ટના પ્રમુખ શ્રી બિપીનભાઈની વિનંતી હતી જેથી આ વર્ષે ત્યાં બે સેન્ટર ખોલવામાં આવ્યાં.

આ વર્ષે કુલ ગામ-૨૫, સેન્ટર-૨૮માં કુલ છાસનો પાવડર-૩૫૦૦ કિલો, લાભાર્થી-૬૫૦૦ તથા કુલ ખર્ચ રૂ. ૪૭૫૦૦૦/-નો થયો.



બ્રહ્મનિષ્ઠ રમાબેન તથા આત્માર્થી અનુભાઈ ઘેલાણીની કલકત્તાની ધર્મયાત્રા

તા. ૧-૪-૦૮ થી તા. ૧૯-૪-૦૮ સુધી બ્ર. રમાબેન તથા આ. અનુભાઈ ઘેલાણીની કલકત્તાની કૌટુંબિક મુલાકાત દરમિયાન આપણા કલકત્તાના મુમુક્ષુઓને ઘેર સ્વાધ્યાય, ધ્યાન તથા જાપના પ્રોગ્રામ રાખવામાં આવેલ.

સાત દિવસમાં સાત મુમુક્ષુઓને ઘેર, કુલ સાત ધ્યાન (સાત કલાક), છ સ્વાધ્યાય બ્ર. રમાબેનના, C.D. ના માધ્યમથી બે સ્વાધ્યાય પૂ.ભાઈશ્રીના તથા અંદાજે બે કલાક જાપ તથા ભક્તિનો પ્રોગ્રામ થયેલ.

કલકત્તાના ૩૦ થી ૪૦ મુમુક્ષુઓએ આનો લાભ લીધો હતો. તેમની યાત્રા દરમિયાન મુમુક્ષુઓમાં જાગૃતિ તથા ઉત્સાહમાં વધારો થયેલ છે.



વરસીતપની આરાધના નિમિત્તે સિદ્ધચક્રનું મહાપૂજન તથા પાલિતાણાની યાત્રા

બ્ર. લલિતાબહેનનાં પુત્રવધૂ શ્રીમતી વીણાબેન ભરતભાઈ મહેતાએ વરસીતપની આરાધના કરેલ હોવાથી તે નિમિત્તે તથા સ્વ. યશંતભાઈ મોરારજી મહેતાની પુણ્ય સ્મૃતિ નિમિત્તે તેમના પરિવાર તરફથી તા. ૨૦-૪-૦૮ રવિવારના અમદાવાદ તેમના ઘરની નજીકના જિનાલયમાં સિદ્ધચક્ર મહાપૂજન રાખેલ. અને તા. ૨૧-૨૨ એપ્રિલ પાલિતાણાની યાત્રાનું આયોજન કરેલ.

ખૂબ જ ભવ્ય રીતે પૂજન ભણાવવામાં આવ્યું જેમાં પૂ.ભાઈશ્રી, બ્ર.વિનુભાઈ, લલીતાબેન મહેતા પરિવારના સભ્યો, તેમનાં સગાંવહાલાં, મિત્રો, આમંત્રિતો તથા મુમુક્ષુઓએ લાભ લીધેલ.

તા. ૨૧ના વહેલી સવારે બધા અમદાવાદથી રવાના થઈ સાયલા આશ્રમમાં આવ્યા. દર્શન-પૂજન કરી નોકારશી વાપરી બધા પાલિતાણા જવા રવાના થયા. આ યાત્રામાં પૂ.ભાઈશ્રી, બ્ર.વિક્રમભાઈ, બ્ર. રસિકભાઈ, બ્ર.વિનુભાઈ, બ્ર.લલિતાબેન તેમનાં કુટુંબીજનો, મુમુક્ષુઓ વિ. ૧૪૦ જણાઓ સામેલ થયા હતા.

પાલિતાણામાં થરાદ જયંતસેન વિહારશાળામાં બધાનો ઉતારો રાખવામાં આવેલ અને ભોજનની બધી જ વ્યવસ્થા ભરતભાઈના માસીના દીકરા કીર્તિભાઈએ સંભાળેલ. બપોરે ૪.૩૦ થી ૫.૩૦ પૂ.ભાઈશ્રીનો સ્વાધ્યાય તથા ભક્તિનો પ્રોગ્રામ રાખવામાં આવેલ. તે પછી પ.પૂ.ભાઈશ્રીનું તથા ભરતભાઈનું બહુમાન તેમનાં કુટુંબીજનો તરફથી કરવામાં આવેલ.

સાંજે ૭.૩૦ થી ૯.૦૦ જય તળેટી પર ભાવના તથા ભક્તિનો પ્રોગ્રામ ભરતભાઈ મહેતા તરફથી રાખવામાં આવેલ.

તા. ૨૨ના વહેલી સવારે ૫.૪૫ વાગે તળેટી

પર ચૈત્યવંદન કરી અને બધાએ જાત્રાની શરૂઆત કરી. બ્ર.વિક્રમભાઈ, હીરેન તથા ભાઈ મેહુલ ભક્તિ કરાવતા જાય અને બધા જ ભક્તિભાવથી પહાડ ચઢતા જાય. પદ્માવતી માતાના મંદિરે બધાએ સ્તુતિ કરી અને રાસ ગરબા લીધા. આમ સવારે ૮.૩૦ વાગે દાદાની ટૂંક પર પહોંચી ગયા. દાદાનો પ્રક્ષાલ પૂજાનો લાભ લઈ બધાએ સમૂહમાં ચૈત્યવંદન કર્યું. આ ઉપરાંત પણ રાયણ પગલાં તથા અન્ય જિનાલયમાં બધાએ પૂજાનો લાભ લીધો.

આ પછી ફરી ભક્તિ કરતા કરતા પહાડ ઊતરવાની શરૂઆત કરી અને બપોરે ૧.૪૫ વાગે તળેટી પર પહોંચી ગયા. સાંજે બધા પાછા અમદાવાદ તથા સાયલા તરફ રવાના થયા.

મહેતા પરિવાર તરફથી પૂજન તથા યાત્રાનું આયોજન ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વક, વ્યવસ્થિત તથા ભવ્ય રીતે કરવામાં આવેલ. રહેવાની, ભોજનની તથા પ્રવાસની ઉત્તમ સગવડ ગોઠવેલ.

તપસ્વી વીણાબેહનની વરસીતપની આરાધના સુંદર રીતે ચાલી રહી છે અને સાતા પણ ઘણી સારી રહેલ છે. શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળ તરફથી તેમને અભિનંદન આપવામાં આવે છે.



પ. કૃ. દેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર દેહવિલય દિન નિમિત્તે રાજકોટની ભૂમિ પર ત્રિદિવસીય મહોત્સવ

પ.કૃ. દેવનો દેહવિલય રાજકોટની ભૂમિ પર થયેલ હોવાથી પ.કૃ.દેવના નામથી ચાલતી બધી જ સંસ્થાઓ સાથે મળી અને આ દિવસની ઉજવણી કરે તેવી વિનંતી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર - રાજકોટના ટ્રસ્ટીઓ દ્વારા થયેલ અને તેના અનુસંધાનમાં આ વર્ષે પણ તા. ૨૪, ૨૫, ૨૬ એપ્રિલ ૨૦૦૮ ત્રિદિવસીય મહોત્સવ સારી રીતે ઊજવવામાં આવ્યો.

આ પ્રસંગે પૂ.ભાઈશ્રી નલીનભાઈ કોઠારી, પૂ. આત્માનંદજી (કોબા આશ્રમ), પૂ. ગોકુળભાઈ, પૂ. ગાંગજીભાઈ મોતા (કુકમા આશ્રમ), મા. શ્રી વસંતભાઈ ખોખાણી, આ. શ્રી સુધાબેન શેઠ, આ. શ્રી સુધીરભાઈ મહેતા વિ. મહાનુભાવોએ સ્વાધ્યાયનો લાભ આપેલ હતો.

આ ઉપરાંત મૌનયાત્રા, ભક્તિ, દેવવંદન, વિ. કાર્યક્રમો રાખવામાં આવેલ હતા.

દેવવિલય દિન ચૈત્ર વદ-૫ તા. ૨૫-૪-૨૦૦૮ના દિવસે સમાધિ મંદિરમાં પૂ.ભાઈશ્રીનો સ્વાધ્યાય રાખવામાં આવેલ. તે વખતે તેમણે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃતમાંથી પત્ર નં. ૫૬૯ લઈ સુંદર તથા સૂક્ષ્મ રીતે છણાવટ કરી સમજાવ્યો હતો.

આ પ્રસંગે બ્ર. મિનળબેન, બ્ર.વિક્રમભાઈ, બ્ર. ભૂપતભાઈ તથા થોડા મુમુક્ષુઓએ હાજરી આપી અને લાભ લીધો હતો.



આત્માર્થી લક્ષ્મીકાંત જશાણીને ૭૦ વર્ષ પુરાં થતાં હોવાથી તેમને ઘેર સ્થાપના વિધિ તથા ભક્તિ સત્સંગનો કાર્યક્રમ

આત્માર્થી લક્ષ્મીકાંત જશાણીના જુહુ-મુંબઈ સ્થિત ઘરનું રિનોવેશન કરાવી અને તેમાં એક સુંદર મંદિર બનાવ્યું. તા. ૨૨-૬-૦૮ના રવિવારના શુભદિને તેમાં પાર્શ્વનાથ ભગવાનની આરસની પ્રતિમાજીની ફરી સ્થાપના તથા પ.કૃ.દેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી, પૂ.બાપુજી-ગુરુમા-ભાઈશ્રી, સરસ્વતી દેવી, પૂ.ભાઈશ્રીના ચિત્રપટની સ્થાપના તથા તેમના રૂમમાં ભગવાન મહાવીર અને પૂ.બાપુજીની ઊભી મુદ્રાના ચિત્રપટની સ્થાપના વિધિ પૂ.ભાઈશ્રીના શુભ હસ્તે રાખવામાં આવેલ. આ પ્રસંગે બ્ર.મિનળબેન, બ્ર. વિક્રમભાઈ, બ્ર.વિનુભાઈ, બ્ર.ભૂપતભાઈ, બ્ર. દિપકભાઈ, જશાણી પરિવારના સભ્યો તથા

મુમુક્ષુઓ મોટી સંખ્યામાં હાજર રહેલ. ખૂબ જ ઉલ્લાસ તથા ભક્તિભાવપૂર્વક સ્થાપના વિધિ કરવામાં આવી.

આ પછી તેમના ઘરની નજીક વિલેપાર્લા મેડિકલ ક્લબના હોલમાં પૂ.ભાઈશ્રીનો સ્વાધ્યાય તથા બ્ર.વિક્રમભાઈ અને હિરેનનો ભક્તિ કાર્યક્રમ રાખવામાં આવેલ. પૂ.ભાઈશ્રીએ જશાણી સાહેબની અધ્યાત્મિક પ્રગતિ તથા તન-મન-ધનથી આશ્રમની સેવાને બિરદાવી અને અભિનંદન આપ્યા હતા. બ્ર.વિક્રમભાઈ તથા બ્ર.મિનળબેને પણ તેમના હૃદયના ભાવો દર્શાવી અભિનંદન આપેલ. પ્રોગ્રામ પછી જશાણી પરિવાર તરફથી ભોજનની સુંદર વ્યવસ્થા રાખવામાં આવેલ.



**શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળ સંચાલિત
આશીર્વાદ વિકલાંગ સેન્ટર, સાયલા,
એપ્રિલ થી જૂન-૨૦૦૮ કાર્ય અહેવાલ**

સંસ્થા માટે ખૂબ જ ગૌરવપૂર્ણ સિદ્ધિ સંસ્થાના કર્મચારી કો-ઓર્ડિનેટર શ્રી અંજનાબેન આચાર્યને વિકલાંગોના શિક્ષણમાં ઉત્કૃષ્ટ કામગીરી બદલ ગુજરાત રાજ્યના શિક્ષણ મંત્રી શ્રી રમણલાલ વૌરા સાહેબના વરદ હસ્તે અને વઢવાણના ધારાસભ્ય શ્રી વર્ષાબેન દોશીની હાજરીમાં ‘સવાશાળા એવોર્ડ-૨૦૦૮’ એનાયત થયો અને પ.પૂ.ભાઈશ્રી, સ્ટાફ તથા ટ્રસ્ટીગણ અને સંસ્થાના શુભેચ્છકોએ શ્રી અંજનાબેનને આ એવોર્ડ બદલ અભિનંદન પાઠવ્યા.

સર્વ શિક્ષા અભિયાન મિશન અંતર્ગત સાયલા વ્યવસાયલક્ષી તાલીમ કોર્સ, ઉપાસના ડે કેર સેન્ટર, જોરાવરનગરમાં બ્રીજકોર્સ તેમજ શ્રદ્ધા ડે સેન્ટર, ચોટીલામાં વ્યવસાયલક્ષી તાલીમ કોર્સ શરૂ કરવામાં આવ્યો. જેમાં ૯૦ વિકલાંગ વ્યક્તિઓને દૈનિક ક્રિયાની તાલીમ તેમજ શૈક્ષણિક તાલીમ અને

વ્યવસાયલક્ષી તાલીમમાં વ્યક્તિઓને સિવણકામ, ભરતકામ, સ્ટોનવર્ક તેમજ રસોઈની તાલીમ આપવામાં આવી. તેમજ ઉપાસના ડે કેર સેન્ટર, જોરાવરનગરમાં બે ફિઝિયોથેરાપીસ્ટ દ્વારા ફિઝિયોથેરાપીની સારવાર આપવામાં આવી. સાયલા વ્યવસાયલક્ષી તાલીમાર્થીઓમાંથી બહેનોનું સ્વસહાય જૂથ બનાવવામાં આવ્યું.

સંસ્થાના કર્મચારીઓએ મીટિંગ તથા સેમિનાર અને કેમ્પમાં ભાગ લીધો જેમાં ધ્રાંગધ્રા સર્ટિફિકેટ કેમ્પ, અમદવાદમાં ગુજરાત અપંગ સંચાલક સંઘની મીટિંગ, કેડીબીલીટી એલાયન્સની મીટિંગ તેમજ અભિપ્રેરણા ટીચર નેટવર્ક મીટિંગ નાસિક તેમજ માનસિક આરોગ્યના કર્મચારીઓએ પૂના અને અમદવાદ ભાગ લીધો.

પ.પૂ.ભાઈશ્રીના બંધુ, સર્વ શિક્ષા અભિયાન મિશનના અધિકારી, જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણ સંઘના પ્રમુખ, કેળવણી નિરીક્ષકો, જિલ્લા સુરક્ષા અધિકારી બનાસકાંઠા તેમજ શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળમાંથી મુમુક્ષુઓએ સંસ્થાની શુભેચ્છા મુલાકાત લીધી.

સાઈટ સેવર અંતર્ગત રાજસ્થાનના બિકાનેર, નાગોર તેમજ અલવર ડિસ્ટ્રિક્ટના ૬૩ તાલીમાર્થીઓએ ગ્રામ્ય કક્ષાના વિકલાંગોના પુનઃવસન માટેની તાલીમ આશીર્વાદના સ્ટાફ દ્વારા ૭ દિવસની આપવામાં આવી.

આ ત્રણ માસ દરમિયાન જિલ્લા સમાજ સુરક્ષા અને આરોગ્ય વિભાગ દ્વારા વિકલાંગ વ્યક્તિઓ માટે મેડિકલ સર્ટિફિકેટ કેમ્પ કરવામાં આવ્યો અને ૨૧૫ વિકલાંગ વ્યક્તિઓને મેડિકલ સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવ્યાં તેમજ ૯૦ વ્યક્તિઓને અપંગ ઓળખકાર્ડ આપવામાં આવ્યાં.

બ્રીજકોર્સ તથા વોકેશનલમાં ૯૦ વિકલાંગ વ્યક્તિઓને બે ધાર્મિક પ્રવાસો કરાવ્યા જેમાં ચોટીલા ડુંગર ઉપર તેમજ વઢવાણ ગણપતિ ફાટસર લઈ

જવામાં આવ્યા.

બે ડેફેન્સ બાળકોએ ચિત્ર સ્પર્ધામાં અંધજન મંડળ અમદાવાદમાં ભાગ લીધો.



"પ્રેમની પરબ" અંતર્ગત થયેલ પ્રવૃત્તિઓનો અહેવાલ : માહે એપ્રિલ-૦૮ થી જૂન - ૦૮

આગામી શૈક્ષણિક વર્ષમાં "પ્રેમની પરબ" દ્વારા પ્રા.શાળાઓની માફક સાયલા તાલુકાની માધ્યમિક શાળાઓ અને અગાઉ સમાવિષ્ટ નહીં થયેલ સાયલા તાલુકાની પ્રાથમિક શાળાઓમાં ગુણવત્તા સુધારણા કાર્યક્રમ માટે સમાવેશ અમલી બનાવવાની શુભ શરૂઆત સાથે પ્રેમની પરબ અંતર્ગત નીચે મુજબની શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ એપ્રિલ થી જૂન માસ દરમિયાન યોજાઈ.

* તા. ૧-૪-૦૮ થી તા. ૧૭-૪-૦૮ દરમિયાન પ્રાથમિક શાળાઓમાં ધોરણ ૩ થી ૭ ની લેખિત પરીક્ષાઓ સંપન્ન થઈ. તેમજ તા. ૨૧-૪-૦૮ થી તા. ૨૮-૪-૦૮ દરમિયાન પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોએ સી.આર.સી. કક્ષાએ વિષય વસ્તુ શિક્ષણની તાલીમ મેળવી.

* તા. ૨૪-૪-૦૮ના રોજ પ્રાથમિક શાળાઓની માફક સાયલા તાલુકાની માધ્યમિક શાળાઓમાં ગુણવત્તાસભર શિક્ષણ માટે માધ્યમિક શાળાના આચાર્યો, મંત્રીશ્રી અને પ્રમુખો માટેની બેઠક શ્રી રાજસોભાગ આશ્રમ ખાતે સંપન્ન થઈ. તા. ૨૪-૪-૦૮ની આ સભામાં કુલ-૧૩માંથી ૧૧ માધ્યમિક શાળાઓએ હાજરી આપી. જેમાં શ્રી સી.કે.વ્યાસ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટરે બેઠકની ભૂમિકા અને પ્રોજેક્ટનું માળખું સમજાવ્યું. શ્રી વિક્રમભાઈએ સંસ્થાની પ્રવૃત્તિઓનો પરિચય આપ્યો. માનનીય શ્રી સવશીભાઈ મકવાણાએ શિક્ષણ અંગેના પોતાના અનુભવો વર્ણવ્યા. અંતમાં અધ્યક્ષ સ્થાનેથી પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ જીવનમાં શિક્ષણની અગત્યતા અને તેનું આધ્યાત્મિક

પાસું વિષય ઉપર મનનીય પ્રવચન આપ્યું. શ્રી વિનુભાઈ શાહે સમાપન અને આભાર વિધી કરી.

* સાયલા તાલુકાની માધ્યમિક શાળાઓમાં ગુણવત્તા સુધારણાના કાર્યક્રમનો એક્સન પ્લાન બનાવવા નવા શૈક્ષણિક વર્ષની શરૂઆતમાં એક બેઠક-વર્કશોપનું આયોજન કરવાના સંકલ્પ સાથે બેઠક પૂર્ણ થઈ.

* એપ્રિલ-૦૮ના અંતમાં નવા વર્ષના શાળા પ્રવેશોત્સવ-૦૮ માટે શાળા કક્ષાએ ધો.-૧માં દાખલ થવા પાત્ર બાળકોની ગણતરી પૂર્ણ થતાં આ બાળકોને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે પ્રોજેક્ટ તરફથી ૩૭૦૦ શૈક્ષણિક કીટની જોગવાઈ કરવામાં આવી.

* એપ્રિલ-૦૮ દરમિયાન સદ્ભાવના સમિતિના સહકારથી કેટલીક પ્રા.શાળાઓએ ધોરણ-૭ પાસ થઈ અન્ય જગાએ ભણવા જનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે વિદાય સમારંભોનું આયોજન કર્યું. જેમાં ગ્રામજનો, વાલીઓએ હાજરી આપી. આવી શાળાઓને આ કાર્યક્રમ માટે પ્રોજેક્ટ તરફથી આર્થિક સહયોગ કરવામાં આવ્યો.

* એપ્રિલ-૦૮ દરમિયાન એક મુમુક્ષુ ભાઈ તરફથી મળેલ ૧૦૦૦ કંપાસ સેટોનું ગામડાંની પ્રા.શાળાના ગરીબ અને જરૂરીયાતવાળા વિદ્યાર્થીઓને વિતરણ કરવામાં આવ્યું.

* તા.૧૦-૫-૦૮ થી તા. ૧૩-૫-૦૮ દરમિયાન પ્રોજેક્ટ નીચેની પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો માટેની વાંચન શિબિર સંપન્ન થઈ. જેમાં શિક્ષકોએ પસંદગીના પુસ્તકોનું વાંચન કરી તેની સમીક્ષા કરી. આ શિબિરમાં પૂ.લા.મા. વોરા સ્કૂલની કેટલીક વિદ્યાર્થીનીઓએ પણ સ્વેચ્છાએ ભાગ લીધો હતો.

* તા.૧૩-૫-૦૮ના રોજ શ્રી રાજસોભાગ આશ્રમ ખાતે ગુજરાતના પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદ્ અને વિચારક શ્રી ગુણવંત શાહ સાથે "બે કલાક" નામનો કાર્યક્રમ યોજાયો જેમાં વેકેશન હોવા છતાં ૧૧૨

શિક્ષકો અને શિક્ષણક્ષેત્રે કામ કરતી અન્ય ૧૦૦ વ્યક્તિઓએ લાભ લીધો.

* તા.૩-૫-૦૮ થી તા.૧૦-૫-૦૮ દરમ્યાન ચોરવીરા (થાન) પ્રા.શાળાએ ૫૦ કન્યાઓ માટે સમર કેમ્પનું આયોજન કરી સાત દિવસમાં ભરતગૂંથણ, ચિત્રકામ, રંગપૂરણી, વક્તૃત્વકળા, નિબંધલેખન, કવર બનાવવા, બર્થડે કાર્ડ, માટીકામ, ગીતો શીખવા, મીણબત્તી બનાવવી, કરાટે, લાઠીદાવ, જૂથચર્ચા, ફિલ્મ શો, સોફ્ટ ટેપસ બનાવવા, સાયકલીંગ, અંગ્રેજી શિક્ષણ, મેટીક મેળો જેવી પ્રવૃત્તિઓ કરી. આ સમર કેમ્પને પ્રેમની પરબ તરફથી આર્થિક સહયોગ આપવામાં આવ્યો. એ જ રીતે બી.આર.સી. ભવન સાયલા ખાતે કન્યાઓ માટેનો તાલુકા કક્ષાનો સમર કેમ્પ યોજાયેલ જેને પણ "પ્રેમની પરબ" તરફથી આર્થિક સહયોગ આપવામાં આવ્યો. બંને કેમ્પમાં પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર શ્રી સી.કે.વ્યાસ અવારનવાર હાજરી આપી ઉપયોગી માર્ગદર્શન આપેલ.

* તા. ૨૨-૫-૦૮ થી ૨૩-૫-૦૮ દરમ્યાન અમદાવાદ મુકામે માનવ અધિકાર શિક્ષણ પ્રોગ્રામ નીચે તાલીમ શિબિર યોજાઈ. જેમાં દશ શિક્ષકો અને શિક્ષણ સંયોજક શ્રી શાંતિભાઈ ગોહીલે હાજરી આપી.

* તા. ૧૦-૬-૦૮ના રોજ શાળા પ્રવેશ-૦૮ અનુસંધાને શૈક્ષણિક કીટ વિતરણ તથા "નવા વર્ષના નવા સંકલ્પો" કાર્યક્રમ યોજાયો. મુખ્ય પ્રવક્તા તરીકે કેળવણીકાર શ્રી મનસુખ સલ્લા હતા. આ તબક્કે પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ શિક્ષકોનો ઉત્સાહ વધે તેવું પ્રેરક પ્રવચન આપ્યું. મુમુક્ષુ ગણ, કેળવણી નિરીક્ષક, વહીવટ-શિક્ષણ અને બી.આર.સી.ની હાજરી પ્રેરણાદાયી રહી.

* તા.૧૨-૬-૦૮ થી ૧૪-૬-૦૮ દરમ્યાન પ્રાથમિક શાળાઓમાં શાળા પ્રવેશોત્સવ પર્વ-૦૮ની ઉજવણી થઈ. આ પ્રસંગે પ્રોજેક્ટ નીચેની જૂની ૫૫ તથા નવી ૬૩ મળી ૧૧૮ પ્રા.શાળાઓ તથા અન્ય

૧૧ શાળાઓ મળી કુલ ૧૨૮ શાળાના ધો.-૧માં દાખલ થયેલ કુલ ૩૭૦૦ વિદ્યાર્થીઓને "પ્રેમની પરબ" પ્રોજેક્ટ તરફથી શૈક્ષણિક કીટ આપવામાં આવી. શાળા પ્રવેશ કાર્યક્રમ દરમ્યાન પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટરશ્રી સી.કે.વ્યાસે કેટલીક શાળાઓની મુલાકાત લઈ કાર્યક્રમને પ્રેરક બળ પૂરું પાડ્યું.

* ગુજરાત સરકારના લેબર ડીપાર્ટમેન્ટ તરફથી તા. ૨૪ થી તા. ૨૬ જૂન દરમ્યાન રાજ્ય કક્ષાનો બાળ શિક્ષણ અને બાળ મજૂરી નાબૂદી અંગેનો સેમિનાર ગાંધી લેબર ઈન્સ્ટીટ્યુટ-અમદાવાદ ખાતે યોજાયો. જેમાં સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના એન.જી.ઓ.ના પ્રતિનિધિ તરીકે શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈ વ્યાસે હાજરી આપી.



આ વર્ષથી પ્રેમની પરબ કાર્યક્રમ હેઠળ કુલ-૧૧૮ પ્રાથમિક શાળાઓ અને ૧૨ માધ્યમિક શાળાઓને આવરી લેવાનું આયોજન છે. હવેથી 'પ્રેમની પરબ' કાર્યક્રમ હેઠળ ૩૦,૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓ અને ૧૦૦૦ જેટલા શિક્ષકો ભાવનાથી જોડાશે.



આનંદ સાથે અભિનંદન...

શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળ સંચાલિત શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓના આનંદદાયક સમાચાર આ મુજબ છે.

પૂ.એલ.એમ.વોરા ગર્લ્સ હાઈસ્કૂલનું ધો.-૧૦ અને ધો.૧૨નું છેલ્લી પરીક્ષાનું પરિણામ

ધો.-૧૦	કુલ સંખ્યા	પાસ	પરિણામ
	૬૨	૪૧	૬૬.૧૩%
ધો.-૧૨	૪૦	૩૮	૯૫.૦%

પૂ.એલ.એમ.વોરા કોલેજ ઓફ આર્ટ્સ એન્ડ કોમર્સનું પરિણામ

F.Y.B.A	કુલ સંખ્યા	પાસ	પરિણામ
	૧૦	૧૦	૧૦૦%



શ્રી રાજ-સોભાગ આશ્રમ - સાયલા

‘એકાંત મૌન આરાધના’

અરજી પત્રક

(શ્રી રાજમાર્ગનું યોગારોહણ પ્રકલ્પમાં જોડાયેલ મુમુક્ષુ માટે જ)

નામ : _____	ઉંમર : _____		તારીખ/વર્ષ
સરનામું : _____		અર્પણતા	
		અર્ધપ્રાપ્તિ	
ફોન નં. _____		પૂર્ણપ્રાપ્તિ	
		ઉચ્ચ શ્રેણી	

સંસાર-તાપથી દુભાયેલા ત્રાહિત દુઃખી આત્માઓનું દુઃખ જોઈ પ.પૂ.ભાઈશ્રીએ બહુ અનુકંપા કરી ‘એકાંત મૌન આરાધના’ શિબિરનું આયોજન કર્યું છે. શ્રી રાજમાર્ગનું યોગારોહણમાં જોડાયા બાદ મારો અધ્યાત્મ પુરુષાર્થ હજી વધુ પ્રબળ, વધુ જોમવંત, ધ્યેયલક્ષી બને તે માટે આ ‘એકાંત મૌન આરાધના’ શિબિરમાં મારા આત્માના શ્રેયાર્થે મને તક આપવા નમ્ર વિનંતી છે.

આ શિબિર માટેના બધા જ નિયમો મેં વાંચ્યા છે અને તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવાની હું બાંધધરી આપું છું.

૧. ‘એકાંત મૌન આરાધના’ ની કેટલી શિબિરો ભરી છે ?

૨. હું ‘એકાંત મૌન આરાધના’ ની શિબિર નંબર તારીખ થી
..... તારીખ માટે અરજી કરું છું.

ગ્રુપ લીડરનું નામ :-

ગ્રુપ લીડરનો અભિપ્રાય :-

ગ્રુપ લીડરની સહી :-

સાધકની સહી :-

નોંધ : (અ) શિબિર શરૂ થવાના એક મહિના પહેલાં અરજી પત્રક ભરીને આશ્રમમાં પહોંચાડવાનું રહેશે.

(બ) ગ્રુપ લીડરના અભિપ્રાય વગરનું અરજી પત્રક અમાન્ય ગણવામાં આવશે.

(ક) શિબિરમાં પસંદગી પામેલ મુમુક્ષુઓને વહેલી તકે જાણ કરવામાં આવશે.

ખાસ નોંધ :- (ખ) પરદેશના તથા લાંબા ક્ષેત્રે રહેતા મુમુક્ષુઓ "શ્રી રાજમાર્ગનું યોગારોહણ" પ્રકલ્પમાં ન જોડાયેલ હોય તો પણ ‘એકાંત મૌન આરાધના’ શિબિર માટે અરજી કરી શકશે.

(પાછળ)

‘એકાંત મૌન આરાધના’

શિબિરના નિયમો

૧. એકાંત મૌન આરાધના શિબિર શરૂ થવાની હોય તે તારીખથી એક મહિના પહેલાં દેશ કે પરદેશના મુમુક્ષુએ અરજી પહોંચાડવાની રહેશે.
૨. શિબિરને આગલે દિવસે મુમુક્ષુઓએ આશ્રમમાં હાજર થઈ જવાનું રહેશે. અને શિબિર પૂર્ણ થાય પછી જ આશ્રમ છોડીને જઈ શકાશે.
૩. રૂમમાં નાસ્તો કરવો નહીં.
૪. આખો દિવસ આત્માનું અનુસંધાન રહે તે રીતે દરેક કમ ઉપરાંત સતત ચિંતન-મનન અને સુવિચારણા કરવી.
૫. મૌનપણે એકાંતમાં રહેતા સાધકને વૈરાગ્ય-ઉપશમભાવ વધે તે પ્રમાણેની ચર્ચા ખૂબ જ ઉપયોગી થશે.
૬. શિબિર સંચાલક તરફથી જે કાંઈ સૂચના આપવામાં આવે તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું.
૭. સ્વાધ્યાય, ભક્તિ, ધ્યાન અને સત્સંગના સમયે પાંચ મિનિટ પહેલાં સ્થાન ગ્રહણ કરી લેવું.
૮. મોબાઈલ ફોન, છાપું કે પત્રવ્યવહાર શિબિર દરમ્યાન સંપૂર્ણ બંધ રાખવા.
૯. આશ્રમની બહાર જઈ શકાશે નહીં.
૧૦. ઉપરોક્ત નિયમોનો ભંગ કરનાર સાધકને શિબિર સંચાલક શિક્ષા રૂપે જે કાંઈ પ્રાયશ્ચિત્ત આપે તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવાનું રહેશે.

એપ્રિલ-૨૦૦૮ થી ડિસેમ્બર-૨૦૦૮ સુધી રાખવામાં આવેલ શિબિર

મહિનો	એકાંત મૌન આરાધના	આરાધના શિબિર
જુલાઈ-૦૮	ઓગણીસમી શિબિર તા. ૨૦ રવિવારથી તા. ૨૪ ગુરુવાર સુધી	તા. ૨૦ રવિવારથી તા. ૨૪ ગુરુવાર સુધી
ઑગસ્ટ-૦૮	શિબિર રાખવામાં આવેલ નથી	શિબિર રાખવામાં આવેલ નથી
સપ્ટેમ્બર-૦૮	વીસમી શિબિર તા. ૨૬ શુક્રવારથી તા. ૩૦ મંગળવાર સુધી	તા. ૨૬ શુક્રવારથી તા. ૩૦ મંગળવાર સુધી
ઑક્ટોબર-૦૮	શિબિર રાખવામાં આવેલ નથી	શિબિર રાખવામાં આવેલ નથી
નવેમ્બર-૦૮	એકવીસમી શિબિર ફક્ત ઉચ્ચ શ્રેણીના સાધકો માટે જ તા. ૧૪ શુક્રવારથી તા. ૧૮ મંગળવાર સુધી	તા. ૧૪ શુક્રવારથી તા. ૧૮ મંગળવાર સુધી
ડિસેમ્બર-૦૮	એકાંત મૌન આરાધના શિબિર રાખેલ નથી.	તા. ૨૫ ડિસે. ગુરુવાર થી તા. ૩૧ ડિસે. બુધવાર સુધી તથા યુવાશિબિર પણ રાખવામાં આવેલ છે.

તત્ત્વનો યથાર્થ નિર્ણય એટલે શું ?

તત્ત્વનો એટલે અહીં 'આત્મા'નો યથાર્થ નિર્ણય થાય ત્યારે તો તે સ્વસન્મુખ થાય છે. થોડું બહારનું અને થોડું આત્માનું રાખું એમ કરવાથી આત્મા મળતો નથી. થોડી પરની રુચિ અને થોડી આત્માની રુચિ રાખું, એમ કરવાથી કોઈ દિવસ આત્મા પ્રગટ થતો નથી. જો બધી રુચિ આત્માની રાખે, કોઈ અપેક્ષાએ બહારની રુચિ ન રાખે, તો જ આત્મા પ્રગટ થાય છે. આત્મદ્રવ્ય એવું નિરપેક્ષ અને નિર્વિકલ્પ છે કે તેમાં શરીરભાવ નથી, વિકલ્પ નથી તથા બહારનું સાંભળવું-દેખવું-બોલવું એવી કોઈ અપેક્ષા નથી. તે કોઈ સાધન પણ નથી. આમ બધી અપેક્ષાઓ જેને અંદરથી છૂટી જાય છે, બહારની રુચિની બધી લાગ છૂટી જાય છે અને અંદરની પૂરેપૂરી રુચિ થાય છે તો જ તે અંદર જાય છે. બહારનું બધું એકદમ છૂટી ન જાય, તે બધું સામે હોય, છતાં પણ બહારની રુચિ તો પૂરેપૂરી છૂટી જવી જોઈએ. તેમજ મારા દ્રવ્યમાં જે છે તેનાથી જ મને સંતોષ છે. એવી રુચિ પ્રગટવાથી અંદરમાં પરનું એકત્વ છૂટે છે અને બધી રીતે આત્મા જ તેનું સર્વસ્વ બને છે. હજી અનુભવ થયો નથી છતાં એવો વિશ્વાસ આવી જાય કે ચૈતન્ય તે જ મારું સ્વઘર છે. બહારના ઐશ્વર્ય કરતાં ચૈતન્યનું ઐશ્વર્ય કોઈ જુદું જ છે. તે ઐશ્વર્ય એવું નહિ હોય એમ શંકા કરતો નથી. પૂરેપૂરો વિશ્વાસ પોતાના ઐશ્વર્યનો આવી જાય છે. ક્યારેય શંકા કરતો નથી. બહારનું ઐશ્વર્ય ગમે તેવું હોય તો પણ મારું ઐશ્વર્ય જે છે તે જ મારે તો જોઈએ છે. એટલો સંતોષ અંદરથી આવી જાય છે. આત્મા સિવાય બીજામાં રુચિ રહેતી નથી. એક આત્માની જ રુચિ લાગી જાય તો આત્મદેવ અંદરથી પ્રગટ થાય છે, નહિ તો આત્મા પ્રગટ થતો નથી. યથાર્થ નિર્ણયવાળો બહારનું બધું છૂટી જશે તો અંતરમાં શું હશે ? એવી શંકા કરતો નથી. હજી અંતરમાં કાંઈ દેખાતું નથી, પણ શ્રદ્ધા બરાબર રાખે છે. આત્માના અનંતગુણો કહ્યા છે, પણ દેખાતા નહિ હોવા છતાં તેની શંકા કરતો નથી. મારે મારું સ્વઘર જ જોઈએ છે એવી તૃપ્તિ થતાં, એ પ્રમાણે વિશ્વાસથી આગળ વધી જાય છે. એક વખત શ્રદ્ધા થઈ ગઈ કે આ ચૈતન્ય જ અનુપમ છે, પછી કોઈ શંકામાં રોકાતો નથી. આમ થતાં જડની શક્તિ જડમાં રહેલી છે તે મારે કાંઈ કામની નથી, તેથી નથી જોઈતી એવી દૃઢતા આવી જાય છે. ચૈતન્ય સિવાયના જે ભાવો તે વિભાવ છે અને દુઃખનું જ ઘર છે. પરદ્રવ્યને શ્રદ્ધા કરું તો પણ ક્યારેય તે મારા થતા નથી, થવાના નથી, થશે નહીં, પણ ઉપરથી દુઃખનાં કારણ બને છે. આવી રીતે અંદરથી પૂરેપૂરી રુચિ આવી જાય તો જ અંદરમાં રહેલી પરની એકત્વબુદ્ધિ છૂટે છે, છૂટી જાય છે. હવે તેને ખ્યાલ છે કે જડમાં કાંઈ વિશેષતાઓ છે જ નહિ. ભલે અંદરમાં દેખાતું નથી, તો પણ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા વડે અંતર્મુખ થવાનો પુરુષાર્થ કરે છે.

યથાર્થ નિર્ણયવાળો અંદરમાં દેખાતું નથી તો પણ પોતે અમુક ન્યાયોથી શ્રદ્ધા કરતો, ગુરુ વચન પર શ્રદ્ધા રાખતો આગળ વધી જાય તો બહારની બધી રુચિ છૂટી જાય છે. મને મારું જે સ્વ છે તે જ જોઈએ છે, બીજું કાંઈ મારે જોઈતું નથી એમ શ્રદ્ધા કરતો આગળ વધે છે અને આવી દૃઢ શ્રદ્ધાથી આગળ ગયેલી પરિણતિ પાછી વળતી નથી. રાગભાવ છૂટી જાય છે.

ગુરુનાં વચનો ઉપર વિશ્વાસ કરીને તથા પોતે અંદર પોતાના સ્વભાવથી નક્કી કરે છે. આમ દૃઢ પણે યુક્તિના આલંબન વડે નક્કી કરીને આગળ વધી જાય છે. નિર્ણય આગમ, યુક્તિ અને સ્વાનુભૂતિ દ્વારા કરવાનો છે, તેને સ્વાનુભૂતિ-આત્મ સાક્ષાત્કાર થઈ શકે છે.

હવે પછીના સંસ્થાના કાર્યક્રમોની સૂચિ

૧. ગુરુ પૂર્ણિમા - તા. ૧૮ જુલાઈ, ૨૦૦૮ (અષાઢ સુદ પૂનમ)
૨. પર્યુષણ મહાપર્વ - તા. ૨૭ ઓગસ્ટ થી ૩ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૦૮
૩. આસો મહિનાની આયંબિલની ઓળી - તા. ૬ ઓક્ટોબર થી ૧૪ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮
૪. આત્મસિદ્ધિ અવતરણદિન - તા. ૧૫ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮
૫. દિવાળી મહોત્સવ - તા. ૨૬ ઓક્ટોબર (ધનતેરસ) થી -
તા. ૨૮ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮ (દિવાળી)
૬. નૂતન વર્ષ - તા. ૨૯ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૮
૭. પ.કૃ.દેવ જન્મદિન - તા. ૧૩ નવેમ્બર, ૨૦૦૮ (કારતકી પૂનમ)
૮. પ.પૂ.ભાઈશ્રી જન્મદિન - તા. ૨૪ નવેમ્બર, ૨૦૦૮
૯. પ.પૂ.ગુરુમા જન્મદિન - તા. ૨૫ નવેમ્બર, ૨૦૦૮
૧૦. પ.પૂ.બાપુજીનો દેહવિલયદિન - તા. ૮ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૮ (માગશર સુદ-દસમ)

BOOK-POST
PRINTED MATTER

To,

From :

SHREE RAJ-SOBHAG SATSANG MANDAL
SHREE RAJ-SOBHAG ASHRAM

On National Highway no. 8-A,
Sobhagpara, SAYLA-363430
Gujarat, INDIA

Tel : 02755-280533

Telefax : 02755-280791

Printed by : Naishadh Printers, Naranpura, A'bad. Ph. : 27491627

“સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતનું કલ્યાણ કરો.”